

Intensjonell destruksjon og variasjoner i gravskikk

En undersøkelse av sverd fra yngre jernalder i Sogn og Fjordane

E. L. Ianke

Masteroppgave i arkeologi

AHKR, Universitetet i Bergen

Høst 2018

Forord

Denne oppgaven er resultatet av en prosess hvor flere personer har inngått og jeg vil gjerne benytte muligheten til å takke alle som har bidratt.

Bakgrunnen for valget av emnet for oppgaven var en samtale med veileder Randi Barndon våren 2017, og jeg vil takke for inspirerende samtaler og god veiledning gjennom hele skriveprosessen.

Takk til de ansatte ved Universitetsmuseet i Bergen som hjalp meg ved undersøkelsen av sverdene og med å finne opplysninger til å sette sammen katalogen. Særlig takk til Asbjørn Engevik for tilgang til magasinet og for å ha hentet frem alle de 67 + sverdene undersøkt i oppgaven. En særlig takk rettes også til Sonja Marie Innselset for hjelp og tilgang til Topark, og til konservator Angela Weigand for hjelp til analyse av sverdene.

Takk skal også rettes mot mine medstudenter for støtte gjennom hele prosessen og da særlig takk til Vegard Hovland for hjelp med GIS og for å ha laget flere av kartene brukt i oppgaven.

Dublin, november 18

E. L. Ianke

Innholdsfortegnelse

Kapittel 1. Innledning.....	Side 1
• 1.1. Introduksjon.....	Side 1
• 1.1.1. Sogn og Fjordane.....	Side 2
• 1.1.2. Vikingtiden i Sogn og Fjordane.....	Side 3
• 1.2. Mål og problemstillinger.....	Side 4
• 1.3. Oppgavens innhold og struktur.....	Side 6
Kapittel 2. Forskningshistorie.....	Side 8
• 2.1. Introduksjon.....	Side 8
• 2.2. Forskning på sverd fra yngre jernalder.....	Side 8
• 2.2.1. Tidlig forskning.....	Side 8
• 2.2.2. Diskusjon om import eller hjemlig produksjon i nyere forskning..	Side 10
• 2.2.3. Forskning på sverd og sosial posisjon.....	Side 12
• 2.2.4. Vitenskapelige undersøkelser av sverd.....	Side 13
• 2.3. Forskning på gravskikk og gravgods.....	Side 15
• 2.3.1. Tidlige undersøkelser av graver.....	Side 15
• 2.3.2. Graver som markør for sosial status.....	Side 17
• 2.3.3. Tolkninger omkring vikingtidens gravritual.....	Side 18
Kapittel 3. Teori og metode.....	Side 21
• 3.1. Introduksjon.....	Side 21
• 3.2. Gjenstandsbiografi.....	Side 21
• 3.3. Hva er en gjenstand.....	Side 22
• 3.4. Sverdets livsløp.....	Side 24

• 3.4.1. Sverdets fødsel.....	Side 24
• 3.4.2. Sverdets liv.....	Side 24
• 3.4.3. Sverdets død.....	Side 25
• 3.5. Begrepsavklaring.....	Side 25
• 3.5.1. Intensjonell destruksjon.....	Side 25
• 3.5.2. Grav.....	Side 25
• 3.5.3. Gravgoods.....	Side 26
• 3.5.4. Kremasjon og inhumasjon.....	Side 26
• 3.5.5. Ritual.....	Side 26
• 3.5.6. Gravritual.....	Side 27
• 3.5.7. Kontekst.....	Side 27
• 3.5.8. Sosial status.....	Side 28
• 3.6. Metodisk tilnærming.....	Side 28
• 3.7. Representativitet.....	Side 29
Kapittel 4. Gravfunn med sverd av H og I typene i Sogn og Fjordane.....	Side 31
• 4.1. Introduksjon.....	Side 31
• 4.2. Sverdets konstruksjon og ulike deler.....	Side 32
• 4.2.1. Sverdklingene, mønstersmiing og inskripsjon.....	Side 32
• 4.2.2. Grep, hjalt og knapp.....	Side 35
• 4.3. Sverd av type H og type I fra Sogn og Fjordane.....	Side 36
• 4.4. Intensjonelt destruerte type H og I sverd Sogn og Fjordane.....	Side 41
• 4.5. Andre våpen fra samme gravkontekst.....	Side 44
• 4.6. Annet gravgoods fra samme gravkontekst.....	Side 47
• 4.7. Dødebehandling og gravgjemme.....	Side 53

Kapittel 5. Analyse av materialet.....	Side 55
• 5.1. Introduksjon.....	Side 55
• 5.2. De bøydde sverdenes tilstand.....	Side 55
• 5.3. Andre former for intensjonell destruksjon av sverdene.....	Side 58
• 5.3.1. Sverd som mangler knapp eller hjalt.....	Side 59
• 5.3.2. Brudd, hakk og andre former for destruksjon på klingene.....	Side 62
• 5.3.3. Intensjonell destruksjon av det øvrige gravgodset.....	Side 65
• 5.4. Forskjeller og likheter i gravkonteksten.....	Side 66
• 5.4.1. Gravgjemme.....	Side 66
• 5.4.2. Sammenligning av gravgodset.....	Side 66
• 5.5. Den geografiske fordelingen av intensjonelt destruerte sverd i Sogn og Fjordane.....	Side 69
• 5.5.1. Den geografiske fordelingen av de bøydde sverdene.....	Side 69
• 5.5.2. Den geografiske fordelingen av bøyningsformene.....	Side 70
• 5.5.3. Den geografiske fordelingen av sverdene som mangler knapp.....	Side 71
• 5.6. Intensjonelt destruerte sverd og kremasjonsgraver.....	Side 71
• 5.7. De destruerte sverdenes tilstand, fellestrekk i destruksjonen av sverdene og former for destruksjon.....	Side 72
Kapittel 6. Analyseresultater og konklusjon.....	Side 76
• 6.1. Introduksjon.....	Side 76
• 6.1.1. Sverdenes tilstand.....	Side 76
• 6.1.2. Forskjeller i gravgods og gravgjemme.....	Side 77
• 6.1.3. Den geografiske utbredelsen av intensjonelt destruerte sverd.....	Side 78

- 6.1.4. Forekommer intensjonell destruksjon utelukkende i
branngraver.....Side 79
- 6.2. Oppsummering og konklusjon.....Side 79
 - 6.2.1. Hva kan de intensjonelt destruerte sverdene fortelle om gravritualer i
yngre jernalder og sverdets posisjon i gravritualet.....Side 80
 - 6.2.2. Sverdets død.....Side 81
 - 6.2.3. Konklusjon.....Side 82
- 6.3. Videre forskning.....Side 83

Bibliografi.....Side 84

Appendiks 1. Katalog.....Side I

Appendiks 2. Opplisting av bøyde sverd.....Side 146

Figurliste

Figur 1.1. Sogn og Fjordane. Kart: E. L. Ianke.....Side 3

Figur 4.1. Oppbygningen av et sverd. Tegning: E.L. Ianke.....Side 32

Figur 4.2. Geografisk fordeling av type H og I sverd i Sogn og Fjordane. Kart: Vegard
Hovland.....Side 38

Figur 4.3. Funnkonsentrasjon og fordeling av klingetyper. Kart: Vegard
Hovland.....Side 39

Figur 4.4. Eksempel på sverd bøyd i J-form. Tegning: E.L. Ianke.....Side 42

Figur 4.5. Eksempel på sverd bøyd i S-form. Tegning: E.L. Ianke.....Side 43

Figur 4.6. Eksempel på sverd bøyd i S-form. Tegning: E.L. Ianke.....Side 43

Figur 4.7. Eksempel på sverd bøyd i S-form. Tegning: E.L. Ianke.....Side 43

Figur 4.8. Eksempel på sverd bøyd i sterk U-form. Tegning: E.L. Ianke.....	Side 43
Figur 4.9. Eksempel på sverd bøyd i svak U-form. Tegning: E.L. Ianke.....	Side 43
Figur 5.1. Tveegget sverd fra Langve i Stryn kommune (B3315). Foto: E.L. Ianke.....	Side 55
Figur 5.2. Tveegget sverd fra Gloppestad i Gloppen (B4844). Foto: E.L. Ianke.....	Side 56
Figur 5.3. Tveegget sverd fra Store Sunde i Stryn (B7183). Foto: E.L. Ianke.....	Side 56
Figur 5.4. Eneget sverd fra Hollvik i Gloppen (B1188). Foto: E.L. Ianke.....	Side 56
Figur 5.5. Eneget sverd fra Nordheim i Sogndal (B17202). Foto: E.L. Ianke.....	Side 57
Figur 5.6. Tveegget sverd fra Hauge i Fjaler (B7229). Foto: E.L. Ianke.....	Side 57
Figur 5.7. Eneget sverd fra Vik i Stryn (B4756). Foto: E.L. Ianke.....	Side 57
Figur 5.8. Tveegget sverd funnet i Sogn (B1515). Foto: E.L. Ianke.....	Side 58
Figur 5.9. Tveegget sverd fra Fjeldheim i Vik Foto: E.L. Ianke.....	Side 58
Figur 5.10. Underhjalt og klingebit fra Hjelle i Førde (B6296). Foto: E.L. Ianke.....	Side 59
Figur 5.11. Underhjalt og klinge/tange fra Ljøsne i Lærdal (B1453) Foto: E.L. Ianke.....	Side 59
Figur 5.12. Tveegget sverd fra Hellebost i Gaular (B1165). Foto: E.L. Ianke.....	Side 59
Figur 5.13. Tveegget sverd fra Æråker i Lærdal (B8446). (Foto: S. Skare © 2018 Universitetsmuseet i Bergen).....	Side 60
Figur 5.14. Overhjaltet til et tveegget sverd fra Dale i Fjaler med hull til feste av knapp (B7229). Foto: E.L. Ianke.....	Side 61
Figur 5.15. Løst overhjalt fra et tveegget sverd fra Heggdal i Stryn med synlige hull til feste av knapp (B9760). Foto: E.L. Ianke.....	Side 61
Figur 5.16. Tveegget sverd fra Dale i Fjaler kommune (B7229). Foto: E.L. Ianke.....	Side 62
Figur 5.17. Tveegget sverd fra Normes i Sogndal (B4307). Foto: E.L. Ianke.....	Side 62

Figur 5.18. Eneget sverd funnet på Ulvestad i Balestrand med tydelige hugg på kling (B7516). Foto: E.L. Ianke.....	Side 63
Figur 5.19. Utsnitt av plantegning for B4756. Topark fil 14512, (Tegning av Ingeniør H. Pedersen, 1891).....	Side 63
Figur 5.20. Eneget sverd fra Vik i Stryn (B4756). Foto: E.L. Ianke.....	Side 64
Figur 5.21. Tveegget sverd fra Vesnes i Stryn (B1483). Foto: E.L. Ianke.....	Side 64
Figur 5.22. Tveegget sverd fra Sunndalen i Fjaler (B2944). Foto: E.L. Ianke.....	Side 65
Figur 5.23. Geografisk fordeling av bøyde sverd på (Kart: Vegard Hovland).....	Side 70
Figur 5.24. Tveegget sverd fra Olden i Stryn (B7183). (Foto: E.L. Ianke).....	Side 73
Figur 5.25. Eneget sverd fra Nordheim i Sogndal (B17202). (Foto: E.L. Ianke).....	Side 73
Figur 5.26. Tveegget sverd fra Breim i Gloppen (B4943). (Foto: E.L. Ianke).....	Side 73
Figur 5.27. Tveegget sverd med svakere bøy fra Lund i Eid (B6515). (Foto: E.L. Ianke).....	Side 74
Figur 5.28. Tveegget sverd fra Dale i Fjaler (B7229). (Foto: E.L. Ianke).....	Side 74
Figur 5.29. Tveegget sverd fra Bjerga i Fjaler (B1102). (Foto: E.L. Ianke).....	Side 75

Tabell liste

Tabell 4.1. Fordelingen av type H og I sverd på kommune.....	Side 36-37
Tabell 4.2. Fordeling av klingetype på kommune.....	Side 38-39
Tabell 4.3. Fordeling av sverd med inskripsjon på kommune.....	Side 40
Tabell 4.4. Fordeling av sverd med mønstersmiing på type og kommune.....	Side 40-41
Tabell 4.5. Fordelingen av bøyde sverd på kommune.....	Side 41-42
Tabell 4.6. Sverd om mangler knapp fordelt på kommune.....	Side 44
Tabell 4.7. Sverd med løse hjalt eller knapp.....	Side 44
Tabell 4.8. Graver med fullt våpensett fordelt på kommune.....	Side 45

Tabell 4.9. Graver med øks fordelt på kommune.....	Side 45-46
Tabell 4.10. Graver med spyd fordelt på kommune.....	Side 46
Tabell 4.11. Graver med skjoldbuler fordelt på kommune.....	Side 47
Tabell 4.12. Vektskåler og vektlodd fordelt på museumsnummer.....	Side 48
Tabell 4.13. Oversikt over hesteutstyr i gravene.....	Side 49
Tabell 4.14. Graver med hesteutstyr fordelt på kommune.....	Side 49-50
Tabell 4.15. Smedverktøy fordelt på museumsnummer og kommune.....	Side 50-51
Tabell 4.16. Snekkerverktøy fordelt på museumsnummer og kommune.....	Side 51
Tabell 4.17. Oversikt over smykker funnet i gravene.....	Side 52
Tabell 4.18. Gravhauger fordelt på kommune.....	Side 53
Tabell 5.1. Geografisk fordeling av bøyingsformer på kommune.....	Side 70
Tabell 5.2. Antall sverd som mangler knapp fordelt på kommune.....	Side 71

Kapittel 1. Innledning

1.1. Introduksjon

I denne oppgaven skal jeg foreta en undersøkelse av sverd av Jan Petersens (1919) type H og type I fra Sogn og Fjordane. Sverdene i undersøkelsen stammer fra gravfunn fra yngre jernalder, hovedsakelig fra vikingtiden, en periode som varte fra omtrent 800 til 1030 e. Kr. (Solberg 2003: 212).

Vikingtiden var siste delen av jernalderen i Norge (Solberg 2003: 13). I denne perioden skjedde det flere endringer i Norge og resten av Skandinavia, både samfunnsmessig og kulturelt. Blant annet økte befolkningen i Norge og mange nye gårder ble etablert (Solberg 2003: 239). Vikingtiden var også perioden når urbanisering og etableringen av de første byene begynner i Skandinavia. Dette medførte en stor endring i både levevis og maktforhold i samfunnet (Skre 2011: 83-84).

Kontakten til utlandet ble intensivert i vikingtiden, særlig kjent er toktene til England, Irland og Russland og den etterfølgende koloniseringen av disse områdene (Brink 2011: 4). Men handel var også en viktig del av kontakten mellom skandinaverne og andre kulturer, og faste handelsplasser ble opprettet på hjemlig grund. Den økte kontakten med utlandet førte med seg et skifte i religion til kristendommen mot slutten av perioden (Solberg 2003: 15).

Vikingtidssamfunnet var preget av store variasjoner i sosial status. Disse variasjonene i status gjenspeiler seg i gravskikken hvis man ser på de store og rike skipsbegravelsene under haug i kontrast til de noe enklere gravene under flatmark med tanke på både gravgods og gravgjemme. Vikingtidsgravene kan deles inn i forskjellige kategorier eksempelvis som de nevnte skipsgraver og flatmarksgraver, men det er for mange variasjoner i gravene og gravgodset til at det kan dreie seg om én uniform gravskikk (Price 2010: 124-126). Denne store variasjonen i gravskikken har i seg selv blitt et emne i forskningen med flere tolkninger og forklaringer. Eksempler værende at variasjonen i gravene viser til forskjellige oppfattelser av den korrekte behandlingen av de døde og forskjellige ideer omkring etterlivet (Lund 2013: 41-42; Kristoffersen & Østigård 2006: 113-114). Deponering av våpen i gravene var svært vanlig i vikingtiden og særlig deponeringen av sverd ser ut til å ha fanget interessen i forskningen. Både gravskikk og deponering av våpen er emner som blir diskutert nærmere i kapittel 2.

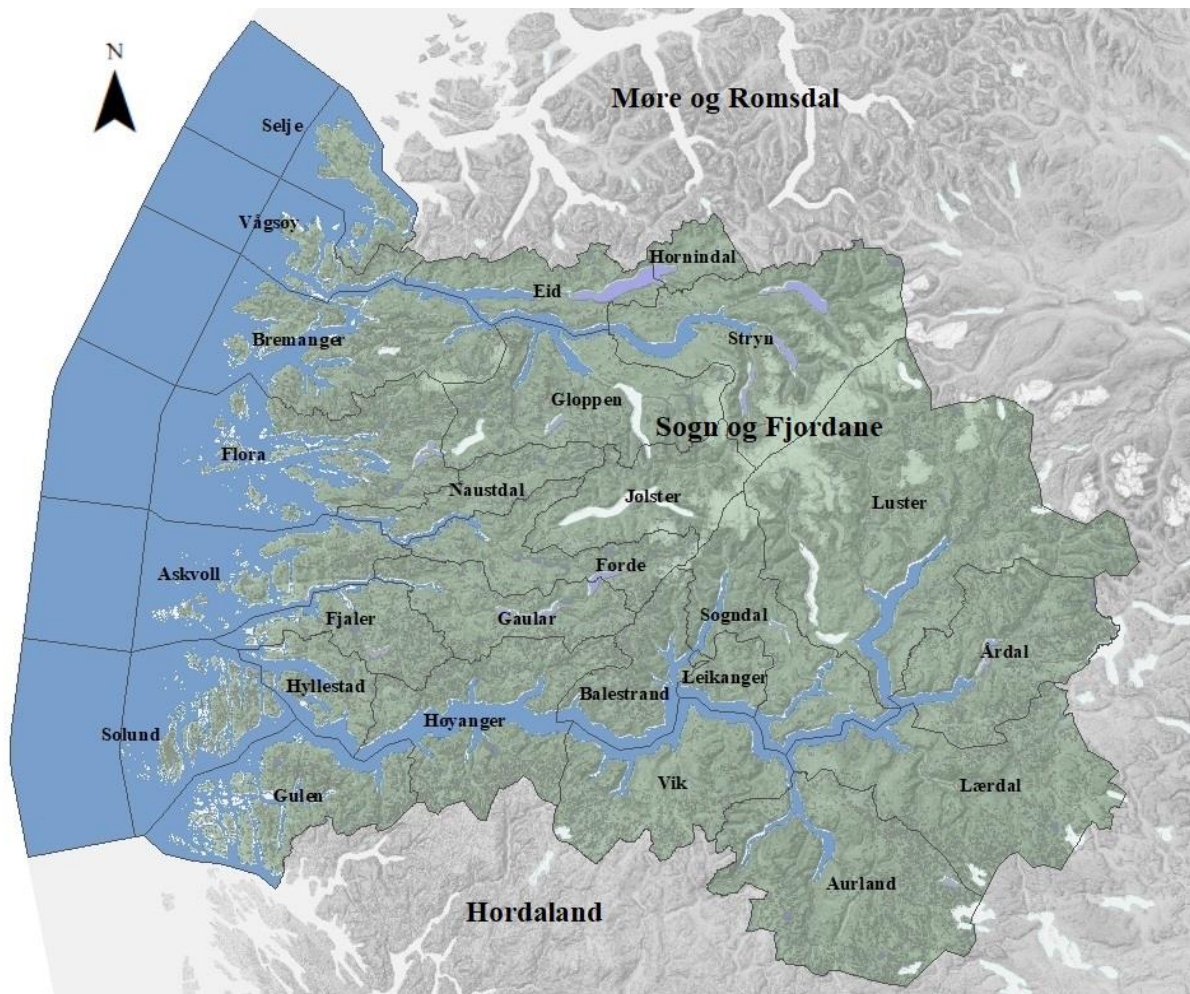
I denne oppgaven skal jeg se nærmere på sverdets posisjon i gravritualet i yngre jernalder. Hensikten med oppgaven er å undersøke om sverdets tilstand ved deponeringen i graven kan fortelle noe omkring gravritualet og mulig om meningen bak den intensjonelle destruksjonen av sverdene som ses i mange av gravene. Hva er det som skiller disse sverdene fra de sverdene som ikke ble ødelagt, finnes det andre former for destruksjon og kan det ses noen fellestrekk i destruksjonen. Kan utbredelsen av de intensjonelt destruerte sverdene vise til lokal gravskikk eller er bøyningen av sverdet knyttet til en bestemt gravtype.

Derfor vil jeg i undersøkelsen ha et særlig fokus på de sverdene som er tydelig intensjonelt destruert. Det arkeologiske materialet valgt til undersøkelsen omfatter 67 sverd fra sikker gravkontekst funnet i Sogn og Fjordane. Vikingtidens våpenteknologi var en direkte utvikling fra våpen i merovingertiden. Dette gjelder også sverdene og det kan være vanskelig å avgjøre om et overgangssverd skal plasseres i den ene eller den andre perioden, særlig gjelder dette sverdene med enegget klinge.

Sverdene av Jan Petersens type H og type I som jeg skal ta for meg i denne oppgaven tilhører disse ofte ubestemmelige typene og det er derfor mulig at flere av gravene som omhandles i denne oppgaven stammer fra overgangen fra merovingertid til vikingtid. Jeg velger derfor å omtale perioden som yngre jernalder ettersom begge periodene går under denne betegnelsen, mens analysen og det komparative materialet holdes til den ovenfor definerte vikingtiden.

1.1.2. Sogn og Fjordane

Sogn og Fjordane er det vestligst liggende fylket i Norge. Det strekker seg fra Norskehavet og helt inn til Jotunheimen omtrent 190 km fra kysten over et areal på totalt 18 566 km², tilsvarende 5,8% av landet. Landskapet i fylket er dominert av fjorder, fjell og skjærgårder. Sognefjorden, Norges lengste og største fjord ligger sør i fylket med fjordarmer helt inn til Jotunheimen (Schei 1980: 9-11).

Figur 1.1. Sogn og Fjordane. Kart: E.L. Ianke

1.1.3 Vikingtiden i Sogn og Fjordane

I følge sagaer var det flere mektige ætter i både Sogn og Fjordane i vikingtiden og dette understøttes av rike gravfunn fra området (Solberg 2003: 288-290).

Arkeologisk er det også mye som viser til eksistensen av sentrale områder i fylket i vikingtiden, med flere funnkonsentrasjoner. I Sogn og Fjordane kan det skilles ut tre sentrale områder i vikingtidens økonomiske system nemlig Vik, Gloppen og Stryn. Disse områdene har et betydelig innslag av importmateriale og Eva Moberg skriver at disse regnes som «smedbygder» og at det her har forekommet produksjon av sverd (Moberg 1992: 181). Et høyt antall av sverdene undersøkt i oppgaven ble funnet i nettopp disse kommunene.

1.2. Mål og problemstillinger

I denne oppgaven skal jeg foreta en undersøkelse av sverd av Jan Petersens (1919) type H og type I. Som nevnt ovenfor ble alle sverdene brukt i undersøkelsen funnet i gravfunn fra yngre jernalder med hovedvekt på vikingtiden. I undersøkelsen vil jeg legge særlig vekt på intensjonell destruksjon og sverd tolket som intensjonelt destruert. Jeg skal også se på sverdenes kontekst, det vil si graven de er deponert i samt gravgodset fra samme kontekst. Det arkeologiske materialet valgt til undersøkelsen omfatter 67 sverd fra sikker gravkontekst funnet i Sogn og Fjordane. Undersøkelsen vil bli gjennomført ved bruk av gjenstandsbiografi og en komparativ analyse av gravene supplert med relevant forskning.

Til tross for en lang forskningshistorie på sverd fra yngre jernalder, og også ulike kommentarer på at noen sverd har blitt bøyd (f.eks. Lund 2013: 42-43), «forsættlig bøiet og knækket» (Lorange 1889: 17) eller «ritually killed» (Peirce 2002: 87-88), så har jeg ikke funnet eksempler på at dette i seg selv har blitt tatt opp som et tema for forskningen i Norge.

Som utgangspunkt vil jeg forutsette at behandlingen av sverdet slik det kommer til uttrykk ved nedleggelse i graven, og da særlig forskjellige former for behandling, kan fortelle noe om sverdets posisjon og betydning i gravritualet.

Jeg vil også forutsette, at det at ikke alle sverdene ble ødelagt før deponering i graven, i seg selv er en indikator på at det er noe ved de intensjonelt destruerte sverdene, graven de ble deponert i eller personen graven ble konstruert for, som skiller dem fra graver hvor sverdet ikke ble ødelagt.

Gjennom undersøkelsen ønsker jeg å belyse hva de intensjonelt destruerte sverdene kan fortelle om sverdets posisjon i yngre jernalders gravritual. Jeg ønsker også å se på om sverdene kan fortelle noe om forholdet mellom mennesker og gjenstander deponert i en gravkontekst.

Gjennom en komparativ undersøkelse av sverdenes gravgjemme, om avdøde ble kremert eller ikke og annet gravgods deponert i samme kontekst, med bakgrunn i dikotomien destruert/ikke destruert, vil jeg vil undersøke hvorvidt det kan ses innbyrdes forskjeller mellom graver med intensjonelt destruerte sverd og graver med ikke-destruerte sverd. Undersøkelsen av sverdene vil bli foretatt gjennom observasjon av sverdene som er tilgjengelige for studier i magasinet til Universitetsmuseet i Bergen, samt museets skriftlige databaser.

Det finnes mange forskjellige typer av sverd i det arkeologiske materialet fra yngre jernalder i Norge. En undersøkelse av hele det norske sverdmaterialet ville vært ønskelig, men er samtidig for omfattende med tanke på oppgavens omfang og tidsramme. Derfor har jeg valgt å avgrense materialet til Petersens (1919) type H og type I sverd fra sikker gravkontekst. Dette er et forholdvis begrenset materiale og ingen av de typiske praktsverdene fra yngre jernalder er med (Andersen 2004: 22). Jeg vil likevel mene at materialet er representativt. Petersens type H er en av de vanligste sverdtypepene i Norge fra yngre jernalder og utvalget blir derfor bredere enn ved valg av en annen sverdtype. Sverd av Petersens type H er også en av de lengst brukte sverdtypeper fra perioden. Petersen (1919) daterte typen til 800-950 e.Kr (Petersen 1919: 89). Dateringen viser at sverd av H typen har blitt produsert i størsteparten av vikingtiden.

Når det kommer til Petersens type I, tas typen med i materialet ettersom det ofte er vanskelig å skille sverd av type I fra type H. Fedir Androshchuk hevder at type H og type I er grunnleggende samme sverdtype, og han behandler disse som én type i sin bok *Viking Swords* (Androshchuk 2014: 56-59). Petersen mente at type I burde ses som en særutvikling av type H og ga ikke type I en presis dateringsramme slik han gjorde med type H (Petersen 1919: 101-105).

Jeg har valgt å avgrense materialet geografisk til fylket Sogn og Fjordane. Materialet derifra er lett tilgjengelig fra Universitetsmuseet i Bergen, og det har blitt foretatt flere undersøkelser av sverdmaterialet fra området (Moberg 1992; Idsøe 2004). Ettersom jeg skal undersøke to bestemte sverdtypeper og ikke alle sverdtypepene fra området, gjorde eksistensen av i stor grad oppdaterte kataloger med beskrivelser av type valget enkelt. I tilvekstene til Universitetsmuseet i Bergen er sverdtype med bakgrunn i Petersens typologi ofte ikke oppført. Forklaringen på dette er at beskrivelsene er i mange tilfeller ble skrevet før Petersens *De Norske Vikingsverd* (1919) ble publisert.

Ut ifra målene presentert ovenfor har jeg valgt å fokusere på hovedproblemstillingen:

Hva kan intensjonelt destruerte sverd fra gravkontekst fortelle om gravritualer i yngre jernalder og hvilken posisjon hadde sverdet i gravritualet.

Jeg vil svare på dette spørsmålet gjennom å undersøke

- Sverdenes tilstand med fokus på de intensjonelt destruerte sverdene

- Hvordan de intensjonelt destruerte sverdene har blitt destruert og om kan det ses noen fellestrekk i destruksjonen
- Om det finnes andre former for intensjonell destruksjon enn det å bøye sverdet
- Hvilke forskjeller som kan ses mellom intensjonelt destruerte sverd og ikke-destruerte sverd fra sikker gravkontekst, med hensyn til gravgjemme og gravgods.
- Hvor utbredt er fenomenet i Sogn og Fjordane og kan det ses regionale forskjeller og likheter ut i fra materialet

Når de intensjonelt destruerte sverdene blir omtalt blir det gjerne hevdet at dette er et fenomen som tilhører branngravskikken (Lorange 1889: 17; Grinsell 1961: 484; Lund 2013: 42-43). Jeg vil derfor undersøke om dette stemmer over ens med materialet fra Sogn og Fjordane.

- Er intensjonell destruksjon av sverd utelukkende knyttet til kremasjonsgravene eller forekommer fenomenet også i inhumasjonsgravene i Sogn og Fjordane.

1.3. Oppgavens innhold og struktur

I kapittel 2 skal jeg presentere relevant forskningshistorie som omhandler sverd i Norge fra yngre jernalder og vikingtiden. Da jeg også skal undersøke gravgods og gravskikk vil jeg også gi en kort oversikt over forskningen på disse temaene fra vikingtiden i Norge for å gi en bakgrunn for den videre undersøkelsen.

I kapittel 3 redegjør jeg for den valgte teoretiske bakgrunnen for oppgaven, gjenstandsbiografi. Jeg skal også se på benyttet metode og gi en oversikt og forklaring på begreper brukt i oppgaven. I kapittel 4 presenterer og gjennomgår jeg materialet med bakgrunn i katalogen. Jeg gir en generell oversikt over oppbyggingen av vikingtidssverd og presenterer Petersens type H og type I. Jeg skal også se på sverdenes kontekst, med dette menes det øvrige gravgodset funnet i samme kontekst, hvor sverdene de ble funnet og hvilken gravtype de ble deponert i. I kapittel 5 analyserer jeg materialet presentert i kapittel 4, og i

kapittel 6 presenterer jeg tolkningene jeg har kommet frem til basert på analysen, trekker konklusjoner og svarer på spørsmålene stilt i kapittel 1.

Kapittel 2. Forskningshistorie - Sverd, gravskikk og gravgods

2.1. Introduksjon

I dette kapittelet vil jeg redegjøre for relevant forskningshistorie for temaene som skal diskuteres i undersøkelsen. Først noen av hovedtrekkene til forskningen på sverdene. Deretter vil jeg se på den generelle forskningen på gravskikk og gravgods i vikingtiden. Jeg vil hovedsakelig forholde meg til Norge men jeg vil også trekke inn annen forskning utenfor Norge hvor dette er relevant.

2.2. Sverdforskningen

2.2.1. Tidlig forskning

De tidligste undersøkelsene av sverd fra vikingtid var overveldende fokusert på sverdet som importvare og som bruksvåpen. Denne tilnærmingen preget sverdforskningen i mange år. Klassifisering og typologi var også viktig innenfor den tidlige forskningen med et evolusjonistisk perspektiv og det har blitt laget flere typologier over sverdene hvor disse blir plassert i grupper og satt inn i en kronologi og en typologisk utviklingsrekke. Eksempler på dette er Oluf Rygh (1885), Jan Petersen (1919), Robert Eric Mortimer Wheeler (1927), samt revisjoner av hovedsakelig Petersens typologi ved Ewart Oakeshott (1960), Mikael Jakobsson (1992) og Fedir Androshchuk (2014). I de tidlige studiene av sverd fra vikingtiden gikk man ut i fra at sverd funnet i Skandinavia var hjemlig produsert og var av en unik vikingtype (Stalsberg 1988: 7). Oluf Rygh ga i *Norske oldsager* (1885) som den første, en kortfattet oversikt over det norske sverdmaterialer, antall sverd, materialer brukt, dekor, og om de var eneggete eller tveeggete. Han foreslo en typologisk oppsetting basert på håndtak og ornamentikk med typeeksempler nummerert fra 489-511 (Rygh 1885). Rygh mente at en stor del av de norske sverdene var importerte, men også at en betydelig del, hvis ikke de fleste, var produsert i Norge (Rygh 1885: 27-28).

Anders Lorange foretok en større undersøkelse av det norske sverdmaterialer fra vikingtid. Han hadde en teknologisk tilnærming til sverdene og oppdaget mønstersmiing og rester av inskripsjoner samt det han tolket som fabrikkmerker på sverdklingene. Mange av

sverdinskripsjonene var satt med latinske bokstaver og Lorange diskuterte om de kunne være hjemlige kopier av latinske inskripsjoner observert av 'nordmenn' i utlandet (Lorange 1889: 12, 15-18). Men grunnet den nærmest fabrikkmessige likheten til inskripsjonene konkluderte han at sverdene ikke var produsert i Norge (Lorange 1889: 18). Han hevder at flesteparten av de norske sverdene måtte ha utenlandsk opphav, og konkluderte med at de hovedsakelig har vært av frankisk opprinnelse (Lorange 1889: 18, 24). Han fokuserte i hovedsak på klingene og argumenterte for at norsk myrmalm ikke var av høy nok kvalitet til å kunne gi den kvaliteten eggen på et sverd krever (Lorange 1889: 27-29, 31-33). I tillegg viste han til at historiske kilder nevner import av sverd til Norden og mangel på godt lokalt råstoff for å produsere sverd (Lorange 1889: 22-24, 39-40).

Hjalmar Falck (1914) påpekte at det manglet beskrivelser av hjemlig produksjon av sverd i de norrøne kildene, samt at kilder fra middelalderen nevner yrket «sverdsliper», men omtaler ikke produksjon. Når sverd blir nevnt i de skriftlige kildene har de ofte et mytisk opphav, de kan også ha blitt arvet eller tatt på plyndringstokt, produksjon blir ikke beskrevet (Moberg 1992: 9). Jan Petersen var uenig og i 1918 publiserte han en artikkel i *Oldtiden* hvor han identifiserte det han mente var en egen særnorsk sverdtype. Typen ble siden klassifisert som type C i Petersens (1919) *De norske Vikingesverd* (Moberg 1992: 9-10).

I 1919 utgav Petersen det som siden har blitt den meste kjente undersøkelsen av sverd *De Norske Vikingesverd*, en typologisk gjennomgang av norske sverd fra merovingertid og vikingtid. Han undersøkte omtrent 1700 sverd og delte disse inn i 26 hovedtyper alfabetisk fra A til Æ og i 20 særtyper med nummerering (se Petersen 1919 for oversikt). Petersen mente at enegget klinger tilhørte perioden før vikingtiden så disse ble skilt fra de tveeggete sverdene i undersøkelsen. Da Petersens typologi ble basert på hjalt ble sverd uten hjalt ikke inkludert i undersøkelsen (Petersen 1919: 6, 54). Selv om det har blitt laget flere sverdtypologier siden, samt revisjoner av Petersens typologi, står likevel Petersens typologi sterkest i dag (Stalsberg 1988:7). Til forskjell fra Lorange fokuserte Petersen i sin undersøkelse i hovedsak på hjaltene, og han kategoriserte materialet etter formen på hjalt, knapp og grep. Petersen kunne med denne undersøkelsen vise forandringen i utforming av disse delene gjennom perioden. Den typologiske sekvensen viser også forskjeller i sverd fra samme periode, og det er store forskjeller i dekorasjonen og materialene brukt i fremstillingen av hjaltene. Petersen hevdet at sverdklingene endret seg lite da disse er funksjonelle og han mente de egnet seg dårlig for å oppbygge en kronologi (Petersen 1919: 8-12).

Petersen diskuterte den nå etablerte oppfattelsen av at de norske sverdene i hovedsak var importerte. Petersen mente i motsetning til Lorange og Falck at flertallet av sverdene var

hjemmeproduserte og at flere av typene var en videreutvikling fra merovingertidens sverd. Unntak var sverdene han hevdet måtte være importerte, slik som de mønstersmidde klingene og sverd med Ulfberht innskripsjon. Han mente at det var mulig at hjalt og knapp også på disse sverdene kunne ha blitt produsert i Norge, selv hvis klingen var av utenlandsk opphav. Han hevdet at om typene ikke allerede var hjemlige så ble de gjort hjemlige og det ble produsert kopier. Om en sverdtype hadde opphav i Norge kunne ikke avgjøres, men grunnet deres enklere form mente Petersen at dette var sannsynlig for typene B, C, F og H. Mer avansert utformete typer slik som eksempelvis type D, K og M mente Petersen var av fremmed opphav. Men han påpekte også at disse likevel kunne ha blitt produsert i Norge, og ført til utviklingen av nye hjemlige typer som type E fra D og O fra K. At typen hadde fremmed opphav betydde ikke nødvendigvis at de ble produsert i utlandet og Petersen argumenterte for at de kan være hjemlige etterligninger. Petersen kritiserte også Lorange's argumenter om at det norske jernet var for dårlig til å brukes i produksjonen av sverdklinger. Han undersøkte med fagkyndige som konkluderte at dette ikke stemte (Petersen 1919: 200-212) Petersen kommenterte også på Lorange's argument om at bare utenlandske sverd nevnes i sagaer, og mente at dette ikke var et bevis «...*det er rimelig, at det er de finere utenlandske sverdene som blir mindet i sagalitteraturen*» (Petersen 1919: 207). I motsetning til Petersen mente Gutorm Gjessing at flere av Petersens typer var av frankisk opprinnelse og ikke norske. Han tok for seg hver enkelt av typene på nytt og konkluderte at type K bestemt var av frankisk opphav mens type M, O, P, R og S sannsynligvis var det (Gjessing 1931 i Moberg 1992: 11). Petersen var enig i det frankiske opphavet til type M og nevnte enda et eksemplar funnet med klinge av «den egte damascering» (Petersen 1919: 204). Petersen mente frankerne kan ha lært teknikken gjennom kontakt med araberne (Petersen 1919: 204-205). Også den svenske arkeologen Holger Arbmann mente at de norske sverdklingene var importvarer, han la som Lorange særlig vekt på at de mønstersmidde klingene er for «flotte» til å ha blitt produsert av nordiske smeder (Arbmann 1937 i Moberg 1992: 11).

2.2.2. Diskusjonen omkring import eller hjemlig produksjon i nyere forskning

Senere har arkeologer i hovedsak fokusert på den geografiske fordelingen av sverd og sverdtyper, samt sverd som import og eksportvare. Særlig spørsmålet om sverd er lokalprodusert i Norden eller importert er spørsmål som har blitt diskutert lenge i forskningen.

Anne Stalsberg tok også opp spørsmålet om vikingtidssverdene var hjemlig produserte eller importert i sin artikkel *Mønstersmidde sverd og Varjagerkontroversen* fra 1988. Hun undersøkte sverdmateriale funnet utenfor Skandinavia og diskuterer det såkalte 'varjagerproblemet', det vil si hvilken rolle skandinavene spilte i Russlands eldste historie (Stalsberg 1988:7-8). Stalsberg så på skandinaviske sverd funnet i mannsgraver i Russland og diskuterer om disse viser at den gravlagte var fra Skandinavia, hadde kontakt med Skandinavia, om sverdene var hjemlig produserte eller muligvis importert fra Vest-Europa (Stalsberg 1988: 11). Stalsberg la særlig vekt på de mønstersmidde sverdklingene, og viste til den vanlige holdningen i forskningen om at få smeder har mestret teknikken og at de skandinaviske smedene ikke har vært dyktige nok til å kunne produsere mønstersmidde klinger. Hun viste også til forskning som motsa denne påstanden (Stalsberg 1988: 14-16). Stalsberg omtalte 10 kjente eneggete mønstersmidde sverdklinger i artikkelen, men hevdet at det egentlige antallet nok var høyere men ikke kunne identifiseres uten røntgenfotografering. Hun påpekte at eksistensen av mønstersmidde eneggete sverdklinger kastet tvil over holdningen til at sverd var importert fordi det var mønstersmidd, da hun mente at norske smeder kan ha produsert de eneggete sverdene (Stalsberg 1988: 18-19). Selv om ingen eneggete sverd er funnet i Russland mente Stalsberg at eksistensen av de eneggete mønstersmidde klingene åpnet for at skandinaviske smeder også kan ha produsert tveeggete mønstersmidde klinger. Eneggete sverdklinger var heller ikke vanlig i Sverige hvor størsteparten av varjagerne kom fra, samt at de eneggete sverdklingene forekom tidlig i vikingtiden mens mennesker fra Skandinavia først dro østover særlig senere på 800-tallet (Stalsberg 1988: 19). Hun konkluderte med at mønstersmiingsteknikken i seg selv ikke kunne brukes som argument for import eller mot hjemlig skandinavisk produksjon og viste til viktigheten av fremtidige studier av sverdene (Stalsberg 1988: 24-25).

Bergljot Solberg (1991) så på sverd i et økonomisk perspektiv og fokuserte på lokal produksjon og import. Hun skrev at innlagte inskripsjoner med latinske bokstaver, mønstersmiing og andre ikke-nordiske dekorasjoner indikerte import. Men mønstersmiingen var, slik som Stalsberg, en særskilt viktig indikator også for Solberg, da teknikken gjør klingen mer kostbar og komplisert å produsere. Hun konkluderte at en stor mengde sverd ble importert til Norge i vikingtiden (Solberg 1991:241-244). Konklusjonen om inskripsjoner står i motsetning til Stalsberg (1988) som i sin artikkel viste til at skandinaviske og russiske smeder hadde vært i stand til å inkrustere (belegge) sverdklinger med inskripsjon, og at dette ikke var en garanti for at sverdet var produsert utenlands, men Stalsberg skrev også at videre

studier av dette er viktig (Stalsberg 1988: 20-22).

Eva Moberg fokuserte også på spørsmålet om import eller lokalprodusert i sin hovedfagsoppgave *Vikingtidssverdene, hjemlig produserte eller importerte* fra 1992. Hun foretok en grundig gjennomgang av sverd fra Sogn og Fjordane og undersøkte utbredelsen av Petersens sverdtypeper i fylket. Hun undersøkte sverdenes kvalitet og om mønstersmidde klinger kunne ha blitt produsert lokalt. Hun la også vekt på metoden benyttet til å feste sverdknappen til overhjaltet. Moberg mente at eneggete klinger høyst sannsynligvis var produsert i Norge, og at funn av eneggete sverd med mønstersmidd klinge kunne tyde på at norske smeder mestret mønstersmiing, og at disse ikke bare var importert. Hun viste også til såkalte smedgraver med funn av eneggete mønstersmidde klinger, og argumenterte for at sverdene kan ha blitt produsert av den gravlagte. Moberg konkluderte i likhet med Petersen at det kan ha foregått en stor hjemlig norsk produksjon av sverd i vikingtiden. De fleste av de mønstersmidde klingene har vært importert, men det har også foregått produksjon i Norge. Moberg mener at det i hovedsak var de «enkler» typene som ble produsert i Norge men viste til det finnes eksempler på lokalt produserte klinger som ville ha krevet et høyt nivå av spesialisering (Moberg 1992: 195-200).

2.2.3. Forskning på sverd og sosial posisjon

I nyere tid har det særlig vært sverdet som statussymbol og som tegn på makt og rikdom som har vært i fokus, da spesielt i forbindelse med graven og sverdet blir ofte fremhevet som et statusvåpen.

Solberg hevdet i artikkelen *Social status in the Merovingian and Viking periods in Norway from archaeological and historical sources* (1985) at våpenet i seg selv ikke viser til status, men at mengden våpen i graven er viktigere i denne sammenhengen. En grav som inneholdt tre våpen tilhørte en person med høyere sosial status enn graver med to eller ett våpen. Men sverdene står likevel i en særstilling, ettersom de oftere finnes i graver med synlig markering. Solberg mente dette kan tyde på at sverd har tilhørt personer med en høyere sosial status, dette gjelder også graver med ett enkelt sverd men ingen andre våpen (Solberg 1985: 66-67).

Solberg viste til tinglovene fra tidlig middelalder som inneholdt lover om hvilke våpen en mann skal eie og hva disse kostet. I Gulatingsloven står det at en fri mann skal eie en øks, eller et spyd og sverd, samt et skjold og det var bøter hvis man ikke eide våpnene. Også Magnus Lagabøtes Landslov fra 1274 viste til hvilke våpen en mann skal eie, men her blir mannens økonomiske status tatt med. De som står bedre til økonomisk har andre krav til

våpen og utrustning og et fullt sett av våpen med spyd, øks og sverd blir her betegnet som «folkevåpen». Mennene med høyest økonomisk status måtte ha hele settet av folkevåpen (Solberg 1985: 68-69).

I sin doktoravhandling *Krigrasideologi og vikingtida svärddtypologi* fra 1992, tok Michael Jakobsson for seg sverdets symbolske rolle, og benyttet sverdet til å belyse krigerideologi og maktlegitimering i vikingtiden. Han mente at sverdene har spilt en sentral rolle i en «våpensymbolikk» og en krigerideologi. Han brukte også sverdet i en diskusjon rundt de ideologiske faktorene i dannelsen av stater.

Jakobsson mente at ikke alle sverd nødvendigvis har hatt samme symbolfunksjon. Med bakgrunn i Petersens typologi så han på utformingen av knapp og hjalt og delte disse opp i 6 «utformingsprinsipper» (prinsipp 1 har trekantet knapp, 2 har tredelt knapp osv.).

Han så på distribusjonen og kvaliteten på knappene og konkluderte at det neppe var tilfeldig hvilken utforming sverdknappen fikk. Knapper av de forskjellige utformingsprinsippene finnes på klinger av varierende kvalitet i hele Europa. Jakobsson mente derfor at det må ligge symbolske eller ideologiske verdier bak formene (Jakobsson 1992: 11-77). Prinsippene må være resultatet av bevisst reproduksjon av bestemte former på sverdknappen. At forskjellige prinsipper forekommer samtidig og med stor geografisk utbredelse mente Jakobsson viser til at de har hatt en symbolsk betydning og at forskjellene ikke er av praktiske årsaker. Et prinsipp tilsvarer ikke én bestemt symbolfunksjon, men prinsippene er resultatet av reproduksjon av symbolikk knyttet til sverdgrepet (Jakobsson: 1992: 119).

Jakobsson var her inne på noe av det samme som Solberg (1985). Han viste i sin modell for Vest-Skandinavia at antallet våpen, kvalitet, og våpenkombinasjoner har større betydning enn tilstedeværelsen av våpen i gravene. Han viser blant annet til at våpen i graver i Norge tolkes som tilhørende menn, men påpeker at mengden av kjente våpengraver kan stille tvil ved den vanlige oppfattelsen av at det var kjønn som ble markert med våpen (Jakobsson 1992: 143).

2.2.4. Vitenskapelige undersøkelser av sverd

Metallografi undersøker metallets kjemiske sammensetning, og brukes til å belyse for eksempel varmebehandling og eventuell deformasjon av metallet. Metallografiske studier av sverd fra yngre jernalder har ofte fokus på teknikken bak mønstersmiing. Undersøkelsene påviser stor variasjon og kompleksitet i produksjonen av sverd.

Allerede i sverdforskningens begynnelse har man hatt interesse for å undersøke sverdene med

vitenskapelige metoder. Jan Petersen (1919) foretok metallurgiske undersøkelser av noen av sverdene han undersøkte i forbindelse med sin undersøkelse, og la ikke skjul på at undersøkelsene ble utført for å teste Lorange's påstand om at norsk myrmalm var av for lav kvalitet til å produsere sverdklinger. Petersens undersøkelser viste at sverd fra vikingtiden funnet i Norge var produsert av jern av varierende kvalitet. Ut i fra dette mente han at norsk jern ikke var noe dårligere enn utenlandsk jern og at sverd kan ha blitt produsert i Norge (Petersen 1919: 206-212).

Det russisk-norske sverd prosjektet var et samarbeid mellom russiske og norske forskere som undersøkte flere sverd i 1992, i alt 105 tveeggete sverd ble undersøkt. Ett av formålene med undersøkelsen var å belyse hvor mange sverd i norske museer som har inskripsjon, symboler eller mønstersmiing på klingen. Et annet formål var eksperimentell bruk av ikke-skadelige undersøkelsesmetoder av sverd (Stalsberg 1994: 183-185). Alle sverdene ble undersøkt visuelt med mikroskop i tillegg til fotografering og radiografi. Undersøkelsen fant at de fleste av de undersøkte sverdene hadde inskripsjon eller mønstersmiing. Stalsberg skriver at resultatet må ta i betraktning at de utvalgte sverdene til undersøkelsen var sverd hvor man hadde forventninger til funn av mønstersmiing eller inskripsjon. Men hvis materialet er representativt kan det vise til at opp mot 15% av det norske sverdmateriale har inskripsjon (Stalsberg 1994: 185-186).

Alan Williams (2012) undersøkte i boken *The Sword and the Crucible* blant annet sverd med Ulfberht inskripsjon. Han hevdet at sverdene ble smidd av digelstål med mulig opphav i Afghanistan importert via Midtøsten. Han undersøkte innholdet av forskjellige komponenter i flere klinger med Ulfberht-inskripsjon for å teste kvaliteten (Williams 2012: 117-122). Noen av sverdene i denne undersøkelsen var fra Universitetsmuseet i Bergen og vil bli omtalt senere. Kvaliteten til de undersøkte sverdene varierte, noen oppfylte kravene til digelstål mens andre var av så lav kvalitet at Williams mente de er forfalskninger av Ulfberht-sverd (Williams 2012: 132, 157-158, 162, 173, 176)¹.

Av nyere undersøkelser av sverd ble det foretatt nøytron-skanning av tre vikingtidssverd fra Danmark, publisert i *Journal of Archaeological Science* (2017). Undersøkelsen viser at de undersøkte sverdene neppe har vært brukbare i kamp, ettersom de var smidd ved for høy temperatur og i mønster av vevd jern og stål. I følge forfatterne vil et kampsverd ha en kjerne av jern med stålegg. Undersøkelsen kan vise til at enkelte sverd har fungert mer som statussymbol enn som kampvåpen. Ettersom de undersøkte sverdene var lite brukbare i kamp

¹ Sidetallene her refererer til hvor resultatene av undersøkelsene av sverdene fra Universitetsmuseet i Bergen blir presentert.

er det ikke usannsynlig at de ble laget som praktvåpen, til dekorasjon eller som statusmarkører. Svakheten med undersøkelsen er at kun tre sverd fra et relativt lite område i Jylland ble undersøkt (Fedrigo *et al.* 2016: 425–436).

2.3 Forskning på gravgods og gravskikk

Da jeg i tillegg til sverdene skal undersøke gravkonteksten de har inngått i, er det relevant å foreta en gjennomgang av forskning på gravskikk i yngre jernalder i Norge.

Undersøkelser av graver og gravskikk har vært blant hovedfokusene i arkeologien helt siden disiplinens oppkomst. Gravfunn er den største arkeologiske funnkategorien og er sentrale i studier av sosiale grupper og forhistoriske samfunn (Solberg 2003: 215-216). Hovedtrekkene i forskningen på gravskikk og graver har fokusert på sosial status. Selve gravritualet har ofte havnet i bakgrunnen men har fått mer fokus i nyere forskning.

En komplett forskningshistorie over emnet vil være for omfattende i denne konteksten. Jeg vil derfor gi en kort oversikt over mer generelle trekk med eksempler.

2.3.1 Tidlige undersøkelser av graver fra yngre jernalder

Tidlige arkeologiske undersøkelser av graver fra vikingtiden var preget av et ønske om å utforske, og gravhauger og røyser ble åpnet for å undersøke hva som fantes i dem. Disse tidlige undersøkelsene av graver fra vikingtiden hadde hovedfokus på gjenstandene man fant i gravene, da særlig de flotteste eller mest iøynefallende gjenstandene slik som våpen og smykker. Beinmateriale og enklere ting (nagler, dyrebein etc.) ble ofte etterlatt. Petersen kommenterte på dette allerede i 1919 og skrev at mange av vikingtidsgravene ble utgravd av ukyndige og at det derfor er vanskelig å vite om alle gjenstandene, her våpen, ble utgravd eller om det er mangler i materialet (Petersen 1919: 5).

De fleste av datidens utgravninger var av gravhauger og røyser. Utgravningen av haugene ble ofte ikke foretatt av fagfolk, og mange gjenstander ble funnet ved tilfeldig gravning eller av skattejegere og først senere sent til museene. Men også metodikken i de tidlige utgravningene, foretatt av fagfolk, ville i dag blitt sett på som destruerende. Det var vanlig å grave rett inn i haugen fra toppen og nedover i jakt på gravkammeret med gravgodset. Senere ble totalgravning og siden sjaktgravning utbredt. Uavhengig av benyttet metode, var fokuset i de tidlige undersøkelsene gravgodset (Dommasnes 2001: 13).

I flere tilfeller ble kjente personer fra sagalitteraturen satt i forbindelse med de flotteste funnene. Ett eksempel på dette finnes i de tidlige tolkningene av Oseberghaugen. Da det ble

konstatert at skjelettmaterialet i graven var fra to kvinner ble funnet gjennom enkel etymologi koblet til Dronning Åsa. Hun var moren til Halvdan Svarte, og dermed bestemor til Harald Hårfagre (Holck 2006: 194, 205-206). Skjelettet funnet i Gokstadhaugen ble tidlig koblet til Olav Geirstadsalv, en konge fra sagalitteraturen (Holck 2009: 41-43).

Som berørt i kapittel 2 var mye av den tidlige forskningen på vikingtiden i Norge fokusert på innflytelse utenfra og import (Lorange 1889; Petersen 1919; Schetelig og Falk 1937). Dette gjelder også gravene, og importerte gjenstander ble fremhevet, ofte i forbindelse med de kjente herjingene i England og Irland men også med handel (Schetelig og Falk 1937: 270-273).

En av de større tidlige sammenfatninger av graver fra vikingtiden er Haakon Scheteligs *Vestlandske graver fra jernalderen* fra 1912. Boken tok for seg hele perioden fra før-romersk jernalder til vikingtiden. I kapitlet om vikingtiden undersøkte Schetelig 264 mannsgraver og 92 kvinnegraver fra Vestlandet (Schetelig 1912: 174), og han ga en oversikt over gravskikken i perioden. Undersøkelsen er forholdvis systematisk, Schetelig satte gravene opp i tabeller og laget oversikt over gravtyper og gjenstander funnet i gravene delt opp etter kjønn (Schetelig 1912: 175-177). Deretter redegjorde han for de forskjellige formene med typeeksempler. Det er lite tolkning av gravskikk og gravritual i boken. Sosiale forhold slik som kjønn og velstand blir tatt som en selvfølge ut i fra de materielle gjenstandene (Schetelig 1912: 175, 233). En av Scheteligs konklusjoner var at gravmaterialet fra vikingtiden er overrepresentert. Han mente at dette kan skyldes befolkningsvekst, men at det også kunne tyde på kulturelle endringer, da gravene fra denne perioden er synligere markert enn graver fra tidligere perioder. Også gravgodset i vikingtidsgravene, selv i de fattigere gravene fra perioden, var rikere og derfor lettere å få øye på under utgravning sammenlignet med graver fra merovingertiden (Schetelig 1912: 174).

Schetelig påpekte også at det kjennes til flere mannsgraver enn kvinnegraver fra vikingtiden, han mente dette er fordi det typiske gravgodset i mannsgraver (sverd, spyd, øks etc.) er mer iøynefallende under utgravning enn de typiske gjenstandene i kvinnegraver (perler, spinnehjul, spenner etc.). Schetelig påpekte at det er sannsynlig at gjenstander har gått tapt eller blitt oversett i undersøkelsene til fordel for større gjenstander slik som våpen. Han skrev derfor at tabellene hans ikke skulle tas eksakt (Schetelig 1912: 174-175).

I *Scandinavian archaeology* (1937) skrev Schetelig og Falck (1937) i likhet med Schetelig (1912) at den rike gravskikken viser befolkningsvekst. Rik gravskikk tilhørte ikke bare de rike, alle graver hadde mange gravgaver og gravgodset gir derfor et komplett bilde av livet i vikingtiden. Gravene ble utstyrt så rikt og komplett som mulig, med personlig utstyr som

klær, smykker og våpen, men også utstyr knyttet til smiing, jordbruk, tekstilarbeid og snekkerarbeid, samt dyr som hund og hest (Schetelig og Falk 1937: 277-278). Gravene ble av Schetelig og Falk i tillegg tolket som et innblikk i datidens tro og mentalitet, og de hevdet at dette inkluderte troen på et etterliv og en dødekult (Schetelig og Falk 1937: 278).

2.3.2. Graver som markør for sosial status

Sosial status har vært et av hovedtemaene i forskningen på gravskikken i vikingtiden. Som nevnt overfor, var det en alminnelig tolkning at de rikest utstyrte gravene tilhører de som var rike i livet, gjerne kjente skikkelser fra litteraturen slik som med Gokstad og Oseberg (Holck 2009: 41; (Holck 2006: 192).

Også nyere forskning på graver tar opp dette temaet. Eksempelvis tok Liv Helga Dommasnes (1982) i artikkelen '*Late Iron Age in Western Norway. Female Roles and Ranks as Deduced from an Analysis of Burial Customs*' for seg gravskikk i Sogn i vikingtiden. Hun undersøkte om det er mulig å spore sosial status i forhistoriske samfunn ved å se på det arkeologiske materialet, og om det er mulig å se forskjell på status mellom kjønnene (Dommasnes 1982: 70-71).

Dommasnes mente i likhet med Schetelig og den tidligere forskningen at det rikeste gravgodset reflekterer økonomisk status, og skrev at dette kan forklare den kjente mangelen på graver fra vikingtiden. Hvis gravgaver reflekterer økonomi blir de fattige ikke synlige i materialet. Hun viste også til at det har blitt foreslått i forskningen at bare de viktigste i samfunnet fikk en synlig grav (Dommasnes 1982: 71). Neil Price (2011) påpekte også at det er mye som tyder på at ikke alle i samfunnet ble gravlagt. Han mener at vi ikke kan vite hvor mange som ikke fikk en grav men at over halvparten av den daværende befolkningen ikke er umulig (Price 2011: 259). De «manglende» gravene kan muligvis ha tilhørt samfunnets laveste skikt, slik som treller. Denne påstanden underbygges av skriftlige kilder som nettopp viser til at treller kunne bli etterlatt hvor de døde og ikke fikk en grav (Price 2011: 259). Price påpekte at de manglende døde også kan ha fått en form for begravelse som ikke kan ses i det arkeologiske materialet, slik som kremasjonsbegravelse hvor asken blir spredt og ikke deponert i grav (Price 2011: 259).

Det har vært mye fokus i forskningen på vikingtiden om sosial status som reflektert ut i fra gravgods, særlig da status knyttet til våpen funnet i mannsgraver. Som nevnt ovenfor, knyttet Solberg våpengraver til jordeiende, frie menn og mente at graver med to eller tre våpen indikerer høyere sosial status enn graver med bare ett våpen. Graver med tre våpen tilhørte

aristokratiet og er ofte bedre utstyrt enn graver med færre våpen. Solberg mente at sverdet i seg selv tilhørte et høyere samfunnsskikt, også i graver med bare sverd uten andre våpen (Solberg 1985: 66-67, 74). Kvinnegravene i undersøkelsen blir også delt opp i kategorier basert på mengden av gravgods. Også her indikerer mengden av gjenstander, smykker og tekstilredskaper, kvinnens sosiale status (Solberg 1985: 67-68).

Mikael Jakobsson stilte som nevnt ovenfor spørsmål til om våpen i gravene bør brukes til å differensiere kjønn. Han mente mengde av graver med våpen kan tale mot at våpen er kjønnsdifferensierende. Han viste til at våpen også kan ha hatt betydning når det kommer til kulturell identitet, og mente i likhet med Solberg, som vist ovenfor, at det er mengden av våpen som viser sosial status (Jakobsson 1992: 143-147).

2.3.3. Tolkninger omkring vikingtidens gravritual

Ettersom det ikke eksisterer samtidige beskrivelser av vikingtidens gravritual skrevet av skandinavernes selv, er selve graven den største kilden til forskning gravskikk. Det finnes flere eksempler på forsøk på å tolke vikingtidens gravritualer ut i fra det arkeologiske materialet. Særlig nyere forskning har forsøkt å gå helt tett inn på gravritualet for å forstå den rituelle praksisen og tankene bak gravene. Plasseringen av og valget av gravgods, plasseringen av avdøde og plasseringen av graven i landskapet blir benyttet i tolkningene. Men den store variasjonen i gravskikken kan vanskeliggjøre analyse. Selv om gravene fra vikingtiden lett kan deles inn i forskjellige kategorier slik som f.eks. båtgraver eller flatmarksgraver, er det for mange variasjoner i gravene og da særlig gravgodset til å kunne tolke dem som én uniform gravskikk (Price 2010: 124-126).

Den store variasjonen i gravskikken har i seg selv blitt et emne i forskningen med flere tolkninger og forklaringer. Julie Lund mener at variasjonen i gravene viser til forskjellige oppfatninger av den korrekte behandlingen av de døde og forskjellige ideer omkring etterlivet (Lund 2013: 41-42). Siv Kristoffersen og Terje Østigård hevder at variasjonen i gravskikk kan forstås ut i fra et ønske om å sørge for at avdøde er sikret den tiltenkte tilværelsen i det hinsidige. Hensikten med gravritualene var å gjøre den avdøde klar for gudeverdenen. Hvis avdøde allerede var klar ville ritualer vært unødvendige. Alle er i ulik tilstand når de dør, og har forskjellig «bagasje» avhengig av det levde livet. Ritualer må derfor utføres, slik at den døde oppnår den ideelle tilstanden (Kristoffersen & Østigård 2006: 113-114). Kristoffersen og Østigård hevder at dette impliserer at det har vært en forståelse og enighet omkring hva som er den «ideelle» døden. En ideell død og status vil ha medført et bestemt sett av ritualer, mens

andre dødsfall og statuser som ikke tilsvarer det ideelle, må gjennom ulike ritualer for å sørge for at avdøde er i en tilstand som tilsvarer den ideelle døden. Kristoffersen og Østigård mener at en slik praksis med å sammensette ritualer for å oppnå et bestemt resultat vil være basert på en bestemt «dødsmyte» (Kristoffersen & Østigård 2006: 114).

Price analyserte soldaten Ibn Fadlans beskrivelse av en begravelse ved Volga i 922.

Begravelsen blir vanligvis tolket som utført av reisende skandinaver (Price 2010: 131-132).

Beretningen beskriver en begravelse i flere stadier, utført i løpet av 10 dager (Price 2010: 133-134). Price sammenlignet Ibn Fadlans beskrivelse av begravelsen med kjente arkeologiske funn og påpeker flere likheter, samtidig som han viser at noen av beskrivelsene kan gjøre tolkninger av gravskikken vanskelig. Et eksempel er at klærne den avdøde ble kledd i, blir beskrevet som usedvanlig kostbare, og ble laget spesielt for begravelsen. Det ble også hevdet at gjenstandene plassert i graven, med unntak av våpnene, ikke tilhørte den avdøde mannen (Price 2010: 135-136). Price brukte skipshaugen fra Oseberg som sammenligning, da det her er spor etter en lengre periode med aktiviteter i konstruksjonen av graven. Undersøkelser har vist at haugen ikke ble konstruert i én omgang, men at baugen og forparten på skipet med inngangen til gravkammeret har vært synlig og tilgjengelig i en periode før skipet ble dekket (Price 2010: 138-140).

Price hevder at graven kan ses som et siste bilde av 'scenen' eller resultatet etter en lengre periode, med aktivitet med skuespill eller teater som analogi (Price 2010: 137-138, 146). Han foreslo at en begravelse ikke bare bestod av ritualer, men involverte den materielle utførelsen av historier. Slike begravelseshistorier kan ha involvert kjente myter og fortellinger, livshistorien til avdøde og kan muligvis ha gitt opphavet til fortsatt kjente myter.

Kombinasjonen av de forskjellige elementene med myter, historier og materiell kultur har gjort hver begravelse unik og kan dermed forklare den store variasjonen i vikingtidens gravskikk (Price 2010: 137, 146, 149-150).

Et slikt gravritual i flere stadier har ikke nødvendigvis sluttet når selve graven var ferdigkonstruert. Gjenåpning av graver eller 'haugbrott' er et kjent fenomen i forbindelse med graver fra vikingtiden. Åpningen av graver blir omtalt i sagaer (Lund 2017: 94-96; Klävnes 2009: 456, 463). Fenomenet ble kjent allerede i forbindelse med utgravningen av Oseberghaugen hvor det var tydelig at gravhaugen hadde blitt gjenåpnet og innholdet forstyrret (Holek 2006: 189-190; Price 2010: 140). Gjenåpningen av graver har av arkeologer lenge blitt tolket som gravrøveri (Klävnes 2009: 456; Price 2010: 140), men nyere forskning hevder at praksisen kan være knyttet til selve gravskikken, og tolker det som en mulig del av handlinger knyttet til et gravritual i flere stadier (Klävnes 2009: 470; Price 2010: 140; Price

2011: 269-270; Lund 2017: 93). I motsetning til denne tolkningen av haugbrott kan nevnes Jan Bill og Aoife Daly (2012) som tolker fenomenet som en politisk handling. Gravene ble åpnet og ødelagt av politiske og religiøse årsaker i en brytningstid hvor kristendommen fikk stadig mer innflytelse. Den brutale behandlingen av likene i Oseberghaugen og destruksjonen av gravgodset kan underbygge denne tolkningen (Bill & Daly 2012: 809-816, 821-822).

De best kjente eksemplene på gjenåpning av graver ser vi i de store gravhaugene fra Gokstad, Oseberg og Borre samt flere andre gravhauger av varierende størrelse fra både Norge og Sverige (Lund 2017: 92). Flere aspekter viser at gjenåpningen av haugene neppe bare var tilfeldige innbrudd for økonomisk vinning men også at innbruddene har forekommet forholdsvis kort tid etter at haugen ble anlagt. Julie Lund (2017) hevder at ingen av haugene som viser tegn på å ha blitt gjenåpnet er kenotafer. Samtidig er plasseringen av innbruddene i haugene tydelig relatert til plasseringen av avdøde. Disse faktorene kan tyde på at de som åpnet haugene har hatt kjennskap til gravenes innhold og konstruksjon. I flere tilfeller har verdifulle objekter blitt etterlatt, noe som kan tale imot at haugbrottene utelukkende har hatt en økonomisk årsak (Lund 2017: 93-94).

Lund mener at disse faktorene peker mot at haugbrott kan ses som en rituell handling, muligvis som den siste delen av selve gravritualet. Kroppen i de åpnete gravene ble ofte flyttet fra sin opprinnelige posisjon, og deler av gravgodset ble ødelagt (Lund 2017: 93-94). Andre deler av gravgodset ble derimot helt fjernet fra graven. Dette gjelder særlig våpen og smykker og Lund mener at åpningen av gravene i hovedsak kan ha dreiet seg om å fjerne nettopp disse gjenstandene. At flere rikt utstyrte graver fra vikingtiden, blant annet Oseberghaugen helt mangler smykker og våpen kan underbygge denne teorien (Lund 2017: 94). Lund argumenterer for at våpen og smykker kan ha blitt oppfattet som animerte i vikingtiden, og at dette muligvis kan forklare hvorfor akkurat disse gjenstandene ble tatt ut av gravene. Hun viser til norrøne skriftlige kilder med eksempler hvor smykker og våpen blir hentet ut av gravene etter at innbryteren har overvunnet avdøde. Sverdet står i en spesiell stilling her og blir i flere tilfeller brukt til å 'drepe' den avdøde før det fjernes (Lund 2017: 94-97). Mens smykker og våpen ofte mangler i gravene, er de den vanligste formen for gjenstander funnet i våtmarksdeponeringer fra vikingtiden. Ut i fra artikkelen virker det her som at Lund mener at de animerte gjenstandene, smykker og våpen, kan ha blitt hentet ut av gravene og siden blitt deponert i våtmark som et siste stadium av deres «liv» (Lund 2017: 92-93, 97).

Kapittel 3. Teori og metode

3.1. Introduksjon

I dette kapittelet vil jeg redegjøre for den teoretiske tilnærmingen og metoder brukt i oppgaven. Jeg vil også redegjøre for sentrale begreper jeg benytter i teksten.

Jeg skal undersøke om det er mulig å belyse sverdets posisjon i gravritualet med utgangspunkt i Petersens type H og type I sverd fra sikker gravkontekst. Jeg vil særlig fokusere på de såkalte intensjonelt destruerte sverdene. Det er en utvalgt gruppe gjenstander og deres mulige betydning som del av en rituell handling som vil stå i fokus. En teoretisk tilnærming som jeg mener er brukbar for analysen er gjenstandsbiografi. Gjenstandsbiografi er en teoretisk tilnærming hvor man fokuserer på tingene. Ting er både eiendeler, varer og gaver og er ofte nært knyttet til deres eier. Gjenstanders sosiale biografi kan kaste lys over en gjenstands betydning og endringer i betydning ved å angripe gjenstandens livsløp.

3.2. Gjenstandsbiografi

Gjenstandsbiografi er en mye anvendt tilnærming i nyere arkeologisk forskning.

Tilnærmingen tar utgangspunkt i selve gjenstandene i det arkeologiske materialet og går ut på å gjenskape deres livshistorier, eller biografi. Igor Kopytoff lanserte teorien i 1986 i artikkelen *The cultural biography of things: commoditization as process*. Her argumenterte han for at ikke bare mennesker men også ting har biografier, ting har et liv som kan sammenlignes med et menneskelig livsforløp. Gjenstanden blir tilvirket eller «født». Gjenstanden deltar i samfunnet, blir reparert og endret og har et sosialt liv til de blir ubrukelige og «dør», det vil si de blir tatt ut av sirkulasjon. Kopytoff mente at perspektivet vil kunne belyse hvordan ting skifter meningsinnhold når de forflytter seg mellom forskjellige økonomiske systemer og at en biografisk tilnærming kan belyse forholdet mellom mennesker og ting (Kopytoff 1986: 66-68). Tankegangen tillegger ting menneskelige egenskaper gjennom bruk av metaforer. Ting har roller de må oppfylle og det er forventninger til dem. Slik sett har ting også metaforiske «karrierer», og et primært formål, dette formålet og betydningen vil endres gjennom bruken av gjenstanden (Appadurai 1986: 16-25).

Gjenstandsbiografi som teoretisk tilnærming har også blitt kritisert. Jody Joy (2009) hevder at det største problemet med å gjenskape en gjenstands biografi er kvaliteten på den tilgjengelige informasjonen. Når det kommer til forhistoriske gjenstander er det, hvis man er heldig, mulig å se på konstruksjonen av gjenstanden og også dennes «død» hvis gjenstanden ble funnet i en godt dokumentert kontekst. Problemet er at arkeologer som oftest finner gjenstanden der den havnet på slutten av «livet», og må derfor jobbe baklengs for å kunne rekonstruere et livsløp. Men en gjenstands liv følger ikke alltid en bestemt retning og livsløpet til samme gjenstandstype kan være vidt forskjellige. En gjenstand har heller ikke nødvendigvis én død. En gjenstand kan «dø» og bli «reinkarnert» i en annen sammenheng med en ny mening. Hvis ikke man har en nedskrevet historie er det ikke mulig å konstruere en full biografi eller livshistorie ut i fra objektet i seg selv, det er ikke mulig å gjenskape en livshistorie med «fødsel», «liv» og «død». Den tilgjengelige arkeologiske informasjonen er for begrenset mener Joy (Joy 2009: 543-544).

Kopytoff viser også til problemer med mangel på informasjon og foreslår at en måte å unngå dette på er å studere en gruppe av gjenstander og ikke en enkelt gjenstand. Dette vil kunne vise til det «idealisererte» livsløpet til en gjenstand og gjøre det mulig å peke ut gjenstander som avviker fra idealet (Kopytoff 1986: 66-68). Joy mener ikke at dette er mulig, de individuelle biografiene til ting er unike og en biografisk analyse må holdes på nivået til et enkelt objekt (Joy 2009: 545). Nanouschka Burström (2014) viser også til problemene med gjenstandsbiografi og vektlegger mangelen på kritikk til bruken av biografi blant de som bruker den. Hun viser til at denne tilnærmingen er «good to think with» og at det muligvis er derfor denne ikke blir problematisert (Burström 2014: 70).

3.3. Hva er en gjenstand

Gjennom bruken av gjenstandsbiografi som teoretisk rammeverk får oppgaven et hovedfokus på tingene. Derfor er det viktig å ha en forståelse for hva en gjenstand eller ting er og hva de kan være. Ting er varer og gaver, de er hellige gjenstander og de er verdiløse. Ting er en essensiell del av menneskelig kultur og de endrer mening alt etter hvilken kontekst de befinner seg i. Gjenstandens status, som for eksempel vare eller gave vil påvirke hvordan de blir oppfattet og behandlet. Som vare har gjenstanden først og fremst en økonomisk verdi (Appadurai 1986: 3). En vare har i tillegg til sin bruksverdi også en bytteverdi og sirkulerer i økonomien i bytte for andre ting. I det moderne samfunnet er dette først og fremst penger.

Statusen som vare er flytende og kulturelt betinget (Kopytoff 1986: 64). Varer kan lett skilles fra deres opprinnelige kontekst og eier, de skal selges og det er ikke vanskelig for selgeren å skille seg fra dem (Fowler 2004: 58). En gave derimot vil alltid inneholde en kobling til giveren. En del av varens mening ligger i overførselen av eierskap uten å skape varige bånd eller obligasjoner mellom aktørene i transaksjonen. En gave vil alltid skape en relasjon uavhengig hvem som gav gaven og hvem som mottok den (Gosden *et al.* 1999: 173). Når man tar imot en gave tar man også imot en gjeld, når man gir en gave overfører man en gjeld til personen som mottar gaven. En utveksling av gaver blir en utveksling av maktforhold og sosiale relasjoner og gaven eller gjenstanden blir en del av den sosiale relasjonen mellom to aktører. Chris Fowler (2004) viste til Marcel Mauss (1990) som skriver at det å akseptere en gave er som å akseptere en del av giveren, en del av deres sjel. Gjennom slike relasjoner blir ting aktører i samfunnet, de blir handlende vesener og har kraft til å påvirke verden omkring seg (Fowler 2004:54-59). Arjun Appadurai mente at gjenstander ikke har et låst meningsinnhold men kan veksle mellom kategorier. Det er den sosiale konteksten der og da som avgjør gjenstandens mening (Appadurai 1986: 11-13). På denne måten kan ting likestilles med mennesker, i betydningen av at gjenstander lik personer ikke har en endelig fastlåst betydning men har skiftende status alt etter kontekst. Endringer i tingens mening er ikke nødvendigvis betinget av dens fysiske forandringer eller bruk, tingene blir meningsfylte gjennom å bli brukt i sosiale situasjoner, og det er denne prosessen gjenstandsbiografi ønsker å belyse (Gosden *et al.* 1999:170).

I forhold til en gjenstandsbiografi er det flere relevante spørsmål som bør overveies. Hvordan ble gjenstanden laget, hvor kommer den fra og hvem lagde den. Hva er gjenstandens «karriere» og hva oppfattet samtiden som en ideell karriere for en slik gjenstand. Hvor lenge er gjenstanden i sirkulasjon, hvordan endrer gjenstandens bruk seg med alderen og hva skjer når gjenstanden ikke lengre oppfattes som brukbar (Kopytoff 1986: 66-67).

3.4. Sverdets livsløp

Alle de 67 sverdene i undersøkelsen vil ha unike biografier og individuelle «livsløp». Men det er mulig å sette opp noen sannsynlige fellestrekk.

3.4.1. Sverdets fødsel

Sverdets «fødsel» kan tolkes som dets konstruksjon, dvs. smiingsprosessen. Utvelgelsen av materiale, og selve fremstillingen av jernet/stålet kan også ses som en del av denne fasen. Relevante aspekter å se på er våpenets utforming, dets typologi og dets kvalitet. Sverdene ble ikke «født» like, men har hatt forskjellige utgangspunkt alt etter kvaliteten og utforming. Kvaliteten på materialet har hatt mye å si for sverdets verdi og muligvis også dets symbolske betydning. Terje Gansum viser til produksjonen av jern som en rekke prosesser. Jernet gjennomgår rituelle stadier hvor det transformeres og får personlighet og styrke. Han vektlegger særlig transformasjonen av jern til stål og de symbolske aspektene i den mulige bruken av beinkull fra mennesker og dyr i prosessen. Jern er i utgangspunktet forholdsvis bløtt og karbon må tilføres før det er mulig å slippe en holdbar egg (Gansum 2004: 121-122, 144-145). Som vist til i kapittel to har karboninnhold vært et mye diskutert tema i arkeologien, særlig i forbindelse med sverdenes opprinnelse. Gansum hevder at bruken av bein i produksjonen av våpen også kan ha hatt sterke kultiske aspekter i seg. Å bruke bein i transformasjonen av jern til stål kan ha blitt sett på som en overførsel av kraft og egenskaper (Gansum 2004: 145).

3.4.2. Sverdets liv

Sverdets liv er fasen når sverdet er i bruk. Sverdet har inngått i sosiale situasjoner og begivenheter. Det kan ha blitt gitt i gave og brukt i kamp, det kan også ha blitt eksportert eller transformert gjennom reparasjon og påsettelse av nye deler. I tillegg er distribusjon av typen svært interessant, da særlig i forhold til dets samfunnsmessige og sosiale kontekst. Om typen sverd er utbredt eller sjelden, om sverdet eller deler av det har blitt importert eller produsert lokalt, vil ha en innvirkning på sverdets verdi og mening. I denne undersøkelsen er majoriteten av sverdene av samme type det vil si Petersens type H og type I, her kan det være interessant å se hvordan denne typen er utbredt i det valgte området og om mulig sammenligne med utbredelsen av andre sverdtyper.

3.4.3. Sverdets død

Sverdets «død» kan ha vært når det ble tatt ut av sirkulasjon og ikke lengre var en aktiv gjenstand. Sverdet ble deponert i grav eller våtmark, ofte ble det intensjonelt ødelagt først. Sverdets død kan undersøkes ved å se på dets tilstand, har det glødeskall, er det helt eller har det blitt bøyd, brukket eller på annet hvis destruert. Er sverdet plassert ved siden av avdøde eller et mer usedvanlig sted, og hvilke andre gjenstander har blitt deponert i graven. Også de andre livsfasene tas med her, hvilken type er sverdet og stemmer dateringen med andre daterbare gjenstander i graven.

3.5. Begrepsavklaring

3.5.1. Intensjonell destruksjon

Med intensjonelt destruerte gjenstander menes det gjenstander som har blitt intensjonelt ødelagt (bøyd, brukket, brent osv.) og ikke er ødelagt ved f.eks. uhell, naturlige krefter eller ved alminnelig bruk.

Intensjonell destruksjon blir ofte omtalt som rituell destruksjon og er ikke et ukjent fenomen innenfor arkeologisk forskning. Det referer ikke bare til våpen, men kan ses som en del av ritualer i en rekke kulturer. Rituell destruksjon av objekter i forbindelse med gravleggingen er et fenomen som kan ses i mange forskjellige samfunn og tidsperioder (Grinsell 1961). Arkeologisk og sosialantropologisk forskning utenfor Skandinavia har sett nærmere på dette fenomenet men det er ingen konsensus her. Spesielt innenfor forskning på keltiske våpengraver er fenomenet velkjent og man har foreslått alt fra praktiske årsaker grunnet plassmangel i gravene eller for å forhindre gravrøveri til mer overnaturlige forklaringer som at våpenet er rituelt «drept» for å kunne følge krigeren i døden (Mandescu 2012:343-347).

3.5.2. Grav

En grav regnes som en primærkilde i arkeologien og en begravelse er en måte å overføre den døde fra de levendes verden til de dødes verden.

Begravelser er generelt en nøye planlagt prosess og kan ha tatt lang tid å planlegge og utføre. Dette gjør begravelsen til en dypt meningsfull handling, og graver representerer kanskje de minst kaotiske kontekster for arkeologer (Parker Pearson 1999: 5).

3.5.3. Gravgoods

Gravgoods er gjenstander plassert sammen med avdøde i graven og som da har blitt etterlatt i graven når denne ble dekket til (Darvill 2009: 175).

Gravgoods kan inkludere personlige eiendeler og gaver fra de etterlatte. Deres funksjon har blitt tolket som bruksgjenstander for etterlivet eller som barrierer som skal hindre at den avdøde går igjen. Det er viktig å huske at gravgavene har blitt deponert og valgt ut av de etterlatte og ikke den døde selv, selv hvis disse gjenstandene ble brukt i livet. Men de kan også ha blitt valgt for å konstruere en virkelighet som ikke har eksistert (Pearson 1999: 7-11). Gravgoods blir gjerne brukt som indikatorer på statusen til avdøde, dette kan være problematisk siden det å avgjøre hvilke gjenstander som faktisk har vært personlige eiendeler er vanskelig (Darvill 2009: 175).

3.5.4. Kremasjon og inhumasjon

Kremasjon viser til en gravskikk hvor den døde har blitt brent som en del av begravelsen. Etter kremasjonen blir restene av den døde ofte samlet og plassert i en urne eller annen beholder før denne blir plassert i graven (Darvill 2009: 114). Det finnes også eksempler på at graven har blitt konstruert oppå kremasjonsbålet. Brannflakgraver, hvor restene av bålet er spredt ut over et 1-1,5 meter vidt flak med gravminnet bygget over, er den vanligste typen i vikingtiden (Solberg 2003: 223).

Inhumasjon viser til at kroppen har blitt gravlagt hel og ikke brent (Darvill 2009: 211).

3.5.5. Ritual

Det er vanskelig å komme med en presis definisjon av hva et ritual er.

Pierre Bordieu skriver at ritualer anerkjenner eller vigsler det naturlige i en vilkårlig grense og gjør møter mellom opposisjoner mulig, for eksempel bryllup. Ritualet bekrefter grenser mellom det gudommelige og det menneskelige, men det er også i ritualet at disse grensene brytes ned midlertidig, i en såkalt liminalfase. Den liminale fasen er en grensetilstand, en forbindelse mellom flere faser mot en ny tilstand og er essensiell i overgangsritualer.

Gjennom oppløsning defineres og bekreftes normer og idealer. Ritualet skaper også et skille mellom de individer eller grupper som står utenfor eller tar del i ritualet og legitimerer sosiale skiller i samfunnet. Troen på ritualet er svært viktig, kosmologiske og sosiale strukturer i samfunnet aktualiseres og revitaliseres gjennom ritualet (van Gennep 1965).

3.5.6. Gravritual

Ritualer rundt begravelser og død kan ses som en form for overgangsritualer hvor den døde går gjennom flere stadier med separasjon fra og siden reintegrasjon i samfunnet.

Et overgangsritual er et ritual hvor en person (eller gjenstand) går fra en tilstand til en annen. De endrer sosial status som fra barn til voksen, ugift til gift og fra død til begravet. Disse ritualene har flere faser (van Gennep 1965: 146-147). I vikingtiden har døden vært en større del av hverdagslivet og en mer normalisert hendelse enn i moderne tid og dette har preget menneskenes syn på døden. Døden var en overgang fra en status til en annen, men den døde ble fortsatt ansett som en del av slekten og dette har preget gravskikken. Forbindelsen mellom de levende og døde var nær, noe som kommer til uttrykk i at gravene gjerne lå i tett forbindelse med gården i vikingtiden (Steinsland 2005: 237-238).

Gravritualer påkaller gjerne makter som man ikke har mye kontakt med i hverdagen, og er gjerne fokusert rundt idealiserte roller eller forhold som har mer å gjøre med fortiden eller mytologien enn ritualets nåtid, noe som setter gravritualer i en spesiell posisjon (Pearson 1999: 32-33). Graven og dets innhold ses ofte som en refleksjon av avdødes liv med gravgaver som indikerer status og samfunnsrolle (Solberg 1985, Dommasnes 1988).

Gjenstander deponert i gravkontekst er ikke bare passive gjenstander men har vært en aktiv del av et ritual, en gjenstand har ikke endt opp i graven ved en tilfeldighet men har blitt plassert der med vilje av de pårørende. Men, som nevnt ovenfor vil det å avgjøre om gjenstanden har en direkte forbindelse eller har vært avdødes eiendel er en vanskelig oppgave (Parker Pearson 1999: 7-11).

3.5.7. Kontekst

En gjenstands kontekst viser til hvor gjenstanden ble funnet. Kontekst består av gjenstandens matrise, det som omgav den (jord, grus, kull etc.) og gjenstandens proveniens, dens posisjon i matrisen og andre gjenstander i assosiasjon med gjenstanden. Disse faktorene kan belyse assosiasjon mellom gjenstander og brukes til datering. At en gjenstand er i primærkontekst viser til at denne har vært uforstyrret siden den havnet i jorden, hvis konteksten derimot har blitt forstyrret av enten naturlige årsaker eller menneskelig aktivitet er den da i en sekundær kontekst (Renfrew & Bahn 2012: 50-51; Darvill 2009: 106). Som et eksempel har alle sverdene i dette materialet «grav» som kontekst. Om sverdene var i primær eller sekundær

kontekst, f.eks. grunnet haugbrott eller pløying da de ble funnet vil være viktig for deres tolkning.

3.5.8. Sosial status

Sosial status er et emne mye diskutert i arkeologien. Det kan skilles ut to forskjellige kategorier av status, tilskrevet status og oppnådd status. Tilskrevet status er en status man ikke har kontroll over slik som kjønn, alder etc. mens oppnådd status er status man har oppnådd i livet (Parker Pearson 1999: 74). slik som f.eks. kriger.

3.6. Metodisk tilnærming

Med utgangspunkt i problemstillinger, de teoretiske rammene og begrepsbruken i oppgaven som det er redegjort for ovenfor vil jeg nå redegjøre for min metodiske innfallsvinkel.

Gravfunn utgjør hovedmaterialet for undersøkelsen, men gravskikken i vikingtid er svært variert. De døde ble gravlagt enten brent eller ubrent, under røys, haug eller i flatmark ofte uten synlig markering. Også gravgodsets sammensetning varierer men generelt sett er det lite variasjon mellom brente og ubrente graver. I yngre jernalder ble det vanligere å legge ned verktøy i tillegg til våpen og personlig utstyr enn i tidligere perioder (Solberg 2003: 222-223).

Oppgaven er basert på en gjennomgang av de to databasene Askeladden og Unimus.

Riksantikvarens Askeladden-innsynsklient (www.asketadden.ra.no) som gir en oversikt over arkeologiske lokaliteter i Norge og Universitetsmuseenes arkeologisøk, Unimus (www.unimus.no/arkeologi/forskning) som gir innsyn i selve gravfunnene jeg har studert. Jeg har dessuten gått igjennom funnlistene i hovedfagsoppgavene til Eva Moberg (1992) og Rune Idsøe (2004). Jeg har også gjennomgått Universitetsmuseets Topografisk arkiv (Topark) for å finne flere opplysninger og muligvis plantegninger fra den opprinnelige utgravningene. Jeg har med utgangspunkt i disse kildene laget en funnkatalog over de 67 sverdene (se Appendiks 1).

Som nevnt ovenfor er kontekst viktig og jeg har derfor inkludert alle gjenstander i hver enkelt gravkontekst. I katalogen har jeg ført opp en liste over alle gjenstander funnet sammen med hvert enkelt sverd. Jeg har foretatt en egen undersøkelse av alle de 67 sverdene som i dag befinner seg i gjenstandsmagasinet ved Universitetsmuseet i Bergen. Hensikten med mine egne undersøkelser av sverdene var å observere hvorvidt sverdene var hele eller intensjonelt ødelagt og hvordan de var ødelagt. Etter at jeg hadde studert sverdene i magasinet ble

tilstanden til sverdene klassifisert. Jeg har undersøkt om sverdet var bøyd, brukket eller viste andre tegn på destruksjon. Derfor har jeg klassifisert de bøyde sverdene i tre hovedtyper samt identifisert andre former for destruksjon. Et interessant fenomen som jeg kom over under arbeidet med oppgaven er fenomenet å hugge i stykker gjenstander med en øks relativt kort tid etter begravelsen (Lund 2013: 44). Ut i fra dette har jeg også forsøkt å dokumentere mulige huggspor på sverdene fra Sogn og Fjordane.

Øvrig gravgods i de undersøkte gravene er ikke gjennomgått i magasinet men basert på opplysninger i Unimus og Topografisk arkiv.

3.7. Representativitet

Materialet representerer én type sverd fra ett fylke. Det totale sverdmaterialet fra Sogn og Fjordane, 253 sverd i 1992, utgjør omtrent 10% av det samlede materialet i Norge (Moberg 1992: 4). I dette materialet er sverd av Petersens type H den vanligste i fylket og har en vid geografisk utbredelse, og har muligvis både blitt importert og produsert lokalt (Moberg 1992: 185, 191, 199).

Når jeg leste i tilvekstene for å finne materiale kom jeg over flere sverd som sto oppført som bøyd. Men når sverdene ble undersøkt på Universitetsmuseet var noen av sverdene brukket i flere deler og en eventuell bøyning kunne ikke tolkes grunnet sverdenes nåværende tilstand. Det kan tenkes at dette er noe som har skjedd etter at sverdet kom til museet, muligvis grunnet mangelfull konservering eller under transport. Det er andre sverd i materialet fra Sogn og Fjordane som er brukket i flere deler, det er mulig at disse har vært bøyd ved gravleggingen, men var for forvitret til at det kunne ses under utgravning. Dette gjør det mulig at skikken med å bøye sverdet har vært mer utbredt enn det som i dag kan observeres ut i fra det tilgjengelige materialet. Men jeg mener at antallet av bøyde sverd av type H og Type fra Sogn og Fjordane som ikke er brukket utgjør et tilstrekkelig materiale til at undersøkelsen kan gjennomføres.

Noe annet som ble tydelig ved gjennomlesing av tilvekstene til Universitetsmuseet i Bergen var at sverdtype ikke ble oppført i de eldste utgavene. Dette skyldes at en klassifisering av sverdmaterialet ikke ble publisert før Oluf Rygh i 1885 og Petersen i 1919. Sverdene i materialet identifisert som type H eller I, blir i tilvekstene ofte beskrevet som «havende rette hjalt» eller at de er av den «almindelige» vikingtype, men disse beskrivelse blir ikke bare brukt om sverd av type H og type I. Dette var en av årsakene til at jeg har valgt å bruke

hovedfagsoppgaver til oppbygging av katalogen, men det muliggjør også at jeg har oversett sverd relevante for undersøkelsen.

Mange av gravene jeg har undersøkt er i tillegg lite dokumentert, dette vanskeliggjør en komplett analyse. Jeg vil derfor ha hovedfokus på gjenstandene og selve gravgjemmet, ettersom den større konteksten og plasseringen av gjenstandene i graven ikke er tilgjengelig.

Kapittel 4. Gravfunn med sverd av type H og type I fra Sogn og Fjordane

4.1. Introduksjon

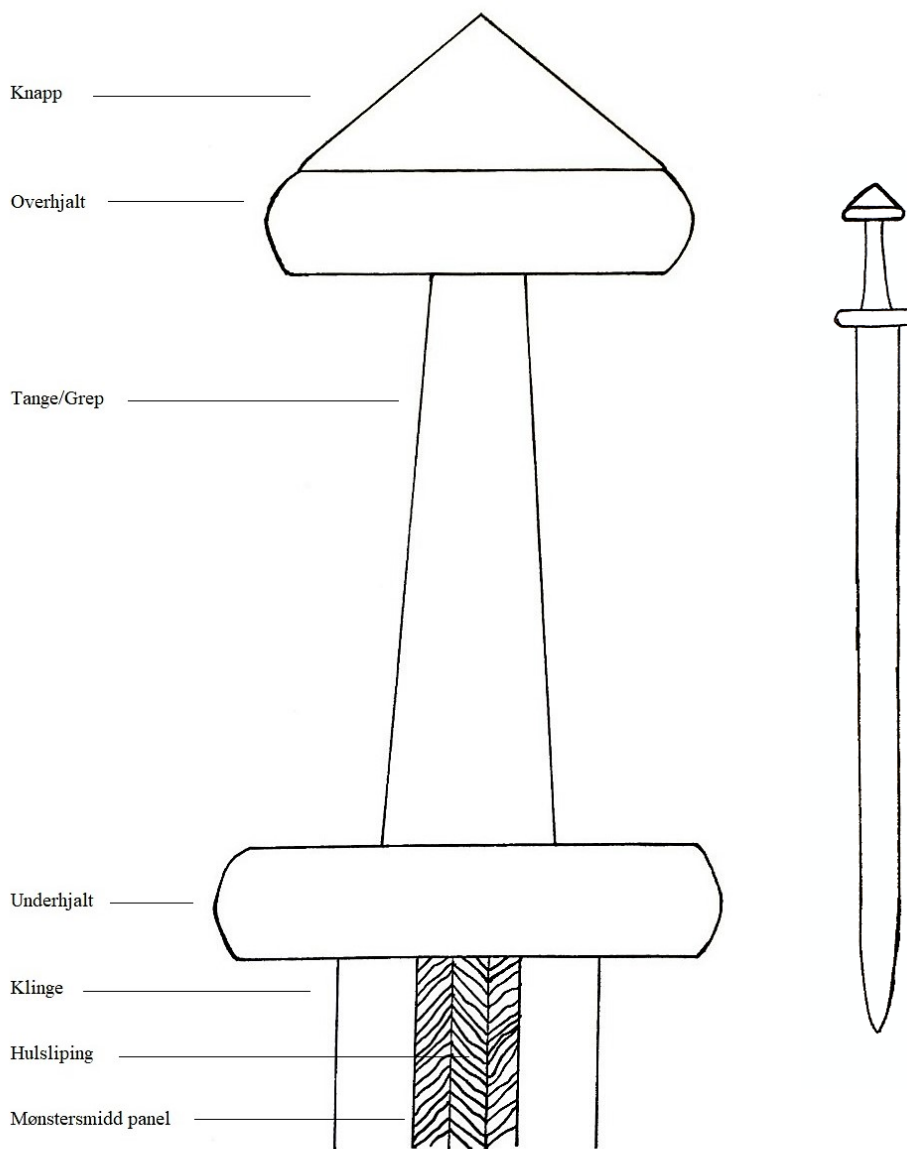
I dette kapitlet tar jeg for meg gjenstandsmaterialet brukt i undersøkelsen. Først vil jeg gi en introduksjon av sverd i vikingtiden. Deretter vil jeg gå dypere inn i det valgte materialet fra Sogn og Fjordane og foreta en gjennomgang av dette. Jeg skal presentere de 67 sverdene som er undersøkelsens hovedfokus, og deretter se på andre våpen fra gravene, andre gjenstander fra samme kontekst samt type gravminne sverdene ble funnet i. Jeg baserer materialundersøkelsen i denne oppgaven på en kombinasjon mellom allerede foretatte undersøkelser, samt egne undersøkelser av materialet ved Avdeling for kultur ved Universitetsmuseet i Bergen og Konserveringsseksjonen ved Universitetet i Bergen. Deler av materialet har det ikke vært mulig å få tilgang til, enten fordi det har gått tapt eller har blitt flyttet til andre museer. I august 2017 var det innbrudd i magasinene til museet, disse ble da stengt og deler av materialet ble flyttet til Konserveringsseksjonen ved Universitetet i Bergen. Ikke alt kom med, og jeg har derfor bare undersøkt disse gjenstandene ved hjelp av fotografier hvor dette var mulig.

Materialet i undersøkelsen er i hovedsak hentet fra tilveksten til Universitetsmuseet i Bergen og Universitetsmuseenes samlingsportaler tilgjengelig på internettet www.unimus.no. I arbeidet med gjenstadsdatabasene har det vist seg å være vanskelig å søke etter en spesifikk type sverd. Sverdtype er sjeldent oppført i arkivene eller tilveksten, derfor har jeg også benyttet meg av katalogen til Eva Mobergs hovedfagsoppgave *Vikingtidssverdene hjemlig produserte eller importerte* fra 1992. Denne ga en fin oversikt over sverdene funnet i Sogn og Fjordane med oppført type og funnkontekst. Men grunnet problemene med tilveksten er det mulig at jeg ikke har fått med alle Petersens type H eller I sverd fra sikker gravkontekst fra Sogn og Fjordane.

Deler av materialet i undersøkelsen er allerede publisert og brukt i forskning. Likevel er det slående at mange av sverdene er bøyd eller brukket i flere deler, uten at dette er med i beskrivelsene av sverdene. Antallet bøyde sverd i undersøkelsen økte drastisk da jeg selv fikk undersøkt sverdene ved Universitetsmuseet.

4.2. Sverdets konstruksjon og ulike deler

Før jeg går dypere inn i materialet vil jeg presentere en oversikt over vikingtidens sverd.

Figur 4.1. Oppbygningen av et sverd. Tegning: E.L. Ianke.

4.2.1. Sverdklingene, mønstersmiing og inskripsjon

Sverdklingene i vikingtiden ble smidd ved å sette sammen flere staver og biter av materiale i en såkalt stabled eller «piled» konstruksjon. Denne metoden har latt smeden velge ut og sette sammen materiale med forskjellige ønskete kvaliteter. Sverdeggen ble smidd av stål, jern med små mengder av karbon tilføyet. Stål er hardere enn jern men også skjørere, for mye karbon i stålet og varmebehandling kan gjøre stålklingen skjør og tilbøyelig til å knekke. Det er

ønskelig at en klinge bøyer seg når den utsettes for stress, da dette øker brukerens sjanse for å overleve kampen. En stablet konstruksjon av klingen tillot et sverd med en hard skarp klinge og sterkt kjerne (Jones 2002: 145). Raymond Sauvage hevder at vikingtidsklingene ble smidd ved at en jernstav ble bøyd i U-form og smidd sammen med en stav som ble lagt i midten av denne. Ut i fra denne sammenlagte staven ble klingene smidd (Sauvage 2005: 56).

Sverdklingene kan deles opp i to hovedkategorier, de tveeggete og de eneggete klingene.

Tveeggete klinger var den vanligste klingetypen i vikingtiden, klingene ble ofte smidd med hulsliping, en rille langs lengden av klingene for å redusere vekten (Pedersen 2012: 204).

Alfred Geibig delte vikingtidens tveeggete sverdklinger opp i 5 typer, type 1-5. basert på lengden og bredden av klingene, lengde og bredde på hulslipingen, formen på odden og hvor mye klingene smalner mot odden (Androschuk 2014: 100-102). Lengden på de tveeggete klingene ligger vanligvis på omtrent 77-80 cm (Pedersen 1919: 10), men kan variere helt fra 70 cm til 91 cm (Jones 2002: 21-23).

Sverd med eneggete klinger blir sett på som noe mer uvanlig og de assosieres ofte med merovingertiden. Men særlig i Norge ser det ut til at de også har vært forholdsvis vanlige i vikingtiden, da særlig tidlig i perioden (Oakeshott 2002: 3-4, 20-21). De eneggete klingene er ofte lengre enn de tveeggete, vanligste lengden er 80-85 cm men det kjennes til eksemplarer på over 90 cm og opp til en meter (Jones 2002: 20-21; Pedersen 2011: 204). De eneggete klingene er i tillegg ofte både bredere og tyngre enn de tveeggete klingene. Eneggete klinger har sjeldent mønstersmiing eller inskripsjon og dette har blitt brukt som et argument for at de kan ha blitt produsert lokalt og ikke importert (Peirce 2002: 20-21).

Mønstersmiing er en europeisk teknikk hvor smeden intensjonelt smir sammen tråder av vekselvis mykt og hardt jern og vrir disse slik at det dannes, et synlig mønster på klingene (Lorange 1889: 27-28, Moberg 1992: 13-14). Formålet blir tolket som å være for å styrke sverdklingen, sammensmiingen av forskjellige typer jern, skal forhindre klingene i å bli for myk og samtidig forhindre at den blir for hard og sprø (Lorange 1889: 28, Moberg 1992: 13-14). Denne teknikken er sannsynligvis utviklet fra den tidligere nevnte stablet eller «piled» konstruksjonen av klingene og kan ses på sverd fra og med omtrent 3. århundre e.Kr (Jones 2002: 145). Williams (2012) skrev at det er sannsynlig at teknikken har oppstått grunnet teknologiske begrensninger i produksjonen av jern og stål. Det var ikke mulig å produsere store nok lopper til å smi hele sverdklinger og det ble nødvendig å smi flere deler sammen. Mønstret som framkom kan ha blitt sett på som en attraktiv konsekvens (Williams 2012: 62). Mønstersmidde klinger var vanlig i Skandinavia i merovingertiden (ca. 550-800 e.kr.), men

teknikken gikk stort sett ut av bruk i vikingtiden, og man smidde nå sverdklinger bestående av færre deler. Mønstersmiing eksisterte fortsatt på sverdene, men i langt mindre grad enn tidligere, nå brukt som dekorative paneler sveiset fast på klingene (Figur 4.1) eller i innlegg av inskripsjoner (Williams 2012: 62). Å sveise mønstersmidde paneler utenpå en kjerne var ikke en nyvinning i vikingtiden, det hadde blitt utført helt tilbake i romertiden, og viser at mønstersmiing muligvis har vært mer for dekorasjon enn for funksjon (Williams 2012: 65-66). Det finnes forskjellige typer av mønstre på de mønstersmidde klingene, disse er stripemønster, fiskebeinsmønster og rosettmønster. De typene av mønster som forekommer i materialet fra Sogn og Fjordane er fiskebeinsmønster, rosettmønster og en kombinasjon mellom de to «fiskebein-rosettmønster» (Moberg 1992: 14, 110-115).

Inskripsjon viser til praksisen med å legge inn bokstaver eller andre tegn, ofte av mønstersmidde stål, på sverdklingen (Lorange 1889: 12, 14-15, Williams 2012: 72). Kjente former for inskripsjoner er forskjellige tegn slik som latinske bokstaver og geometriske mønstre, særlig kjente er de såkalte Ulfberht og Ingelrii inskripsjonene (Moberg 1992: 73-79). Noen inskripsjoner går igjen på flere klinger og blir tolket som navn, det mest kjente av disse navnene er Ulfberht-inskripsjoner (Lorange 1889: 15-16). Sverd med denne inskripsjonen ble produsert i en periode på omtrent 200 år, fra omkring år 800 e.kr. og tillegges gjerne et frankisk opphav (Moberg 1992: 3, 74; Oakeshott 2002: 7). Sverd med Ulfberht-inskripsjon har blitt funnet over hele Nord-Europa, omtrent 100 i alt. Williams (2012) foretok metallografiske undersøkelser av Ulfberht-sverd som viser at disse har stål av usedvanlig høy kvalitet. Klingene ble smidd av digelstål, et stål av høy kvalitet sannsynligvis importert fra Midtøsten (Williams 2012: 116-121). Denne typen stål har i tillegg til den høye kvaliteten krevd en annen mer krevende smiingsprosess. Klinger smidd av digelstål vil derfor ha vært mer kostbare å produsere selv uten Ulfberht-inskripsjonen, og det er muligvis denne kostbarheten som førte til at det i dag også kjennes til flere kopier av Ulfberht-sverd. Kopiene ble pålagt tynne lag av stål som skulle få klingene til å se ut som den ekte vare (Williams 2012: 117-121). Ettersom Ulfberht-sverdene ble regnet som å være av høy kvalitet og var kostbare å produsere, er det derfor rimelig å anta at Ulfberht-sverd funnet i en vestnorske kontekst har vært en eksklusiv importvare tilhørende samfunnets høyere sosiale skikt.

4.2.2. Grep, hjalt og knapp

Sverdgrepe varierer i lengde, Androshchuk (2014) undersøkte 140 sverd fra merovingertid og vikingtid fra Sverige og viste at de fleste har en lengde et sted mellom 8,5 og 10 cm, med størsteparten av grepe mellom 9 og 9,5 cm i lengde (Androshchuk 2014: 106). I forbindelse med min undersøkelse har jeg observert at sverdgrepe i materialet fra Sogn og Fjordane har en lengde på omtrent 8,5-9,5 cm, mens de aller fleste er på omtrent 9 cm i lengde. Dette stemmer med Androshchuks undersøkelse og med antagelsen om at dette er den gjennomsnittlige bredden av en menneskehånd.

Androshchuks materiale viser dog en noe større variasjon enn materialet fra Sogn og Fjordane, med sverdgrep fra 6 cm til 10,8 cm. En variasjon han mente viser at sverdgrepe ble tilpasset individuelt (Androshchuk 2014: 106-107).

Uavhengig av klingetype var vikingtidssverdene utstyrt med overhjalt, underhjalt og knapp. Senere i perioden dukket det opp sverdtyper hvor knapp og overhjalt ble konstruert i ett stykke, slik som Petersens type M, P, Q, den senere type X samt type Æ (Petersen 1919). Underhjalte var typisk 10-11 cm. langt, men utvikler seg til å bli opptil 16-17 cm. mot slutten av perioden (Pedersen 2008: 204-205). Hjaltene er ofte dekorert, i de fleste tilfeller er dekorasjonen enkel. Den vanligste dekorasjonen bestod av innlegg av forskjellige typer metall slik som kobber eller tinn i tynne tråder, ofte flere i et mønster. Dekorasjonen ble utført ved å hamre tynne tråder av metall ned i tynne kutt i jernet. Heldekkende plater av metall slik som sølv, dekorert med prikker eller små geometriske mønstre var vanlig tidlig i perioden. Senere ble dekorasjonen mer avansert med geometriske mønstre av innlagt messing på tinn (Peirce 2002: 5-6).

Alle de undersøkte sverdene i oppgaven er av Jan Petersens (1919) type H eller type I. Med dette refereres det til Petersens typeklassifikasjoner fra *De Norske Vikingsverd* (1919) som fortsatt er standarden brukt innenfor forskning på sverd fra yngre jernalder.

Type H regnes som en av de vanligste sverdtypene fra vikingtiden. Eva Moberg (1992) skrev at type H finnes i så store mengder at typen kan kalles for «masseproduserte» og argumenterte for at typen kan ha vært hjemlig produsert, men kan også ha blitt produsert annetsteds i Europa (Moberg 1992: 170-172).

Sverd av Petersens type H kjennetegnes ved brede hjalt med elliptisk tverrmål og den trekantete knappen (Figur 4.1). Overhjalt av type H er den bredeste av alle typene kjent fra vikingtiden med eksemplarer på opp til 3,6 cm. Eldre eksemplarer har «rygg» på høydesiden, på yngre eksempler er sidene avrundet. I mer sjeldne tilfeller er sidene flate. Karakteristisk har typen en trekantet knapp på en bred base, knappen er mellom 2,5 og 4,2 cm høy med et gjennomsnitt på 3 cm. Knappen mangler ofte i funnkonteksten, men typen er likevel lett gjenkjennelig grunnet de brede hjaltene og den generelt tunge utformingen av grepet. Typen er ofte dekorert, hovedsakelig enkelt. Vanligst er striper eller annen ornamentikk av bronse, kobber, messing eller sølv, ofte settes flere typer av metall sammen i et mønster. Petersen daterte typen til perioden 800-950 e.kr. (Petersen 1919: 89-91).

Jan Petersen behandler type I som en utvikling av type H og daterer denne til slutten av niende århundre. Etersom typene er nært beslektet er det ofte vanskelig å skille dem fra hverandre. Knappen på type I er trekantet i likhet med type H men er typisk spissere med flate høydesider. Hjaltene er betydelig smalere og lavere med et spisst-ovalt tverrsnitt. Også overhjaltet er smalere med en bredde fra 1,8 til 2,3 cm (Petersen 1919: 101-105).

4.3. Sverd av type H og type I fra Sogn og Fjordane

I de foregående avsnittene ga jeg en generell oversikt over sverd i vikingtiden, i denne delen vil jeg gå nærmere inn på sverdmaterialet valgt undersøkelsen. Jeg skal se på geografisk utbredelse, klingetype, dekor, inskripsjoner, mønstersmiing, hvilke mangler de enkelte sverdene har, samt deres kontekst og annet gravgods.

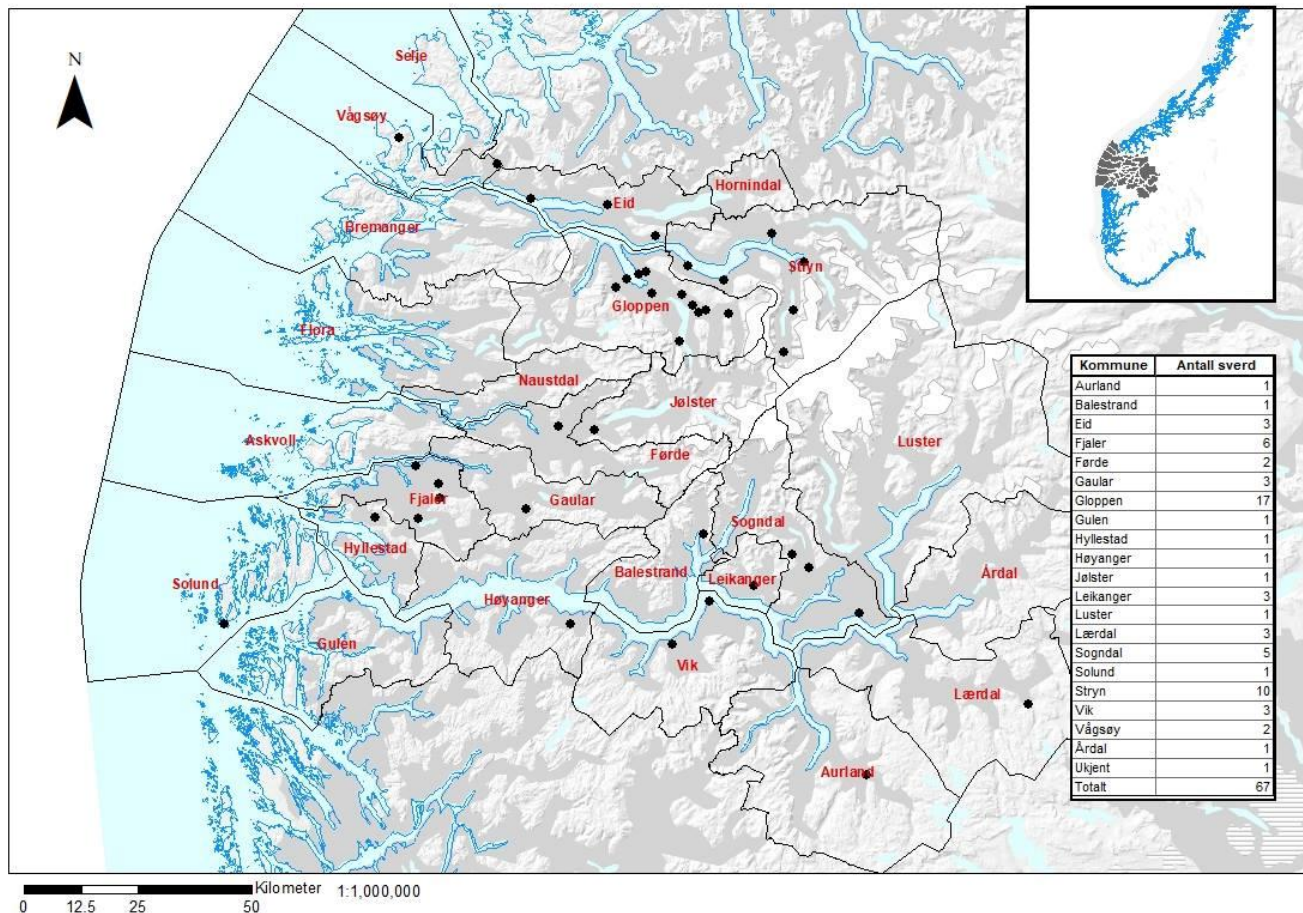
Av de sammenlagt 26 kommunene i Sogn og Fjordane kan sverdene fordeles på 20 kommuner (Tabell 4.1). Ett enkelt av sverdene mangler opplysninger om funnkommune.

Kommune	Antall sverd	Flatemål km ²
Aurland	1	1 467,61
Balestrand	1	429,67
Eid	3	469,22
Fjaler	6	416,51
Førde	2	585,64
Gaular	3	581,82

Gloppen	17	1 031,00
Gulen	1	597,21
Hyllestad	1	258,91
Høyanger	1	905,41
Jølster	1	670,87
Leikanger	3	180,11
Luster	1	2 706,22
Lærdal	3	1 342,47
Sogndal	5	745,83
Solund	1	228,24
Stryn	10	1 377,19
Vik	3	833,33
Vågsøy	2	176,65
Årdal	1	976,54

Tabell 4.1. Fordelingen av type H og I sverd på kommune.

Sverdene i materialet ikke er fordelt likt på kommunene i fylket (Tabell 4.1). Flesteparten av sverdene ble funnet i Gloppen og Stryn kommune. Disse to kommunene er lokalisert ved siden av hverandre langs Nordfjord og er blant de største kommunene i undersøkelsen. Den største kommunen i Sogn og Fjordane, Luster, har bare ett av sverdene i materialet. Til sammenligning har Vågsøy, den minste kommunen i undersøkelsen, to sverd. Dagens kommuner representerer ikke områdeinndelinger fra vikingtiden, men som vist ved kartfesting av sverdene (Figur 4.2) kan de likevel brukes til å vise konsentrasjoner av menneskelig aktivitet.

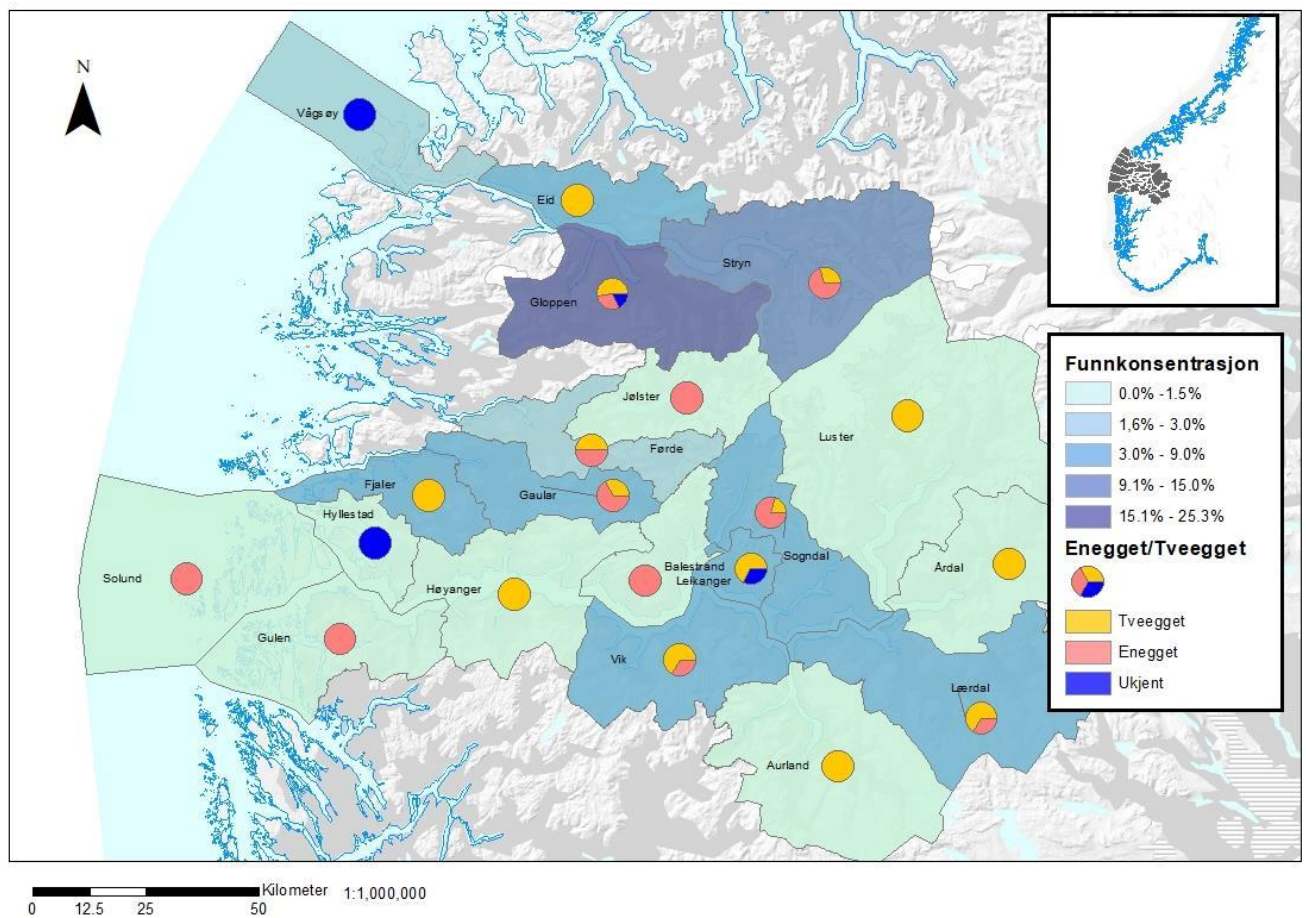
Figur 4.2. Geografisk fordeling av Type H og I sverd i Sogn og Fjordane. Kart: Vegard Hovland.

Av de 67 sverdene i undersøkelsen har 35 tveegget klinge og 24 har enegget klinge. Åtte av sverdene har udefinerbar eller vanskelig definerbar klinge (Tabell 4.2). I de fleste tilfeller skyldes dette sterk forvitring av klingene og i noen tilfeller mangel på klinge i gravkonteksten.

Kommune	Antall sverd	Tveegget	Enegget	Ukjent
Aurland	1	1		
Balestrand	1		1	
Eid	3	3		
Fjaler	6	6		
Førde	2	1	1	
Gaular	3	1	2	
Gloppen	17	9	5	3

Gulen	1		1	
Hyllestad	1			1
Høyanger	1	1		
Jølster	1		1	
Leikanger	3	2		1
Luster	1	1		
Lærdal	3	2	1	
Sogndal	5	1	4	
Solund	1		1	
Stryn	10	3	6	1
Vik	3	2	1	
Vågsøy	2			2
Årdal	1	1		
Ukjent	1	1		
Totalt	67	35	24	8

Tabell 4.2. Fordeling av klingetype på kommune.

Figur 4.3. Funnkonsentrasjon og fordeling av klingetyper. Kart: Vegard Hovland

I alt 12 av de 67 sverdene har inskripsjon på klingen. Av disse 12 har seks uidentifiserte mønstersmidde bokstaver eller tegn, 3 har Ulfberht-inskripsjon, en av klingene har tre ringer, en har striper på tvers av klingen og en klinge er for forvitret til at inskripsjonen kan tolkes (Moberg 1992: 94-99). Av sverdene med inskripsjon på klingen har 10 tveegget klinge, de resterende to er vanskelige å bestemme. Sverdene kan geografisk fordeles på sju kommuner (Tabell 4.3).

Kommune	Antall sverd	Mønstersmidde bokstaver/tegn	Ulfberht	Ringer	Striper	Ukjent
Fjaler	1		1			
Gaular	1		1			
Gloppen	4	3			1	
Sogndal	1			1		
Stryn	2	1	1			
Vik	1					1
Vågsøy	1	1				
Ukjent	1	1				

Tabell 4.3. Fordeling av sverd med inskripsjon på kommune.

Ett av sverdene med inskripsjon, funnet på Grov i Stryn kommune (B3315, Appendiks 1. side 35) er her gruppert under «Mønstersmidde bokstaver/tegn» (Moberg 1992: 95-96). Williams (2012) hevdet at sverdet muligvis kan være en kopi av et Ulfberht-sverd. Sverdet er, ifølge Williams, smidd av metall av veldig lav kvalitet (Williams 2012: 176).

I materialet finnes det ni sverd med mønstersmiing, av disse er åtte tveeggete og ett enkelt er enegget. Av de mønstersmidde sverdene har seks fiskebeinsmønster, to har blandet fiskebein og rosett-mønster og ett sverd har rosett-mønster (Moberg 1992: 110-115). Disse sverdene er geografisk fordelt på seks kommuner (Tabell 4.4).

Kommune	Antall sverd	Fiskebein	Fiskebein/rosett	Rosett
Eid	2	2		
Fjaler	2	1		1

Gloppen	2	1	1	
Høyanger	1	1		
Leikanger	1	1		
Vik	1		1	

Tabell 4.4. Fordeling av sverd med mønstersmiing på type og kommune.

Som nevnt ovenfor er den vanligste formen for dekor på hjalt og knapp et enkelt riflet mønster bestående av innhamrete striper av metall. De fleste sverdene i undersøkelsen har denne typen dekor når denne er observerbar, men fire av sverdene har andre former for dekor og skiller seg derfor ut i materialet.

Hjaltene på et tveegget sverd fra Gloppestad i Gloppen (B4844) ser ut til å ha pålagt ornamentikk i sølv. Knapp og hjalt på et tveegget sverd fra Bortnheim i Fjaler (B5794) er dekorert i et mer komplisert «blomster» mønster av sølv på kobber, beskrevet som «ruteformet» i tilveksten. Et tveegget sverd fra Eide i Gloppen (B6685) har helstøpt knapp og overhjalt i bronse, underhjaltet mangler. Knapp og hjalt på et tveegget sverd fra Belde i Aurland (B6741) viser samme type «blomstermønster» som B5794, dette er i sølv, kobber og messing.

4.4. Intensjonelt destruerte type H og I sverd i Sogn og Fjordane

Av de 67 sverdene i undersøkelsesområdet er hele 26 bøyd. Av disse har 11 enegget og 14 har tveegget klinge. Ett enkelt sverd har ikke definerbar klinge. De bøyde sverdene kan fordeles på ni kommuner, ett av sverdene kommer fra en ukjent kommune og er oppført som funnet i Sogn (B1515) (Tabell 4.5).

Kommune	Antall graver	Antall graver med bøyd sverd
Eid	3	1
Fjaler	6	4
Gaular	3	1

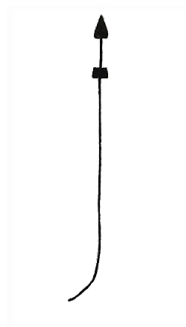
Gloppen	17	8
Høyanger	1	1
Jølster	1	1
Sogndal	5	1
Stryn	10	6
Vik	3	2
Ukjent/Sogn	1	1

Tabell 4.5. Fordelingen av bøyde sverd på kommune.

Jeg har skilt ut tre hovedformer eller typer i formen sverdene i materialet har blitt bøyde på. Jeg har valgt å kalle disse typene for J-form, S-form med dobbel S-form som en undertype og U-form. Jeg vil her gi en oversikt og definisjon av typene. Definisjonene er basert på tydelige bøyninger på klingene og hovedformen, at det forekommer mindre bøyninger regnes som mindre viktig da disse ikke endrer stort på formen.

J-form

Et sverd bøyde i J-form har en enkelt tydelig bøy nærmer den ene av endene av klingene, vekk fra midten.

Figur 4.4. Eksempel på sverd bøyde i J-form. Tegning: E.L.Ianke.

S-form

Et sverd bøyde i S-form defineres ved at klingene er tydelig bøyde på to punkter i motsatt gående retninger, dette inkluderer tangen.

Dobbel S-form er en variasjon av S-form. Dobbel S-form defineres ved at det i tillegg til de to bøyningene er en eller flere bøyninger på samme vis som foregående.

Figur 4.5, 4.6, 4.7. Eksempler på sverd bøyd i S-form. Tegninger: E.L. Ianke.

U-form

Et sverd bøyd i U-form defineres som en tydelig bøy på omtrent midten av klingen, selv om denne er svak. Det er ikke nødvendig for klingen å ligne en U, definisjonen er basert på hvor bøyningen er plassert på klingen.

Figur 4.8. Eksempel på sverd bøyd i sterk U-form.

Tegning: E.L. Ianke.

Figur 4.9. Eksempel på sverd bøyd i svak U-form.

Tegning: E.L. Ianke.

Flere av sverdene i materialet er brukket i to eller flere deler og flere har mangler. I tillegg ses det tydelige sprekker, hull eller innhugg på klingen på mange sverd.

Hele 30 av sverdene i materialet mangler knappen helt, i flere tilfeller kan rester etter nagler eller huller i overhjølet vise at sverdet opprinnelig var konstruert med knapp. Fem av sverdene uten knapp er såpass forvitret at det er vanskelig å avgjøre om knappen allerede manglet da sverdet ble lagt i graven. De resterende 25 har hjalt som er i såpass god tilstand at jeg vil mene at forvitring ikke kan være årsaken til mangelen, jeg vil vende tilbake til dette i kapittel fem. De 25 sverdene som mangler knapp kan geografisk fordeles på 13 kommuner (Tabell 4.6).

Det finnes også seks eksempler i materialet på at hjalt eller knapp har blitt plassert adskilt fra sverdet i graven (Tabell 4.7).

Kommune	Antall sverd som mangler knapp
Balestrand	1
Eid	2
Fjaler	3
Førde	1
Gaular	1
Gloppen	5
Høyanger	1
Jølster	1
Luster	1
Lærdal	1
Sogndal	2
Stryn	4
Vik	2

Tabell 4.6. Sverd om mangler knapp fordelt på kommune.

Løse hjalt	Kommune
B1453	Lærdal
B3327	Gulen
B6296	Førde
B7011	Stryn
B8946	Stryn
B9087	Stryn

Tabell 4.7. Sverd med løse hjalt eller knapp.

4.5 Andre våpen fra samme gravkontekst

I alt 14 av gravene i materialet inneholdt et såkalt fullt våpensett, disse er fordelt på seks kommuner (Tabell 4.8).

Kommune	Antall
Fjaler	2
Gaular	1
Gloppen	6
Leikanger	1
Lærdal	1
Stryn	3
Total	14

Tabell 4.8. Graver med fullt våpensett fordelt på kommune.

I alt seks av gravene i materialet inneholdt to sverd. Det andre sverdet er i alle tilfellene ikke av Petersens type H eller I.

Fire av de sekundære sverdene er eneggete, to av type R498 fra gravfunn på gårdene Nornes i Sogndal (B4307) og Myklebost i Fjaler (B7678). De to andre eneggete sverdene er ett av Petersens type B fra Tistham i Stryn (B9087) og ett av ukjent type fra Vesnes i Stryn (B1483). To av sverdene er tveeggete, det ene med ukjent funnkommune (B1514) er av Petersens type Q. Det andre er kategorisert som type B eller C og ble funnet på Haugland Nedre i Gulen (B3327) (Moberg 1992: Appendix 1: 10, 17, 19, 65; Idsøe 2004: Appendix 1: 33).

Øks er det vanligste våpenet i tillegg til sverd i materialet og opptrer i hele 47 av de 67 gravene (Tabell 4.9). Fem av gravene inneholdt to eller flere økser.

Kommune	Antall graver	Antall graver med øks
Balestrand	1	1
Eid	3	2
Fjaler	6	5
Førde	2	1
Gaular	3	3
Gloppen	17	12
Gulen	1	1
Hyllestad	1	1
Høyanger	1	1
Jølster	1	1
Leikanger	3	2
Luster	1	1

Lærdal	3	1
Sogndal	5	3
Solund	1	1
Stryn	10	7
Vik	3	2
Vågsøy	2	1
Årdal	1	1

Tabell 4.9. Graver med øks fordelt på kommune.

I alt 34 av gravene inneholdt ett eller flere spyd. Fire av gravene inneholdt to spyd. Gravene med spyd kan fordeles på 12 kommuner (Tabell 4.10), en av gravene mangler funnkommune.

Kommune	Antall graver	Antall graver med spyd
Eid	3	1
Fjaler	6	2
Gaular	3	2
Gloppen	17	7
Høyanger	1	1
Leikanger	3	2
Luster	1	1
Lærdal	3	3
Sogndal	5	4
Solund	1	1
Stryn	10	8
Vågsøy	2	1
Ukjent	1	1
Total	56	34

Tabell 4.10. Graver med spyd fordelt på kommune.

De fleste av spydene i materialet er ikke nærmere undersøkt, men ut ifra opplysninger i tilveksten skiller noen av de seg ut.

Et spyd fra Lomheim i Luster (B867) er sølvbelagt. En spydspiss fra Hollvik i Gloppen (B1187) var mønstersmidd. En spydspiss fra Sunndalen i Fjaler (B2945 i kontekst med

B2944) var bøyd på samme måte som sverdet i svak S-form. En grav fra Heggdal i Stryn (B9760) inneholdt en spydspiss av merovingertidstype.

Skjoldbuler regnes ikke som et våpen, men er en del av krigerutstyret. Av 67 graver inneholdt 27 en eller flere skjoldbuler (Tabell 4.11). Tre av gravene inneholdt mer enn en skjoldbule og en av gravene, fra Gloppestad i Gloppen (B4844) inneholdt 4 skjoldbuler.

Kommune	Antall graver	Antall graver med skjoldbule
Fjaler	6	3
Førde	2	1
Gaular	3	1
Gloppen	17	9
Jølster	1	1
Leikanger	3	2
Lærdal	3	2
Stryn	10	5
Vik	3	2
Årdal	1	1

Tabell 4.11. Graver med skjoldbuler fordelt på kommune.

4.6 Annet gravgods fra samme gravkontekst

Majoriteten av gravene inneholdt andre gjenstander enn våpen. Flere av disse er gjenstander som tradisjonelt blir knyttet til kjønn, sosial status eller forskjellige former for håndverk.

Som vist i kapittel 2 blir sverdet i seg selv sett på som en gjenstand knyttet til status (Solberg 1985: 66; Pedersen 2011: 204). Gjennomgangen av materialet har vist, at det utover de statusbærende sverdene, er få praktgjenstander i gravene. En fingerring av gull fra Vangsnes i Vik (B8430) er den eneste gjenstanden i materialet av edelt metall, sett bort fra dekorasjon i sølv på hjalt og knapp på sverd eller spydskaft. En grav fra Gloppestad i Gloppen (B4844) inneholdt en bronseskål.

Spillebrikker opptrer i to graver i materialet. En grav fra Bjordal i Fjaler (B7784) inneholdt spillebrikker av bein og en grav fra Eide i Gloppen (B8821) inneholdt to av rødbrent leire. Spillebrikker blir ofte knyttet til høy status og krigeridentitet (Hall 2016: 439-440).

Fem graver inneholdt gjenstander knyttet til handel. Fire inneholdt skålvekt og tre inneholdt ett eller flere vektlodd (Tabell 4.12). To graver inneholdt både vekt og vektlodd. Skålvecter regnes som importertgjenstander (Solberg 2003: 226).

Museumsnummer	Skålvekt	Vektlodd	Kommune
B1165	X		Gaular
B3064	X	X	Gloppen
B4610 II		X	Gloppen
B4844	X		Gloppen
B8821	X	X	Gloppen

Tabell 4.12. Vektskåler og vektlodd fordelt på museumsnummer.

Grønne glass-skår ble funnet i en haug på Haugland nedre i Gulen (B3327). Hvis dette var et glassbeger, har dette vært en kostbar og forholdsvis sjelden importgjenstand (Solberg 2003: 225).

Hesteutstyr er vanlig i vikingtidsgraver, da særlig bissel. Bissel finnes i både manns- og kvinnegraver, men er vanligst i mannsgraver (Solberg 2003: 230). Hesteutstyr i graver blir gjerne knyttet til rytter og rytterutstyr. Helge Braathen (1989) hevdet at for at en grav kan betegnes som en ryttergrav må den inneholde sporer og/eller stighbøyer. Dette grunnes med at disse gjenstandene utelukkende kan brukes til ridning, men utstyr slik som bissel kan brukes i andre sammenhenger (Braathen 1989: 5, Pedersen 1997a: 173).

Hesteutstyr opptrer i flere av gravene, noen inneholdt i tillegg rester etter hesteknokler og tenner. I alt 23 graver inneholdt hesteutstyr eller hest, de fleste bare én av gjenstandstypene knyttet til hest med bissel som den vanligste gjenstanden (Tabell 4.13). To av gravene i materialet kan defineres som ryttergraver da de inneholder sporer eller stighbøyer. En grav fra Hellebost i Gaular (B1165) inneholdt sporer, og en grav fra Kandal i Gloppen (B8135) inneholdt stighbøyer.

Museumsnummer	Bissel	Seletøy/beslag	Stigbøyler	Sporer	Tenner/knokler	Kommune
B1165	X	X		X		Gaular
B1713	X					Gaular
B8135	X		X			Gloppen
B1188	X					Gloppen
B3064	X					Gloppen
B4610	X					Gloppen
B5129	X					Gloppen
B8637	X					Gloppen
B12387	X					Gloppen
B9501		X				Gloppen
B8821					X	Gloppen
B3327					X	Gulen
B6730	X					Jølster
B943	X					Leikanger
B1453	X	X				Lærdal
B7788	X					Sogndal
B3968	X	X				Stryn
B4756	X					Stryn
B7183	X					Stryn
B8946	X					Stryn
B9087	X					Stryn
B6500	X				X	Vik
B1719	X				X	Årdal

Tabell 4.13. Oversikt over hesteutstyr i gravene.

Gravene med hesteutstyr kan fordeles på 10 kommuner (Tabell 4.14).

Kommune	Antall graver	Antall graver med hest eller hesteutstyr
Leikanger	3	1
Gaular	3	2
Gloppen	17	9
Gulen	1	1

Jølster	1	1
Lærdal	3	1
Sogndal	5	1
Stryn	10	5
Vik	3	1
Årdal	1	1

Tabell 4.14. Graver med hesteutstyr fordelt på kommuner.

Flere av gravene i materialet inneholdt smedutstyr. Det dreier seg her om hammere, meisler, smedtenger, ambolt, filer, saumlo og trådjern. Smedutstyr i graver blir utelukkende tilknyttet menn og opptrer i omtrent 10% av vikingtidsgravene i Norge. Graver med smedutstyr i Norge er ikke jevnt fordelt ettersom Sogn og Fjordane utpeker seg som fylket med flest eksempler (Solberg 2003: 238).

Flere av gravene med smedutstyr inneholdt i tillegg snekkerverktøy, som hammer, skjeformet bor og andre typer bor, høvljern og syl. Slik som smedredskapene blir snekkerverktøy utelukkende forbundet med mannsgraver (Solberg 2003: 238).

I alt 16 av gravene inneholdt smedverktøy (Tabell 4.15) og 11 graver inneholdt snekkerverktøy (Tabell 4.16). Åtte av gravene inneholdt begge deler.

Museumsnummer	Ambolt	Fil	Hammer	Smedsaks	Saumlo	Tenger	Trådjern	Kommune
B1188		X						Gloppen
B11096			X					Gloppen
B17202	X	X	X	X	X	X	X	Sogndal
B3968		X						Stryn
B4756		X	X			X		Stryn
B6515		X	X					Eid
B7229		X						Fjaler
B1165			X					Gaular
B3064		X				X		Gloppen
B5794				X				Fjaler
B6500			X					Vik
B6685		X	X		X	X	X	Gloppen

B7011		X				X		Stryn
B8135			X					Gloppen
B8821			X					Gloppen
B9203		X				X		Stryn

Tabell 4.15. Smedverktøy fordelt på museumsnummer og kommuner.

Museumsnummer	Bor	Høvljern	Klinkhammer	Meisel	Sagblad	Skavkniv	Skjeformet bor	Syl	Kommune
B1188							X		Gloppen
B1713	X								Gaular
B3064							X		Gloppen
B4756		X			X		R418		Stryn
B6515							X		Eid
B6685			X				X		Gloppen
B7229							R418	X	Fjaler
B7788								X	Sogndal
B8135							R418		Gloppen
B8821								X	Gloppen
B17202		X		X		X	X		Sogndal

Tabell 4.16. Snekkerverktøy fordelt på museumsnummer og kommuner.

Det er få smykker utover perler i materialet, i alt fem graver (Tabell 4.17). Alle er dobbeltgraver og majoriteten av smykkene er av typer som knyttes til vikingtidens kvinnedrakt slik som ovale spenner. Ovale spenner opptrer oftest i par, men enkeltfunn forekommer også (Solberg 2003: 231). De fem gravene inneholdt alle ovale spenner men også andre smykker.

Fire av gravene inneholdt to ovale spenner, og en inneholdt en enkelt. Dette gjelder gravene fra Vik i Stryn (B4756), Hauge Ytre i Gloppen (B5129), Eide i Gloppen (B6685) og Bø i Gloppen (B9501). Graven med en enkelt spenne ble funnet på Fjellheim av Vangnes i Vik (B8430).

Tre graver inneholdt andre typer smykker i tillegg til spennene. En av gravene fra Vik i Stryn (B4756) inneholdt en ringnål av bronse, en grav fra Eide i Gloppen (B6685) inneholdt en bronsenål og en grav fra Fjellheim i Vangnes i Vik (B8430) inneholdt en trefliket spenne i Borrestil (Bøe 1933: 47) samt en fingerring av gull i tillegg til en enkelt ovale spenne.

Ringnåler har blitt brukt av både menn og kvinner, mens de treflikete spennene knyttes til kvinner (Solberg 2003: 231-232).

Flere av gravene inneholdt en eller flere perler. Fire av gravene inneholdt en enkelt perle og ingen andre smykker (Tabell 4.17).

Museumsnummer	Perler	Ovale spenner	Trefliket spenne	Ringnål	Bronsenål	Gullring
B1453	1					
B4756	2 fragmenter	2		1		
B5129	39	2				
B6685		2			1	
B7158	1					
B7784	Ukjent antall					
B7788	1					
B8430		1	1			1
B9501	4	2				
B17202	1					

Tabell 4.17: Oversikt over smykker og perler i gravene.

Noen av gravene i undersøkelsen inneholdt gjenstander som er unike for materialet. Dette inkluderer noen av praktgjenstandene nevnt ovenfor, slik som de grønne glass-skårene og gullringen, men også andre gjenstander skiller seg ut.

I en haug fra Eide i Gloppen fantes et ornamentert beinfragment (B4610 II). I en haug fra Gloppestad i Gloppen (B4844), ble det funnet krittbiten. Et vevlodd ble funnet på Brekke i Høyanger (B4852). Vevlodd blir vanligvis knyttet til kvinnegraver eller hustuffer (Solberg 2003: 236). På Verlo i Stryn (B7011) ble det funnet en skive av kleber for stor til å være snellehjul. På Amla Øvre i Sogndal (B7788) ble det funnet to stykker av bergkrystall og to biter ubearbeidet rav. Fire biter av glimmer og en rullestein av sandstein ble funnet på Eide i Gloppen (B8821). Og på Revikja i Vågsøy (B11239) ble det funnet et snellehjul.

Ikke alle gravene i undersøkelsen inneholder annet gravgods enn sverdet. I alt 12 av gravene inneholdt flere våpen, men ingen andre gjenstander. En enkelt av gravene fra en røys på Sanddal i Gloppen (B11307) inneholdt et sverd og ikke annet gravgods.

4.7. Dødebehandling og gravgjemme

Det er med flere av gravene vanskelig å bedømme om den gravlagte og medfølgende gravgods har vært brent eller ubrent basert på opplysningene i museumsdatabasene. Dette gjelder særlig de tidligst utgravde funnene. Kull og beinrester ble ofte ikke tatt vare på, eller dokumentert. Ut fra de tilgjengelige opplysningene er 30 av de 67 gravene kategorisert som brent og 32 som ubrent, de resterende fem gravene mangler opplysninger.

Hele 36 av sverdene ble funnet i gravhaug. Det høye antallet kan skyldes at store deler av materialet ble utgravd før 1900, som nevnt i kapittel 2 ble det foretatt mange haugåpninger i den tidlige forskningen. Gravhaugene kan fordeles på 14 kommuner (Tabell 4.18).

Kommune	Antall graver	Antall gravhauger med type H/I sverd
Eid	3	2
Fjaler	6	5
Førde	2	2
Gaular	3	2
Gloppen	17	11
Gulen	1	1
Hyllestad	1	1
Leikanger	3	1
Luster	1	1
Lærdal	3	1
Sogndal	5	1
Stryn	10	4
Vik	3	3
Årdal	1	1

Tabell 4.18. Gravhauger fordelt på kommune.

I alt ni av gravene stammer fra gravrøys. To av røysene var fra Gloppen, fra gårdene Henden Øvre (B11096) og Sanddal (B11307). To av røysene var fra Vågsøy, Revikja (B11239) og Maurstad (B12700). To var fra Stryn, Vik (B3968) og Tistham (B9087). En var fra Fedje i

Leikanger (BB943), en fra Nornes i Sogndal (B4307) og en var fra Kolgrov i Solund (B10585).

I alt 10 av sverdene ble funnet i flatmarksgraver, de fleste uten synlig markering på. To fra Gloppen, fra gårdene Rygg (B4702) og Grov (B11603). To fra Sogndal fra gårdene Nordheim (B17202) og Amla (B7788). To fra Stryn fra gårdene Store Sunde (B7183) og Loen (B9203). De resterende var fra Gjerde i Eid (B11036), Kvammen i Jølster (B6730), Ulvestad i Balestrand (B7516), Husabø i Leikanger (B8361) og Æråker i Lærdal (B8446).

I alt fem av sverdene ble funnet i gravtype uten parallell i materialet.

Et enegget sverd fra Eri i Lærdal (B1133) ble funnet i en torvmyr. Opplysninger om funnet mangler, og det kan diskuteres om dette muligvis er et depot. Et enegget sverd fra Vik, Stryn (B4756) ble funnet i en brent båtgrav plassert i en fordypning i en fjellknaus. Det var plassert steiner rundt graven i en form nærmest som en kiste. En øks lå utenfor «muren» av steiner (Topark 12512). På Uglum i Sogndal (B5158) ble et enegget sverd funnet under en «bergnabb», videre opplysninger mangler. Ett tveegget sverd ble funnet mellom to jordfaste steiner på Store Sunde i Olden, Stryn (B7183). Et tveegget sverd ble funnet på Bjordal i Fjaler (B7784) under en steinring full av kull, (Fett 1954: 4; Fett 1957: 13).

Gjennomgangen av gravgodset i dette kapitlet har vist at det eksisterer en stor variasjon i gjenstander plassert i gravene men også en viss uniformitet. Forskjellige kombinasjoner av de samme formene for gravgods går igjen i materialet med noen få helt unike gjenstander. De samme typer våpen opptrer i mange av gravene men i forskjellige sammensetninger og det er få fulle våpensett i materialet.

Gjennomgangen av gravgjemme har vist at de fleste gravene i undersøkelsen ble funnet i gravhaug, men det kan stilles spørsmål til om dette er representativt grunnet mangel på dokumentasjon, samt at mange av gravene ble utgravd på 1800 og tidlig 1900 tallet. Videre viser gjennomgangen av sverd forekommer i mange forskjellige gravtyper og både med og uten synlig markering over bakken.

Kapittel 5. Analyse av materialet fra Sogn og Fjordane

5.1. Introduksjon

I dette kapitlet skal jeg foreta en analyse av materialet gjennomgått i forrige kapittel, nå med hovedfokus på sverdene og da særlig de bøyde sverdene. Majoriteten av gravene i undersøkelsen har lite eller mangelfull dokumentasjon og dette vanskeliggjør en komplett analyse. Selve sverdene, former for intensjonell destruksjon, gravgjemme samt sammensetning av gravgodset vil derfor bli prioritert.

5.2. De bøyde sverdenes tilstand

I kapittel fire skilte jeg ut tre forskjellige bøyningstyper samt en undertype.

Undersøkelsen av sverdene ved Universitetsmuseet i Bergen har vist at den vanligste type bøyning i materialet er S-form. Det er i alt åtte eksempler bøyd i enkel S-form og fire bøyd i dobbel S-form. Den nest vanligste formen er U-form, med åtte eksempler og det er to eksempler på sverd bøyd i J-form i materialet. De fem resterende sverdene er det vanskelig å tyde bøyningformen på. De mangler deler eller er oppført som bøyd i tilveksten men sverdene i magasinet er nå brukket i flere deler (Figur 5.1). Men også innenfor de forskjellige bøyningstypene kan det ses forskjeller på sverdene.

Figur 5.1. Tveegget sverd fra Langve, Stryn (B3315), dette sverdet kan ha vært bøyd i flere former (Foto: E. L. Ianke).

Det ses stor variasjon i sverdene bøyd i S-form. Både med hensyn til klingetype, grad av bøy og om klingen har mønstersmiing eller inskripsjon. Graden av bøy på de S-formete klingene varierer fra veldig tydelig til en nesten utydelig bøy. Det er mulig at sverdene som er svakt bøyd ikke har blitt bøyd intensjonelt, men at de har endt opp bøyd grunnet vekten av jord eller eventuelle steinmasser over graven (Figur 5.2).

Figur 5.2. Tveegget sverd fra Gloppestad i Gloppen (B4844) bøyd i svak S-form (Foto: E. L. Ianke).

Andre sverd derimot har tydelige bøyninger hvor det ikke kan være tvil om at disse er resultatet av en intensjonell handling (Figur 5.3 og 5.4).

Figur 5.3. Tveegget sverd fra Store Sunde i Stryn (B7183) Bøyd i dobbel S-form (Foto: E. L. Ianke).

Figur 5.4. Eneget sverd fra Holvik i Gloppen (B1188) også bøyd i dobbel S-form (Foto: E. L. Ianke).

Majoriteten av klingene bøyd i enkel S-form er tveegget, i alt seks av de åtte eksemplene. Av de fire sverdene bøyd i dobbel S-form er ett tveegget og resten er eneget. To av sverdene bøyd i S-form har inskripsjon, dette gjelder et tveegget sverd fra Gloppestad i Gloppen (B4844) med inskripsjon av bokstaver/tegn, og et tveegget sverd fra Sunndalen i Fjaler (B2944) med Ulfberht-inskripsjon. Av annen destruksjon på sverdene bøyd i S-form mangler fem av sverdene knapp, fem mangler odd og ett sverd mangler begge hjalt.

Totalt åtte sverd i materialet er bøyd i U-form. Det er som med sverdene bøyd i S-form, variasjoner i bøyningsgrad, klingetype og annen destruksjon av sverdet.

Graden av bøy på de U-formete klingene varierer fra sterk bøy (Figur 5.5-5.6) til nesten utydlig bøy, som med de S-formete klingene kan det foreslås at en svak bøy ikke har vært intensjonell (Figur 5.7).

Figur 5.5. Enegettsverd fra Nordheim i Sogndal (B17202), bøyd i U-form (Foto: E. L. Ianke).

Figur 5.6. Tvegettsverd fra Hauge i Fjaler (B7229) bøyd i U-form (Foto: E. L. Ianke).

Figur 5.7. Enegettsverd fra Vik i Stryn (B4756), bøyd i svak U-form (Foto: E. L. Ianke).

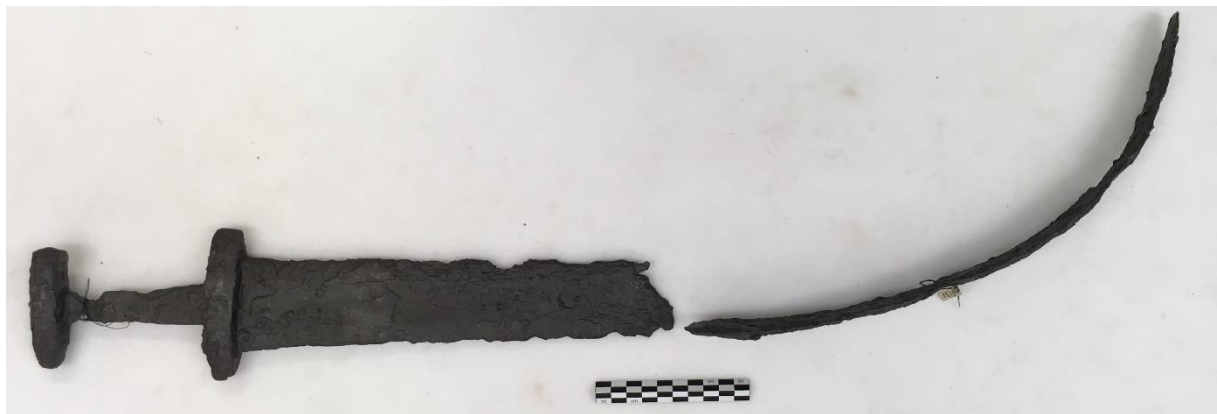
Fem av sverdene bøyd i U-form er enegget og tre er tveegget. Et tveegget sverd fra Bjordal i Fjaler (B7784) har mønstersmiing på klingens.

Fire av sverdene mangler knapp, to mangler i tillegg til knappen underhjølt og ett mangler overhjølt. Tre av sverdene mangler odd.

I alt to av sverdene i materialet er bøyd i J-form. Begge disse sverdene er forholdsvis svakt bøyd og det kan overveies om disse faktisk har blitt bøyd intensjonelt (Figur 5.8-5.9).

Figur 5.8. Tveegget sverd funnet i Sogn (B1515), bøyd i J-form på odden (Foto: E. L. Ianke).

Figur 5.9. Tveegget sverd fra Fjeldheim i Vik (B8430), bøyd i J-form (Foto: E. L. Ianke).

Begge sverdene er tveegget og har inskripsjon på klingens som er vanskelig å tyde. Av annen destruksjon mangler sverdet fra Fjeldheim i Vik (B8430) knapp og er brukket i to deler.

5.3. Andre former for intensjonell destruksjon av sverdene

I kapittel 1 skrev jeg at jeg vil undersøke om det kunne ses andre former for destruksjon på sverdene i materialet enn bøyning av klingens.

Under undersøkelsen ved Universitetsmuseet i Bergen observerte jeg flere forskjellige former for intensjonell destruksjon. Dette gjelder klinger med tydelige innhugg, klinger som er brukket med rene brudd og sverd som helt mangler en eller flere deler hvor dette ikke kan forklares med forvitring. Jeg tar her ikke med sverd som er så forvitret at det ikke kan konkluderes om ødeleggelsen av disse var intensjonell.

5.3.1. Sverd som mangler knapp eller hjalt

I kapittel 4 påpekte jeg at et høyt antall av sverdene fra Sogn og Fjordane mangler knappen helt. Dette er muligvis den tydeligste formen for destruksjon i materialet utover bøyning med 30 eksempler. I noen tilfeller kan dette forklares med sverdets tilstand. Flere av sverdene er svært forvitrete og dette muliggjør at knappen kan ha rustet bort eller vært så ødelagt at denne ikke ble identifisert under utgravningen (se Figur 5.10 og 5.11).

Figur 5.10. Underhjalt og klingebit fra Hjelle i Førde (B6296). (Foto: E. L. Ianke).

Figur 5.11. Underhjalt og klinge/tange fra Ljosne i Lærdal (B1453). (Foto: E. L. Ianke).

I det samlede materialet mangler hele 30 av 67 sverd knapp. Av disse er fem så forvitret at det ikke kan konkluderes om knappen har manglet opprinnelig. De resterende 25 er i såpass god stand at jeg vil hevde at mangelen på knapp bør tolkes som intensjonell destruksjon (se Figur 5.12 og 5.13 for eksempler). At antallet sverd som mangler knapp utgjør 37.3% av materialet, mener jeg understøtter tolkingen.

Figur 5.12. Tveegget sverd fra Hellebost i Gaular (B1165). (Foto: E. L. Ianke).

Figur 5.13. Tveegget sverd fra Æråker i Lærdal (B8446). (Foto: S. Skare © 2018 Universitetsmuseet i Bergen).

Oluf Rygh (1885: 28)²) observerte at knappen manglet på mange av sverdene han undersøkte. Han mente knappen må ha falt av når sverdet rustet. Under undersøkelsen av materialet fra Sogn og Fjordane observerte jeg som vist ovenfor at 25 av sverdene som mangler knapp har godt eller forholdsvis godt bevarte hjalt. Jeg mener dette kan gi et motargument til Ryghs tolkning og viser at det er mulig at knappen ikke ble deponert i graven. At knappen lå løst og rustnet like ved sverdet er å se som usannsynlig. Det regnes også som usannsynlig at knappen har falt av, da den likevel ville vært synlig under utgravningen, selv bare som en rustklump. En forklaring på problemet kan være at knappen har blitt konstruert av organisk materiale, noe Rygh også foreslår (Rygh 1885: 27). Det eksisterer eksempler fra vikingtiden på hjalt og knapp fremstilt av gevir, men disse er sjeldne (Androshchuk 2014: 87-88) og kan derfor vanskelig forklare den store mengden sverd som mangler knapp i materialet. Det kan også hevdes at mangelen på knapp skyldes at sverdene aldri har hatt knapp montert. Et motargument til dette kan observeres i materialet. Her ses det eksempler på sverd som mangler knapp, men likevel har hull til feste av knapp synlig på overhjaltet (se figur 5.14-5.15). Ut i fra disse faktorene vil jeg tolke mangelen på knapp på de 25 sverdene i materialet som en form for intensjonell destruksjon.

² Rygh kaller hele overdelen av grepet for knapp men skriver at denne ofte er sammensatt av to stykker. Når Rygh senere i teksten skriver «*det øverste stykke av knappen*» tolker jeg dette som knapp uten overhjalt (Rygh 1885: 27-28).

Figur 5.14. Overhjalte til et tveegget sverd fra Dale i Fjaler (B7229), med hull til feste av knapp. (Foto: E. L. Ianke).

Figur 5.15. Løst overhjalte fra et tveegget sverd fra Heggdal i Stryn (B9760) med synlige hull til feste av knapp. Knappen manglet i graven. (Foto: E. L. Ianke).

Sju av sverdene som mangler knapp mangler helt overhjalte i tillegg og to mangler underhjalte men ikke overhjalte (Eksempel Figur 5.16).

Figur 5.16. Tveegget sverd fra Dale i Fjaler (B7229). (Foto: E. L. Ianke).

Mangelen på underhjalte viser at hele grepet har blitt dekonstruert for å fjerne underhjalte og knappen. Overhjalte ble siden satt på plass igjen.

Alle sverdene som mangler både knapp og overhjalte mangler delvis eller helt tangen (Figur 5.17).

Figur 5.17. Tveegget sverd fra Nornes i Sogndal (B4307). (Foto: E. L. Ianke).

Jeg mener dette viser at hjalte og knapp har blitt brukket av i ett stykke, muligvis fordi det har vært enklere enn å dekonstruere hele grepet.

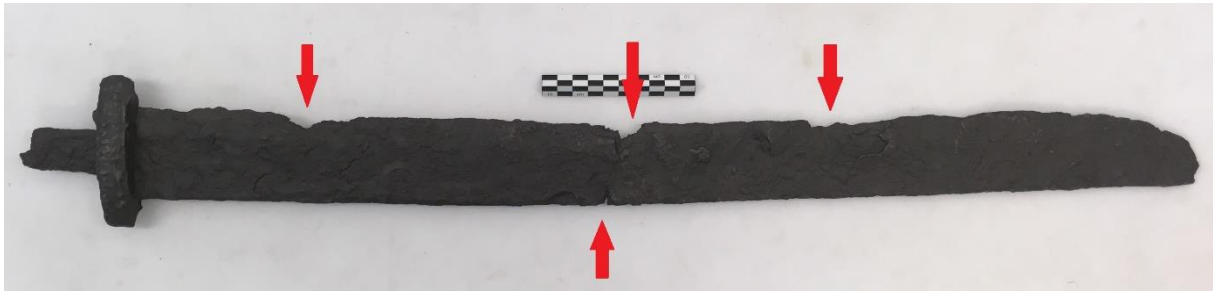
5.3.2. Brudd, hakk og andre former for destruksjon på klingen

Flere av sverdene i materialet har tydelige hull, brudd og hakk på klingen. Om dette viser til en intensjonell ødeleggelse av sverdet eller er resultatet av å ha ligget i jorden kan være vanskelig å tolke. Intensjonelt plasserte innhugg kan også ha korrodert og gjort de vanskeligere å tyde.

Julie Lund hevder at flere graver fra vikingtiden ble gjenåpnet og gravgodset hugget opp med en øks som en siste del av gravritualet, øksen ble i noen tilfeller hugget ned i bakken og etterlatt. Plasseringen av øksen er blant annet hva som peker mot at øksene var en del av gravritualet og ikke en personlig eiendel (Lund 2013: 44). Alison Margaret Klevnäs viser også til intensjonell destruksjon av gravgods, blant annet et sverd og et skjold fra Gulli i Vestfold.

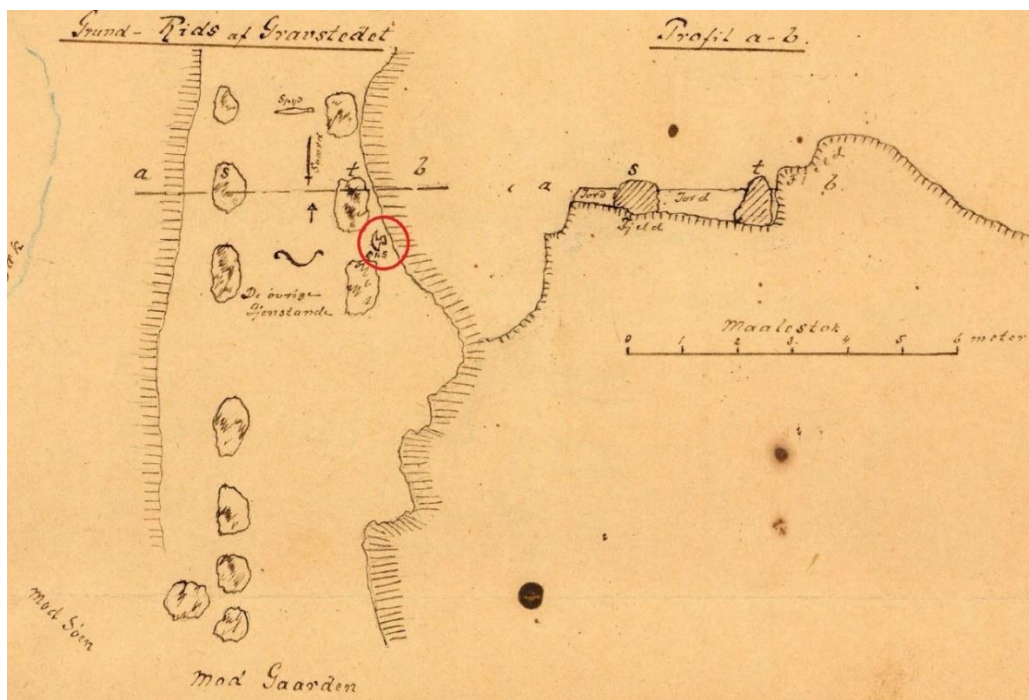
Hun påpeker også at destruksjonen kan ha blitt utført som en del av «haugbrott» (Klevnäs 2016: 463, 465-466).

Huggene og bruddene på enkelte av sverdene i materialet ser for systematisk plassert og «rene» ut i formen til å være tilfeldige eller grunnet korrosjon (Figur 5.18). Jeg mener derfor at huggene på klingene kan være spor etter en intensjonell handling slik som Lund beskriver det.

Figur 5.18. Enegget sverd funnet på Ulvestad i Balestrand (B7516) med tydelige hugg på klingen, en øks var eneste gjenstand i tillegg til sverdet i graven (appendiks 1 s. 92-93) (Foto E. L Ianke).

Om destruksjonen har blitt utført under gravleggelsen eller under en eventuell gjenåpning av graven kan ikke bestemmes. I tilveksten blir det heller ikke omtalt økser hugget ned i bakken slik Lund beskriver, men i en båtgrav funnet på Vik i Stryn (B4756) ble en øks funnet liggende utenfor steinene som omgav båten. Øksen ses tydelig på plantegningen av graven (Figur 5.19).

Figur 5.19. Utsnitt av plantegning for B4756. Topark fil 14512, (Tegning av Ingeniør H. Pedersen, 1891).

Det eneggete sverdet funnet i graven har ikke tydelig spor etter hakk på klingens, men overhjulstet, knapp og øvre del av tangen mangler helt. Bruddet på tangen går skarpt på skrå og ser mer ut som et hugg (Figur 5.20).

Figur 5.20. Enegget sverd fra Vik i Stryn (B4756). (Foto E. L Ianke).

Flere av sverdene i undersøkelsen er brukket i to på midten med den nedre delen av klingens fraværende. Noen av disse sverdene har en lett bøy på bruddet. Jeg mener at disse har blitt intensjonelt brukket av. Om den nedre delen aldri har vært deponert i graven eller har blitt fjernet senere er usikkert. Ikke alle sverdene har en slik bøy på bruddet men flere av bruddene ser forholdsvis rette ut og det er mulig at klingens har blitt hugget av.

Flere av sverdene i materialet mangler odden helt. På en del av sverdene kan dette lett forklares med korrosjon i jorden, men på flere av sverdene er bruddene skarpe og ofte på skrå i en rett linje.

Anders Lorange (1889) nevnte dette fenomenet i *Den yngre jernalders sverd*. Han hevdet at gravgodset i norske gravhauger ofte er ødelagt, det er tydelig at han setter dette i forbindelse med branngravene. Han hevdet at mangel på odd ikke er usedvanlig og viste til fem sverd ved Bergen museum som tydeligvis har fått hugget odden av. Blant disse skal tre ha Ulfberht-inskripsjon (Lorange 1889: 17). Jeg mener det er sannsynlig at Lorange her blant annet omtaler sverdet i graven B1483-B1489 fra Vesnes i Stryn (Appendiks 1. s. 20) og sverdet funnet i graven B2944-B2947 fra Sunndalen i Fjaler (Appendiks 1. s. 28) (Figur 5.21 og 5.22).

Figur 5.21. Tveegget sverd fra Vesnes i Stryn (B1483). (Foto E. L Ianke).

Figur 5.22. Tveegget sverd fra Sunndalen i Fjaler (B2944). (Foto E. L. Ianke).

I alt mangler åtte sverd odd hvor det ser ut som at denne er brukket eller hugget av. Jeg tolker avhuggingen av odd som en intensjonel handling, muligvis knyttet til opphuggingen av gravgods referert ovenfor.

5.3.3. Intensjonell destruksjon av det øvrige gravgodset

Som nevnt ovenfor er det kjent at gravgods ble ødelagt i forbindelse med gjenåpning av graven. Lund beskriver fjerning og ødeleggelse av gravgods men også aggressivitet mot den avdøde personen (Lund 2013: 44). Gravgods kan også ha blitt ødelagt før begravelsen, eksempelvis beskriver Price hvordan gjenstander noen ganger ble ødelagt før de ble plassert på kremasjonsbålet (Price 2011: 260). Destruksjon før brenning har tidligere blitt observert på intensjonelt bøyde sverd. En undersøkelse av et bøyde enegget sverd funnet på Lirhus i Voss, Hordaland fant spor etter hamring under glødeskallet på klingens. Videre undersøkelser av tilsvarende sverd fant at det samme var tilfellet med disse (Lund: 2013 42-43, 50).

Grunnet den store mangelen på dokumentasjon av gravene i materialet, er intensjonell destruksjon av det øvrige gravgodset vanskelig å påvise, men noen eksempler nedtegnet i tilveksten kan nevnes. Majoriteten av eksemplene omtaler våpen og skjoldbuler.

Flere spydspisser blir beskrevet som bøyde, noen i samme form som sverdet (f.eks. B2944, B4844b). Andre spyd har fått fjernet naglene brukt til å feste spydodden til skaftet (f.eks. B4844b-c). Det finnes flere eksempler på skjoldbuler som har blitt slått inn og ødelagt og de aller fleste pilspissene i materialet blir beskrevet som fragmentert eller ufullstendige.

Av andre gjenstander kan nevnes skålvekten fra Gloppestad i Gloppen (B4844), en pilspiss var stukket gjennom den ene skålen før denne ble plassert inni en av fire skjoldbuler funnet i graven (Appendiks 1. s. 51). Grunnet mangelen på data og fraværet av personlig observasjon av de øvrige gjenstandene i graven er det vanskelig å undersøke en eventuell sammenheng mellom intensjonelt destruerte sverd og destruksjon av det øvrige gravgodset. Som nevnt i kapittel 1 økte antallet av intensjonelt destruerte sverd i materialet betydelig etter

undersøkelsen ved Universitetsmuseet i Bergen. Jeg mener det er sannsynlig at det samme ville vært tilfellet med det øvrige gravgodset.

5.4 Forskjeller og likheter i gravkonteksten

5.4.1 Gravgjemme

Som vist i kapittel 4 ble majoriteten av sverdene funnet i gravhaug. Det er mulig at gravhauger er overrepresentert i materialet, grunnet de nesten systematisk foretatte utgravningene av hauger på 1800- og tidlig 1900-tallet som nevnt i kapittel 2. Jeg vil likevel sette gravhaugene opp mot de andre kategoriene og se på om sverd fra gravhaug skiller seg fra sverd fra andre typer gravgjemme. Totalt ble 36 av sverdene i undersøkelsen funnet i gravhaug. Når det kommer til de 26 bøyde sverdene er 12 funnet i gravhaug. I alt fire av de bøyde sverdene ble funnet i gravrøys, ut av et samlet antall på ni gravrøysler i materialet. Fire av de bøyde sverdene ble funnet i flatmarksgrav, fem hvis man teller med graven fra Bjordal i Fjaler (B7784), som ble funnet i en steinring uten haug eller røys over. Dette utgjør nesten halvparten av det samlede antallet av 11 flatmarksgraver.

5.4.2. Sammenligning av gravgodset

En gjennomgang av alle de 67 gravene med type H eller I sverd fra Sogn og Fjordane blir for omfattende. Jeg har derfor valgt å sammenligne gravgodset til graver funnet på samme gård og fra gårder rett ved siden av hverandre basert på gårdsnummer.

Bø, Gloppen (Gnr. 113)

Den første graven (B3064) på gården Bø var en brent båtgrav, men opplysninger om gravgjemme mangler. I tillegg til sverdet inneholdt graven et fullt våpensett med to økser, hesteutstyr, smedutstyr, snekkerutstyr, redskaper til jordbruk og en skålvekt samt vektlodd. Sverdet er sterkt forvitret og er brukket i ni biter (Appendiks 1. s. 32-34).

Den andre graven (B9501) var en ubrent båtgrav funnet i en grushaug. Graven var en dobbeltgrav og inneholdt utstyr knyttet til både mann og kvinne. I tillegg til sverd inneholdt graven øks, fem pilspisser, hesteutstyr, beslag, tverrøks og ljà. Av kvinneutstyr fantes det tre ovale spenner, perler samt redskaper til tekstilarbeid. Sverdet er brukket i fire deler men er ellers godt bevart (Appendiks 1. s. 120-121).

Eide, Gloppen (Gnr. 76)

Den ene graven fra Eide (B4610 IIg) var en sekundergrav funnet i en gravhaug. Graven inneholdt en sverdknapp med nagle, men ikke andre sverddeler. I tillegg til knappen inneholdt graven pilspisser, hesteutstyr, tre vektlodd, nøkkel, et ornamentert beinfragment, bronsebeslag, nagler og spikre (Appendiks 1. s. 44-45).

En annen grav fra Eide (B6685), var ubrent og ble funnet i en hellekiste også i haug. Graven inneholdt gjenstander knyttet til både mann og kvinne. I tillegg til det tveeggete sverdet inneholdt graven sju pilspisser, jordbruksredskaper, smedutstyr, snekkerutstyr, to ovale spenner og en bronse nål. Sverdet er brukket i flere deler og mangler underhjalte og odd. Overhjalte og knappen er av bronse (Moberg 1992: Appendiks 1: 46) (Appendiks 1. s. 72-74). En tredje grav fra Eide (B8821), var ubrent og ble funnet i en ødelagt haug. I tillegg til sverdet inneholdt graven et fullt våpensett, vektskål, vektlodd, spillebrikker, jordbruksredskaper, smedutstyr, skrinbeslag, spikere, brente bein og emalje fra en hestetann. Sverdet er brukket i fire store deler og mangler knapp. Rester etter sliren er fastrustet på klingen (Appendiks 1. s. 112-113).

Ikke langt fra Eide ligger Holvik (Gnr. 74). Graven (B1183-1202) var brent og ble funnet i gravhaug. I tillegg til det eneggete sverdet inneholdt graven et fullt våpensett samt pilspisser, bisler, stekespidd, jernkjele og utstyr knyttet til jordbruk og snekkerarbeid. Sverdet er mønstersmidd og er bøyd i en dobbel S-form. Knappen og et underhjalte lå løst fra sverdet, det ble ikke funnet et overhjalte (Appendiks 1. s. 14-15).

Gloppestad, Gloppen (Gnr. 66)

Den første graven på Gloppestad (B4844) ble funnet i en gravhaug og var en brent sekundergrav. I tillegg til det tveeggete sverdet inneholdt graven et fullt våpensett samt ekstra våpen. I alt to spydspisser, fire skjoldbuler, ni pilspisser og en øks. Av andre gjenstander ble det funnet et sigdblade, en kniv, skålvekt, skål av bronse, stekepanne, krittbit, skjering, jernlenke og brente bein. Sverdet er bøyd i en svak men tydelig S-form og mangler både knapp og odd. Grunnet sterk forvitring på nedre delen av klingen kan odden her ha rustet bort (Appendiks 1. s. 50-51).

Den andre graven fra Gloppestad (B7158), var en ubrent båtgrav funnet i gravhaug. I tillegg til det eneggete sverdet inneholdt graven en skjeggøks, en ravperle, klinknagler, ildstål og bruddstykker av jern. Sverdet er brukket i flere deler og bare den øverste delen av klingen og

to løse hjalt lå i graven (Shetelig 1922: 22), knappen mangler helt. Det kan ses fastrustete biter av tre på klingen (Appendiks 1. s. 84-85)

Vik, Stryn (Gnr. 46) og Vesnes, Stryn (Gnr. 45)

Den ene graven (B3968) var en brent båtgrav funnet i gravrøys. Graven inneholdt et enegget sverd, bøyd i en svak U-form med et knekk på midten. Klingen mangler odd og det ser ut som at denne kan ha blitt fjernet da bruddet er rett. Av andre våpen i graven var en enkelt spydspiss og tre skjoldbuler. Av andre gjenstander inneholdt graven bisler, rembeslag, jordbruksredskaper, smedverktøy, jernkjele, nagler og spikre (Appendiks 1. s. 39-41).

Den andre graven (B4756) var også en brent dobbelt båtgrav, men denne ble funnet plassert mellom flere store steiner. I tillegg til det eneggete sverdet ble det funnet to økseblad, en spydspiss og pilspisser. Av andre gjenstander fantes hesteutstyr, snekkerverktøy, smedverktøy, to ovale spenner, en glassperle, en ringnål, en nøkkel, nagler og spikre (Appendiks 1. s. 48-49).

En grav fra Vesnes i Stryn (B1483) lå nær gravene på Vik. Graven var ubrent og ble funnet i haug. I tillegg til et tveegget sverd inneholdt graven spydspiss, økseblad, sigd og en kleberskål med jernhank (Appendiks 1. s. 20-21).

Årberg, Gaular (Gnr. 56)

Den ene graven (B1713) var en branngrav funnet under en helle i en gravhaug. I tillegg til det eneggete sverdet inneholdt graven spydspiss, øks, sigdblade, bor, kniv og bisset. Sverdet står oppført som bøyd men da jeg undersøkte sverdet i magasinet var det brukket i ti biter og manglet knapp (Lorange 1876: 184), (Appendiks 1. s. 24-25).

Den andre graven fra Årberg (B12559), ble funnet i en naturlig haug, andre opplysninger mangler. Av andre gjenstander i graven fantes en øks og fem jernbiter. Sverdet er brukket i seks deler (Appendiks 1. s. 138-140).

Det er få bøyde sverd med i gjennomgangen av graver fra samme gård. Ettersom denne undersøkelsens hovedfokus er de intensjonelt bøyde sverdene har jeg valgt å også gjennomgå og sammenligne graver som inneholdt sverd bøyd i dobbel S-form. Dobbelt S-form er valgt da det er en overskuelig mengde av sverd bøyd i formen i materialet. En av gravene fra Holvik i Gloppen (B1188) ble gjennomgått ovenfor.

En grav fra Kvammen i Jølster (B6730) ble funnet i en askehaug under flat mark. I tillegg til det eneggete sverdet inneholdt graven økseblad, skjoldbule, ringbissel og sigd. Sverdet er bøyd og vridd i en dobbel S-form, mangler knapp og er brukket i to (Appendiks 1. s. 75-75). Graven fra Store Sunde i Stryn (B7183), var brent og ble funnet mellom to jordfaste steiner. I tillegg til det tveeggete sverdet inneholdt graven et fullt våpensett, pilspisser, ringbissel, jernkjele, brente bein og kull. Sverdet er bøyd i en dobbel S-form, mangler odd og har glødeskal (Appendiks 1. s. 86-89).

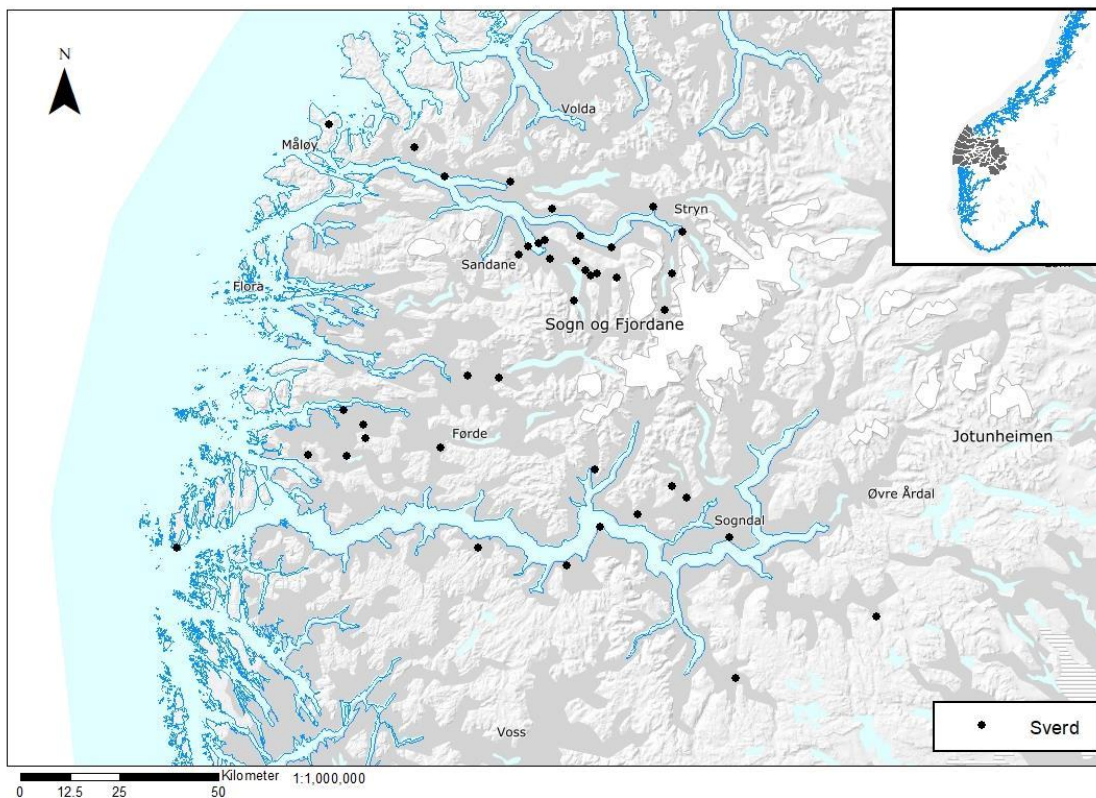
Graven fra Sætre Nedre i Gloppen (B12387) ble funnet ved dyrkningsarbeid og mangler opplysninger om gravgjemme. I tillegg til det eneggete sverdet inneholdt graven en bisselring, ildstål, kniv, to faler og fem jernbiter. Sverdet er bøyd i dobbel S-form og er brukket i to på midten (Appendiks 1. s. 134-137).

5.5. Den geografiske fordelingen av intensjonelt destruerte sverd i Sogn og Fjordane

5.5.1 Den geografiske fordelingen av de bøyde sverdene

De 26 bøyde sverdene er geografisk fordelt på ni av totalt 21 kommuner representert i undersøkelsen. Det kan ses to konsentrasjoner av bøyde sverd av type H eller I i Sogn og Fjordane. Disse er i Gloppen og Stryn med henholdsvis åtte og seks sverd. Denne konsentrasjonen er forventet grunnet overvekten av sverd i de to kommunene i det samlede materialet.

Sverdene er ikke jevnt fordelt i kommunene, men konsentrerer seg i den indre delen av Nordfjord rundt Innvikfjorden og Breimsvatnet sammen med det ene bøyde sverdet fra Eid (Figur 5.23). Den andre konsentrasjonen er i Fjaler med hele fire bøyde sverd av et samlet antall på seks sverd i kommunen.

Figur 5.23. Geografisk fordeling av sverd i Sogn og Fjordane (Kart: Vegard Hovland).

5.5.2 Den geografiske fordelingen av bøyingsformene

Når det kommer til de forskjellige formene for bøyning, ser det ikke ut til å være en sammenheng mellom geografisk plassering og form (Tabell 5.1).

Kommune	Antall bøyde sverd	J-form	S-form	U-form	Ukjent form
Eid	1			1	
Fjaler	4		2	2	
Gaular	1				1
Gloppen	8		5	1	2
Høyanger	1		1		
Jølster	1		1		
Sogndal	1			1	
Stryn	6		2	3	1
Vik	2	1	1		
Ukjent	1	1			

Tabell 5.1. Geografisk fordeling av bøyingsformene på kommune.

5.5.3. Den geografiske fordelingen av sverdene som mangler knapp

Sverdene som mangler knapp kan fordeles på 13 kommuner som vist i kapittel 4. Sverdene som mangler knapp har i likhet med de bøyde sverdene størst utbredelse i Gloppen og Stryn (Tabell 5.2). Det er flere overlapp mellom kategoriene ettersom hele 11 av de bøyde sverdene mangler knapp.

Kommune	Antall sverd i kommunen	Antall sverd som mangler knapp
Balestrand	1	1
Eid	3	2
Fjaler	6	3
Førde	2	1
Gaular	3	1
Gloppen	17	5
Høyanger	1	1
Jølster	1	1
Luster	1	1
Lærdal	3	1
Sogndal	5	2
Stryn	10	4
Vik	3	2

Tabell 5.2. Antall sverd som mangler knapp fordelt på kommune.

5.6. Intensjonelt destruerte sverd og kremasjonsgraver

Å bøye sverdet før det deponeres i graven blir, som vist til i kapittel 1, ofte forbundet med kremasjonsgravene. Med bakgrunn i denne og lignende påstander stilte jeg spørsmålet hvorvidt intensjonell destruksjon av sverd utelukkende er knyttet til kremasjonsgravene eller forekommer fenomenet også i inhumasjonsgravene i Sogn og Fjordane. For å svare på spørsmålet har jeg gjennomgått tilveksten til Universitetsmuseet i Bergen. Jeg har også observert glødeskal når dette var tydelig på klingene. Av de 26 bøyde sverdene fra Sogn og Fjordane har hele 21 enten synlig glødeskal eller er oppført som brent i tilveksten. To av de

bøyde sverdene står oppført som ubrent og tre mangler opplysninger om funnkontekst. Det er vanskelig å visuelt bedømme om disse sverdene har glødeskal.

I følge Price (2011: 259) var kremasjonsgrav den vanligste formen for begravelse i vikingtiden og det er rimelig å overveie om sverdene som mangler funnopplysninger også har vært brente. Det er også mulig at graver oppført som ubrente egentlig var kremasjonsgraver med ubrent gravgods, et kjent fenomen (Price 2011: 260). Det eksisterer et mulig eksempel på dette i materialet, ettersom en grav fra Eide i Gloppen (B8821) har ubrent gravgods men inneholdt brente bein. Sverdet i denne graven var ikke bøyd (Fett 1936: 17-21).

Av de 25 sverdene som mangler knapp ble 10 funnet i graver oppført som brent og 12 ble funnet i graver oppført som ubrente, de resterende tre har ukjent kontekst.

5.7. De destruerte sverdenes tilstand, fellestrekk i destruksjonen av sverdene og former for destruksjon

Undersøkelsen av sverdenes tilstand med fokus på de intensjonelt destruerte sverdene og synlige former for destruksjon, har kastet lys over noen fellestrekk.

I kapittel 4 skilte jeg ut fire former for intensjonell bøy som har blitt videre gjennomgått i kapittel 5. Disse fellestrekkene i formen på de bøyde klingene viser at det uten tvil ligger en intensjonell handling bak fenomenet å bøye sverdet. Bøyningen kan i de fleste tilfeller ikke alene skyldes varme- eller vektpåvirkning i graven. Ut i fra gjennomgangen, kan det ses at majoriteten av sverdene bøyd i enkel S-form har tveegget klinge, mens sverdene bøyd i dobbel-S har overvekt av eneggete klinger. Sverdene bøyd i U-form har hovedsakelig eneggete klinger og begge sverdene bøyd i J-form har tveegget klinge. Om dette viser en reell tendens, eller er tilfeldig er vanskelig å si med tanke på størrelsen på undersøkelsen.

Som vist kan det observeres forskjellige grader av bøyning på sverdene bøyd i samme form. Noen sverd har en svært tydelig bøy (Figur 5.24-5.26),

Figur 5.24. Tveegget sverd fra Olden i Stryn (B7183). (Foto: E. L. Ianke).

Figur 5.25. Eneget sverd fra Nordheim i Sogndal (B17202). (Foto: E. L. Ianke).

Figur 5.26. Tveegget sverd fra Breim i Gloppen (B4943). (Foto: E. L. Ianke).

mens andre sverd har blitt forholdsvis svakt bøyd (Figur 5.27). Sverdene med svak bøy har ikke nødvendigvis blitt intensjonelt destruert, men kan ha blitt påvirket av andre faktorer slik som vekten av graven over.

Figur 5.27. Tveegget sverd med svakere bøy fra Lund i Eid (B6515). (Foto: E. L. Ianke).

Av andre fellestrekk er den store mengden av sverd som intensjonelt har fått fjernet knapp, hjalt eller odd helt. Som vist ovenfor skyldes den store mengden av sverd som mangler knappen helt neppe forvitring, men er sannsynligvis resultatet av intensjonell dekonstruksjon av sverdet. Særlig interessant er sverdene som mangler underhjaltet men har overhjaltet sittende på plass (eksempel Figur 5.28). Dette kan vise til en rekke intensjonelle handlinger. Fjerningen av underhjaltet har krevd dekonstruksjon av hele grepet, hvoretter overhjaltet har blitt satt tilbake på plass.

Figur 5.28. Tveegget sverd fra Dale i Fjaler (B7229). (Foto: E. L. Ianke).

Gjennomgangen viste også andre former for destruksjon i form av opphugging av klingen. Dette fenomenet ble allerede dokumentert av Anders Lorange i 1889, Lorange anså avhuggingen av odden på sverdet som en vanlig form for destruksjon av sverdet knyttet til branngravene (Lorange 1889: 17).

Ut i fra materialet kan det konkluderes at det har forekommet flere forskjellige former for intensjonell destruksjon av sverd i vikingtiden i Sogn og Fjordane. Hovedsakelig bøyning av klingen men også fjerning av deler og opphugging av klingen. Flere forskjellige former for destruksjon kan ofte observeres på samme sverd (eksempler Figur 5.26-5.29).

Figur 5.29. Tveegget sverd fra Bjerga i Fjaler kommune (B1102). (Foto: E. L. Ianke).

Fellestrekkene i formene for destruksjon kan vise til at det har ligget bestemte meninger og tanker bak formene for destruksjon, men hvilke ideer dette gjelder er vanskelig å påpeke ut i fra det arkeologiske materialet.

Ut i fra analysen presentert ovenfor skal jeg i oppgavens siste kapittel gi en endelig analyse, trekke konklusjoner og svare på spørsmålene stilt i kapittel 1.

Kapittel 6. Analyseresultater og konklusjon.

6.1. Introduksjon

Hva kan så denne studien av Petersens type H og type I sverd fra Sogn og Fjordane, og de intensjonelt destruerte sverdene fortelle om gravritualer i yngre jernalder. Kan et gjenstandsbiografisk perspektiv tilføye noe til hvordan og hvorfor sverdene ble destruert. Og videre, hva forteller undersøkelsen om posisjonen sverdet hadde i gravritualet?

I kapittel 3 redegjorde jeg for teoretiske tilnærminger og det som kalles gjenstandsbiografi, det vil si at man setter likhetstegn mellom menneskers fødsel, liv og død og gjenstanders tilblivelse, bruk og til sist destruering og deponering. Jeg hevdet at sverdets «død» kan ha vært når det ble tatt ut av sirkulasjon og ikke lengre var en aktiv gjenstand. Sverdet ble deponert i enten grav eller våtmark, ofte ble det først intensjonelt ødelagt. Jeg påpekte videre at sverdets død kan undersøkes ved å se på dets tilstand, om det har glødeskall, om det er komplett eller om det har blitt bøyd, brukket eller på annet hvis destruert. Jeg hevdet at i en analyse bør også de andre livsfasene tas med, slik som hvilken type sverdet tilhører og om dateringen av sverdet stemmer med andre daterbare gjenstander i graven.

I dette kapitlet vil jeg gjennomgå spørsmålene stilt innledningsvis og svare på disse gjennom bruk av analysen med bakgrunn i gjenstandsbiografi hvor dette er relevant.

6.1.1. Sverdenes tilstand

Innledningsvis skrev jeg at jeg ville undersøke sverdenes tilstand med fokus på de intensjonelt destruerte sverdene, undersøke hvordan sverdene ble destruert og om det er mulig å se noen fellestrekk.

Undersøkelsen har vist at sverdenes tilstand varierer. Noen er godt bevart og den intensjonelle destruksjonen av sverdet er godt synlig. Andre sverd har rustet slik at bare noen enkelte deler er igjen og eventuell intensjonell destruksjon dermed ikke lengre er synlig.

Undersøkelsen har også vist at det i materialet kan ses flere fellestrekk i den intensjonelle destruksjonen av sverdene. I kapittel 4 skilte jeg ut fire forskjellige typer av bøyning og jeg har vist at fjerningen av knapp og hjalt også kan tolkes som en form for intensjonell destruksjon. Forskning viser at opphugging av gravgoods også forekommer, men dette er ikke et fenomen som tydelig forekommer i materialet fra Sogn og Fjordane. Det ses eksempler på

sverd med hakk på klingen, men det er for få eksempler til å trekke konklusjoner. Ut i fra dette kan det konkluderes at behandlingen av sverdet, lik gravgodset og gravtype, har variert.

6.1.2. Forskjeller i gravgoods og gravgjemme

I kapittel 1 stilte jeg spørsmål til hvilke forskjeller som eventuelt kan ses mellom intensjonelt destruerte sverd og ikke-destruerte sverd fra sikker gravkontekst, med hensyn til gravgjemme og gravgoods.

I kapittel fem gjennomgikk jeg et utvalg av graver fra materialet for å se på eventuelle likheter i gravgodset presentert i kapittel 4. Grunnet det store materialet valgte jeg å sammenligne gravgodset funnet i graver fra samme gård eller gårder nær hverandre. Faktorer slik som plasseringen av gjenstandene i graven i forhold til avdøde ville ha vært relevant for denne delen av undersøkelsen, men kunne ikke gjennomføres grunnet mangelfull dokumentasjon. Som omtalt tidligere er det også mulig at våpen og andre gjenstander kan ha blitt manipulert eller fjernet fra graven etter gravleggelsen og dette vanskeliggjorde også analysen.

Gjennomgangen av graver fra samme eller nærliggende gårder viste ikke en tydelig sammenheng mellom gravgoods og intensjonell destruksjon av sverd. Ut i fra gjennomgangen av gravene ser det heller ikke ut til at behandlingen av sverdet i graven er knyttet til gravgjemme eller sted, og eventuelle lokale skikker knyttet til gravgoods ser ikke ut til å ha påvirket sverdbehandlingen. Eksempelvis er de to omtalte sverdene fra Vik i Stryn begge deponert i brente båtgraver med hesteutstyr og flere våpen, men som vist ble sverdene behandlet forskjellig. Det samme gjelder sverdene fra Gloppestad i Gloppen. Begge mangler knapp, men det ene sverdet var bøyd og det andre var brukket i to og manglet hjaltene. Gjennomgangen av graver med sverd bøyd i dobbel S-form, viste at alle fire gravene inneholdt ett eller flere ringbisler, men ellers er også disse forskjellige. I alt 20 graver i materialet inneholdt bissel. Dette sannsynliggjør at sammenhengen er tilfeldig og ikke viser at sverd bøyd i dobbel S-form har tilhørt en bestemt status tilknyttet hest.

Gjennomgangen av gravgodset viser at påstandene om stor diversitet og mangel på uniform gravskikk i vikingtiden som vist i kapittel 2 stemmer med materialet fra Sogn og Fjordane. Også sett i forhold til individualiteten i sverdbehandling, de bøyde sverdene ble deponert i velutstyrte graver med fullt våpensett, i graver med ett enkelt våpen i tillegg til sverdet og i gravfunn uten andre våpen, og det er stor variasjon i måten de individuelle sverdene ble ødelagt på.

Etter å ha gjennomgått gravene til sverdene er det altså ikke mulig å tolke en tydelig forskjell i gravgodset. Men en tydelig forskjell i gravgodset kan tolkes når man ser på sverdene som en del av gravgodset. Som vist er nesten alle de bøyde sverdene funnet i brente graver og dette er i seg selv en viktig forskjell. Når det gjelder de andre formene for destruksjon, kan denne sammenhengen ikke ses like tydelig og dette viser at det er noe ved graver med intensjonelt bøyde sverd som skiller seg fra graver hvor sverdet er intakt eller destruert på annet vis.

6.1.3. Den geografiske utbredelsen av intensjonelt destruerte sverd

I kapittel 1 stilte jeg spørsmål til hvor utbredt de intensjonelt destruerte sverdene er i Sogn og Fjordane og om det ses regionale forskjeller og likheter ut i fra materialet.

I kapittel 4 viste jeg at de intensjonelt bøyde sverdene av H og I typene geografisk kan fordeles på 11 av Sogn og Fjordanes 26 kommuner. Sverdene er spredt ut over hele fylket, men to konsentrasjoner av bøyde sverd kan også ses, nemlig i Gloppen og Stryn med hele 14 sverd. I alt ble hele 27 av sverdene i undersøkelsen funnet i disse to kommunene.

Konsentrasjonen rundt Innvikfjorden i Gloppen og Stryn, kan sannsynligvis knyttes til den generelt store funnmengden i området. Eva Moberg (1992) viser til Kalle Sognes (1979) som hevdet at det innenfor Sogn og Fjordane kan skilles ut tre sentrale områder i vikingtidens økonomiske system. Vik, Gloppen, og Stryn er områder som har et betydelig innslag av importmateriale og Moberg skriver at disse regnes som «smedbygder» og at det her har forekommet produksjon av sverd (Moberg 1992: 181). Dette stemmer godt overens med utbredelsen av sverdene i materialet. Den andre konsentrasjonen av bøyde sverd ses i Fjaler med hele fire bøyde sverd ut av kommunens samlede antall på seks sverd i materialet.

Ut ifra distribusjonen av det komplette materialet mener jeg ikke at disse konsentrasjonene har noe å si med hensyn til utbredelsen av intensjonell destruksjon av sverd. Det ser ikke ut til å være belegg for å hevde at det å bøye sverdet kan knyttes til et bestemt område. Det høye antallet av destruerte sverd rundt Innvikfjorden kan altså begrunnes med at det totale antallet av sverd i materialet er høyere i dette området.

Sverdene som mangler knapp har i likhet med de bøyde sverdene størst utbredelse i Gloppen og Stryn kommune, med ni sverd av en total på 26. Sannsynligvis kan dette også begrunnes med det samlede antallet sverd funnet her.

6.1.4. Forekommer intensjonell destruksjon utelukkende i branngraver

Som nevnt innledningsvis har det blitt hevdet at intensjonell destruksjon av sverd er et fenomen som tilhører branngravskikken (Lorange 1889: 17; Grinsell 1961: 484; Lund 2013: 42-43).

Jeg undersøkte derfor om dette stemte med materialet fra Sogn og Fjordane, eller om intensjonelt destruerte sverd også forekommer i inhumasjonsgraver.

Undersøkelsen har vist at hele 21 av de 26 bøyde sverdene har tydelig glødeskal eller ble funnet i graver oppført som brent. Det høye antallet viser tydelig at majoriteten av intensjonelt bøyde sverd ble deponert i brente graver, men dette gjelder ikke alle. En grav fra Heggdal i Stryn (B9760) og en fra Vereide i Gloppen (B11096) inneholdt begge bøyde sverd, men er oppført som ubrent. Begge sverdene er eneggete, ble deponert i hellekiste, og ble bøyd i U-form men viser ikke glødeskal (Angela Weigand, samtale 29. Januar 2018). Det er også mulig at de ubrente gravene har blitt feiltolket, som vist ovenfor er graver med brente bein men med ubrent gravgods i vikingtiden et kjent fenomen (Price 2011: 260).

Som vist i kapittel 5 er 10 av de 25 sverdene som mangler knapp funnet i graver oppført som brent. I alt ni av disse sverdene er i tillegg intensjonelt bøyd. Unntaket er et tveegget sverd fra Æråker i Lærdal (B8844) her er mangelen på knapp den eneste synlige formen for destruksjon på sverdet (Appendiks 1 s. 109). Av de resterende sverdene er 12 oppført som ubrent og resten mangler kontekst. Det er altså ingen tydelig sammenheng mellom mangelen på knapp og branngrav. Når det gjelder opphuggingen av klinge og mangelen på hjalt eller odd, ses det heller ikke en sammenheng med brenning.

Ut i fra dette kan det konkluderes at det er en tydelig sammenheng mellom branngravskikken og intensjonell bøyning av sverd men ut i fra resultatene kan det ikke påstås at dette også gjelder de andre formene for destruksjon.

6.2. Oppsummering og konklusjon

I denne oppgaven har jeg undersøkt sverd, gravgods og gravgjemme fra 67 graver fra yngre jernalder i Sogn og Fjordane. Jeg avgrenset undersøkelsen til sverd av Petersens Type H og I fra sikker gravkontekst og undersøkte sverdenes tilstand med fokus på de intensjonelt destruerte sverdene. Av de 67 sverdene viste det seg at 26 var bøyd. De bøyde sverdene er geografisk fordelt på ni av totalt 21 kommuner representert i undersøkelsen. Det kan ses to konsentrasjoner av bøyde sverd av type H eller I innenfor Sogn og Fjordane. Disse er i

Gloppen og Stryn med henholdsvis åtte og seks sverd. Denne konsentrasjonen var forventet på grunn av overvekten av sverd i de to kommunene i det samlede materialet.

Jeg har definert hvordan de intensjonelt destruerte sverdene ble destruert og om det var mulig å spore noen fellestrekk i destruksjonen. Jeg har definert 4 typer eller former for bøyning og jeg har undersøkt fjerningen av hjalt og knapp. Det ble påvist at 25 sverd mangler knapp, 13 mangler ett eller begge hjalt, åtte sverd er brukket i to og 12 sverd mangler odd.

Undersøkelsen har også vist at en sammenheng mellom gravgods, gravtype og intensjonell destruksjon er usannsynlig, men at en sammenheng mellom bøyde sverd og branngraver er tydelig ut i fra materialet.

6.2.1 Hva kan de intensjonelt destruerte sverdene fortelle om gravritualer i yngre jernalder og om sverdets posisjon i gravritualet

Som vist ovenfor er de intensjonelt bøyde sverdene knyttet til branngravene men utover dette ses det ingen overordnet sammenheng når det gjelder de intensjonelt bøyde sverdenes kontekst. Derimot ses det flere likheter når det gjelder selve sverdene og deres destruksjon. Ut i fra disse konklusjonene mener jeg at de bøyde sverdene kan knyttes til gravritualet og dets meningsinnhold.

Det kan også foreslås at det å bøye sverdet har blitt gjort av mer praktiske årsaker. Som vist i kapittel 2 er gjenåpningen av graver et kjent fenomen fra vikingtiden og et ønske om å forhindre gravrøveri ville vært en enkelt tolkning av fenomenet. Den store variasjonen i sverdbehandlingen som vist i undersøkelsen, sammen med faktumet at ikke alle sverdene ble ødelagt mener jeg taler mot dette. Den viste variasjonen i bøyingsformer er også et motargument her. Hvis bøyningen av sverdet var funksjonell og ikke rituell er det lite sannsynlig at sverdene ville blitt bøyd i såpass kompliserte former som vist i kapittel 4 og 5. De forskjellige bøyingsformene vitner derfor om at den intensjonelle bøyningen av sverdene ikke skal knyttes til et slikt ønske om å forhindre tyveri men åpner også for spørsmål om meningen bak bøyningene.

Intensjonell destruksjon av gravgods er ikke et ukjent fenomen i forskningen. En undersøkelse av et enegget sverd fra Voss kommune i Hordaland viste spor etter hamring under glødeskallet på klingen. Videre undersøkelse av andre bøyde sverd viste at dette også gjaldt disse og viser tydelig at bøyningen av de undersøkte sverdene har foregått før det ble lagt på likbålet (Lund 2013: 42-43, 50). Jeg har valgt å gå ut i fra at den samme handlingsrekkefølgen også gjelder for de bøyde og brente sverdene fra Sogn og Fjordane, til tross for mangelfulle opplysninger

om graver som ble undersøkt på 1800 og tidlig 1900 tallet. Denne tolkningen støtter at bøyningen av sverdet har forekommet som en del av begravelsesritualet, og med dette blir sverdet et direkte vitne til en rituell handlingssekvens.

6.2.2. Sverdets død

Med utgangspunkt i gjenstandsbiografien kan det å bøye sverdet før det ble lagt i graven tolkes som en måte å «drepe» det på. Den foreslåtte handlingssekvensen med bøyning av klingens før plassering på likbålet mener jeg støtter denne tolkningen. Gjennom «drapet» ved bøyning har sverdet oppnådd samme status som den avdøde, og kan dermed brennes på likt vis.

Ut i fra en slik tolking om «drap» vil det være nærliggende å gå ut i fra at alle sverd funnet i brente graver er bøyd men som vist i undersøkelsen er dette ikke tilfellet. I alt 41 av sverdene i materialet ble ikke bøyd, ni av disse sverdene ble funnet i brente graver. Tolkningen om at bøyning ble utført for å «drepe» sverdet åpner for spørsmål omkring hvorfor ikke alle sverd deponert i graver fra vikingtiden ble «drept» på denne måten. Hvilke faktorer skiller disse sverdene fra de ikke-bøyde sverdene og har forårsaket at akkurat disse sverdene måtte «drepes».

I kapittel 2 refererte jeg til Siv Kristoffersen og Terje Østigårds artikkel «Dødsmyter». Teorien fremlagt her omkring at variasjon i gravskikk og gravritualer kan forklares ut i fra et ønske om å «likestille» avdøde mener jeg er svært relevant for tolkning av de bøyde sverdene. I følge Kristoffersen & Østigård var faktorene som påvirker dødsmyten og begravelsen både det levde livet og døden til avdøde (Kristoffersen & Østigård 2006: 113).

Som omtalt i kapittel 2 er branngravene den vanligste formen for grav i vikingtiden men undersøkelsen har vist at det var langt fra alle gravene som ble brent og det er nærliggende å tolke valget om graven ble brent eller ikke som knyttet til en slik dødsmyte. Med bakgrunn i de store forskjellene i sverdbehandlingen i gravene fra Sogn og Fjordane mener jeg at det også er mulig at behandlingen av sverdet kan knyttes til en slik dødsmyte, muligvis direkte knyttet til det individuelle sverdets «liv».

Sverdets «fødsel», dets opphav, sverdets «liv» eller bruk og sverdets «død» eller måten det ble tatt ut av sirkulasjon på og tilknytning til eieren, vil altså ha hatt en direkte innflytelse på sverdets «dødsmyte» og dermed dets behandling i gravritualet.

Som vist ble ikke alle sverd intensjonelt bøyd. Med utgangspunkt i gjenstandsbiografi som metafor kan det foreslås at hendelser i disse sverdenes forskjellige «livshistorier» muligvis

kan knyttes til denne forskjellsbehandlingen i «døden». Sverdenes forskjellige «liv» vil ha gitt bakgrunn for forskjellige «dødsmyter» og derfor forskjellig behandling i gravritualet.

6.2.3. Konklusjon

I denne undersøkelsen har jeg vist at det innenfor et relativt lite materiale likevel kan ses store variasjoner. Sverdene av Petersens type H og type I kan deles opp i kategorier slik som enegget, tveegget, bøyd, brukket, opphugd, brent, ubrent osv. men likevel er hvert enkelt sverd unikt. Sammensetningen av klingetype, form for destruksjon, gravgodset det ble deponert sammen med og gravgjemme er for varierende til å kunne gi en bestemt bakgrunn for hvorfor et sverd ble destruert ut i fra den materielle konteksten. Jeg mener det er nærliggende å si at denne variasjonen også vil ha preget gravritualet og med dette sverdets posisjon i gravritualet.

Likevel mener jeg at denne undersøkelsen av intensjonelt destruerte sverd kan kaste lys over gravritualer i yngre jernalder. Neil Price (2011: 257) påpekte at det er stor variasjon i gravskikk i vikingtiden. Min studie har vist at dette også gjelder behandlingen av sverd, hvordan de ble destruert og satt ut av sirkulasjon. De intensjonelt destruerte sverdene forteller direkte om den store variasjonen hvis ikke individualiteten i vikingtidens gravritualer. Undersøkelsen kan ikke fortelle med presisjon hva meningen bak denne variasjonen har vært eller hvilken rolle sverdet har spilt i gravritualet. Men det kan foreslås at den intensjonelle destruksjonen kan knyttes til det individuelle sverdets biografi, dets «liv» og dets «død», men uten skriftlige kilder kan dette ikke bekreftes.

Det er i undersøkelsen tydelig at sverdet skiller seg ut fra de øvrige gjenstandene i graven, men hva det er som gjør at nettopp sverdet skiller seg ut og blir behandlet annerledes er vanskelig å tolke og videre undersøkelse av fenomenet er derfor nødvendig.

Det mest nærliggende å tenke seg er muligens at gjenstander i likhet med mennesker gikk igjennom en transformasjon ved døden og at gjenstander med bakgrunn i dette ble rituelt destruert. For at sverdet skulle kunne plasseres i graven måtte også dette dø.

Terje Gansums (2004: 145) teori om bruken av menneskebein og overførsel av livskraft i smiingen av sverd, som gjennomgått i kapittel 3 er interessant her. Hvis sverdets «liv» ikke blott var metaforisk men på denne måten «fysisk» får sverdets «død» en ny mening. Stål bøyes og vrís og hamres når det formes og fødes som gjenstander og på samme vis blir det ødelagt og dør. Gjennom gravritualet ble sverdet transformert, gjennom bøyning og den

etterfølgende kremasjonen ble sverdet fjernet fra de levendes verden, «drept» og gravlagt med samme omtanke som hadde det engang vært levende.

6.3. Videre forskning

Av videre undersøkelser innenfor emnet ville det vært interessant å foreta en ennå nærmere undersøkelse av sverdene. Eventuelle bruksspor på sverdene er av særlig interesse ettersom disse vil kunne vise om de individuelle sverdene faktisk ble benyttet i kamp eller utelukkende har vært praktgjenstander knyttet til status. Undersøkelser lik den ovenfor nevnte undersøkelsen av sverdet fra Lirhus vil kunne vise om sverdene i materialet faktisk ble bøyd før de havnet på likbålet.

Særlig interessant er de ubrente bøyde sverdene. Hvis disse sverdene faktisk ble deponert i en ubrent grav skiller de seg sterkt fra de andre bøyde sverdene.

Også interessant er sverdene som mangler knapp eller andre deler. Denne oppgaven hadde fokus på de bøyde sverdene men jeg mener at en undersøkelse av sverd som mangler knapp også ville vært interessant.

Bibliografi

Opplistet her er litteratur brukt i selve oppgaven. Litteratur brukt i katalogen og undersøkelsen av sverdene er oppført ved det individuelle sverdet i Appendiks 1.

Andersen, Even Ballangrud 2004. *Vikingtidens sverdtyper: Deres sosiale og symbolske betydning*. Upublisert hovedoppgave i arkeologi, Universitetet i Oslo.

Androschuk, Fedir 2014. *Viking swords. Swords and social aspects of Weaponry in viking age societies*. Stockholm: Historiska.

Appadurai, Arjan 1986. Introduction: commodities and the politics of value'. I Appadurai, A. (red.) *The social life of things, Commodities in cultural Perspective*. s. 3-63. Cambridge: Cambridge University Press.

Bill, Jan & Daly, Aoife 2012. The plundering of the ship graves from Oseberg and Gokstad: an example of power politics? *Antiquity*, 86, s. 808-824.

Braathen, Helge 1985. *Ryttergraver. Politiske strukturer i eldre rikssamlingstid*. Varia 19, Universitetets Oldsakssamling, Oslo.

Brink, Stefan 2011. Who where the vikings, I Brink, Stefan & Price, Neil (red.). *The Viking World*. s. 4-7. London and New York: Routledge.

Burström, Nanouschka 2014. Things in the Eye of the Beholder: A Humanistic Perspective on Archaeological Object Biographies, *Norwegian Archaeological Review*, 47:1, s. 65-82.

Bøe, Johannes 1933. *Bergens Museums tilvekst av oldsaker*. I Bergen Museums Årbok 1933, Historisk-antikvarisk rekke, Nr.3, Bergen.

Darvill, Timothy 2009. *Concise Oxford Dictionary of Archaeology*. Oxford: Oxford University Press.

Dommasnes, Liv Helga. 1982. Late Iron age in Western Norway. Female Roles and Ranks as Deduced from an analysis of Burial Customs, *Norwegian Archaeological Review*, Vol. 15, Nos. 1-2. s. 70-84.

Dommasnes, Liv Helga 2001. Tradisjon og handling i førkristen vestnorsk gravskikk: II : Fra Vereide til vikingtid. Arkeologiske avhandlinger og rapporter Universitetet i Bergen, Arkeologisk institutt Bergen, Bergen.

Fett, Per 1936. *Bergen Museums tilvekst av oldsaker*. I: Bergen Museums Årbok 1936. Historisk-antikvarisk rekke, Nr. 5, Bergen.

Fett, Per 1954. *Førhistoriske Minne i Sogn. 10 : Lavik Prestegjeld*. Universitetet i Bergen, Historisk Museum.

Fett, Per 1957. *Førhistoriske Minne i Fjordane. 2 : Fjaler Prestegjeld*. Universitetet i Bergen, Historisk Museum.

Fowler, Chris 2004. *The archaeology of personhood, an anthropological approach*. London: Routledge.

- Furan, Nora 2009. *Våpnenes biografier – en fruktbar tilnærming til våpengraver i Vikingtiden*. Upublisert masteroppgave Universitetet i Oslo.
- Gansum, Terje 2004. 'Fra jern til stål', I *Mellom himmel og jord*, Oslo: Oslo Arkeologiske Serie (OAS), bind 2, s. 344-376.
- Gansum, Terje 2004. Jernets fødsel og dødens stål, I Berggren, Åsa. Arvidsson, Stefan & Hållans, Ann-Mari (red.). *Minne och myt: konsten at skapa det förflutna*. Lund: Nordic Academic Press, s. 121-154.
- Gosden, Chris & Marshall, Yvonne 1999. The cultural biography of objects, *World Archaeology*, 31:2, s. 169-178.
- Grinsell, Leslie 1961. The breaking of objects in a funerary rite, *Folklore* 72 (3):475-491.
- Gustafson, Gabriel 1890. *Fortegnelse over de i 1889 til Bergens museum indkomne oldsager ældre end reformationen*. Bergen museum Årbok 1889.
- Gustafson, Gabriel 1892. *Fortegnelse over de i 1891 til Bergens museum indkomne oldsager ældre end reformationen*. Bergen museum årbok 1891.
- Hall, Mark A. 2016. Board Games in Boat Burials: Play in the Performance of Migration and Viking Age Mortuary Practice, *European Journal of Archaeology*, 19:3, s. 439-455.
- Holck, Per 2006. The Oseberg Ship Burial, Norway: New Thoughts on the Skeletons from the Gravemound', *European Journal of Archaeology* Vol. 9 (2-3), s. 185-210.

Holck, Per 2009. The Skeleton from the Gokstad Ship: New Evaluation of an Old Find, *Norwegian Archaeological Review*, 42:1, s. 40-49.

Idsøe, Rune 2004. *Fortellinger om sverdet. Våpenverdighet, ære og krigerideologi i yngre jernalder*. Upublisert hovedfagsoppgave, Universitetet i Bergen.

Jakobsson, Mikael 1992. *Krigarideologi och vikingatida svärdstypologi*. Akademisk avhandling för filosofie doktorsexamen. Stockholms Universitet.

Jones, Lee A. 2002. Overview of Hilt and Blade Classifications, I Peirce, Ian (red.). *Swords of the Viking Age*. Woodbridge: The Boydell Press, s. 15-24.

Jones, Lee A. 2002. Blade Construction and Pattern-Welding', I Peirce, Ian (red.). *Swords of the Viking Age*. Woodbridge: The Boydell Press, s.145-151.

Joy, Jody 2009. Reinvigorating object biography: reproducing the drama of object lives, *World Archaeology*, Vol. 41 (4), s. 540-556.

Klevnäs, Alison Margaret 2016. Imbued with the essence of the owner: Personhood and Possessions in the Reopening and Reworking of Viking-Age Burials', *European journal of archaeology*, 19.3, s. 456-476.

Kopytoff, Igor 1986. The cultural biography of things: commoditization as process, I Appadurai, Arjan. (red.) *The social life of things, Commodities in cultural Perspective*. Cambridge: Cambridge University Press, s. 64-92.

Kristoffersen, Siv & Østigård, Terje 2006. Dødsmyter – regissering av ritualer og variasjon i likbehandling i folkevandringstid, I Østigård, Terje (red). *Lik og ulik, tilnærminger til variasjon i gravskikk*. Bergen: Universitetet i Bergen, s. 113-131.

Lorange, Anders 1876. *Samlingen av Norske Oldsager ved Bergen Museum*. Bergen: J. D. Beyers Bogtrykkeri.

Lorange, Anders 1881. *Fortegnelse over de i 1881 til Bergens Museum indkomne oldsager ældre end reformationen*. Bergen: Bergen Museum

Lorange, Anders 1889. *Den Yngre Jernalders Sverd. Et Bidrag til Vikingetidens Historie og Teknologi*. Bergen: Bergen Museum.

Lund, Julie 2013. Fragments of a conversion; handling bodies and objects in pagan and Christian Scandinavia ad 800-1100, *World Archaeology*, 45 (1), s. 46-63.

Lund, Julie 2017. Connectedness with things. Animated objects of Viking Age Scandinavia and early medieval Europe, *Arcaeological Dialogues*, 24 (1), s. 89-108.

Lund, Julie & Arwill-Nordbladh, Elisabeth 2016. Divergent Ways of Relating to the Past in the Viking Age, *European Journal of Archaeology*, 19:3, s. 415-438.

Moberg, Eva 1992. *Vikingtidssverdene. Hjemlig produserte eller importerte. Med utgangspunkt i et lokalt sverdmateriale fra Sogn og Fjordane*. Upublisert hovedfagsoppgave, Universitetet i Bergen.

Măndescu, Dragoş 2012. Killing the Weapons, an Insight on graves with Destroyed Weapons in Late Iron Age Transylvania, I Berecki, Sándor. (red.) Iron age Rites and Rituals in the Carpathian Basin, Proceedings of the International Colloquium from Târgu Mureş 7-9 October 2011, Târgu Mureş: Editura Mega, s. 343-356.

Nicolaysen, Nicolay 1862-1866. *Norske fornlevninger: en oplysende fortegnelse over Norges fortidslevninger, ældre en reformationen og henførte til hver sit sted*. Kristiania: Foreningen til Norske fortidsminnesmerkes bevaring.

Oakeshott, Ewart 2002. Introduction to the Viking Sword, I Peirce, Ian. (red.) *Swords of the Viking Age*. Woodbridge: The Boydell Press, s. 1-24.

Omland, Atle 2004. Arkeologi og folkelige forestillinger, I Melheim, Lene. Hedeager, Lotte & Oma, Kristin (red.). *Mellom himmel og jord. Foredrag fra et seminar om religionsarkeologi, Isegran 31. januar- 2- februar 2002*. Oslo: Oslo Archaeological series Nr. 2, University of Oslo, s. 32-48.

Parker Pearson, Mike 1999. *The Archaeology of death and Burial*. Cloucestershire: The History Press.

Pedersen, Anne 1997. Similar finds - Different meanings?, I Jensen, Klaus Kjeld & Høilund Nielsen, Karen. (red.) *Burial and Society: The Chronological and Social Analysis of Archaeological Burial Data*. Aarhus: Aarhus University press, s. 171-183.

Pedersen, Anne 2011. Viking Weaponry, I Brink, Stefan & Price, Neil. (red.) *The Viking World*. London and New York: Routledge, s. 204-211.

Peirce, Ian 2002. Introduction to the Viking Sword, I Peirce, Ian. (red.) *Swords of the Viking Age*. Woodbridge: The Boydell Press, s. 1-14.

Peirce, Ian 2002. Catalogue of Examples, I Peirce, Ian. (red.) *Swords of the Viking Age*. Woodbridge: The Boydell Press, s. 25-144.

Petersen, Jan 1919. *De norske vikingesverd- en typologisk-kronologisk studie over vikingetidens vaapen*. Kristiania: Videnskapsselskapets Skrifter. II Historisk-Filosofisk Klasse No. 1.

Petersen, Jan 1928. *Vikingetidens smykker*. Stavanger: Stavanger Museum.

Petersen, Jan 1951. *Vikingetidens redskaper*. Oslo: Dybwad.

Price, Neil 2010. Passing into Poetry: Viking-age Mortuary Drama and the Origins of Norse Mythology, *Medieval Archaeology*, 54, s. 123-156.

Price, Neil 2011. Dying and the dead: Viking age mortuary behaviour', I Brink, Stefan & Price, Neil (red.) *The Viking World*. London and New York: Routledge, s. 257-273.

Renfrew, Colin & Bahn, Paul 2012. *Archaeology: Theories, method and practice* 6th ed. London: Thames & Hudson.

Sandal, Per 1978. *Soga om Gloppen og Breim frå dei eldste tider til om lag år 1800*. Sandane: Gloppens Sparebank.

Sauvage, Raymond 2005. Jern, smie og smed, jernhåndverkere og jernhåndverk i Midt-Norge ca. 600-1000 e.kr. Upublisert masteroppgave Norges Teknisk-Naturvitenskapelige Universitet.

Schetelig, Haakon 1912. *Vestlandske graver fra jernalderen*. Bergen: A/S John Griegs Boktrykkeri.

Schetelig, Haakon 1915. *Bergen Museum fortegnelse over de i 1913 indkomne saker ældre end reformationen*. Bergen: A.W. Brøgers boktrykkeri A/S.

Schetelig, Haakon 1922. *Bergens Museums tilvekst av oldsaker 1920*. Bergen Museums årbok 1920-21. Historisk-antikvarisk række nr. 5.

Schetelig, Haakon & Falk, Hjalmar 1937. *Scandinavian Archaeology*. Oxford: Clarendon Press.

Skre, Dagfinn 2011. The development of urbanism in Scandinavia, I Brink, Stefan & Price, Neil (red.). *The Viking World*. s. 83-93. London and New York: Routledge.

Solberg, Bergljot 1984. *Norwegian Spearheads from the Merovingian and Viking Period*. Avhandling, Universitetet i Bergen.

Solberg, Bergljot 1985. Social Status in the Merovingian and Viking Periods in Norway from Archaeological and Historical Sources, *Norwegian Archaeological Review*, vol.18, nos. 1-2, s. 61-76.

Solberg, Bergljot 2003. *Jernalderen i Norge: ca. 500 f.Kr.-1030 e.Kr.* Oslo: Cappelen Akademisk forlag.

Stalsberg, Anne 1989. Mønstersmidde sverd og Varjagerkontroversen, I Strøm, Knut Erik (red) *Norsk våpenhistorisk selskap, Årbok 1988*, s. 7- 31.

Stalsberg, Anne 1994. The Russian-Norwegian swordproject, I Ambrosiani, Björn & Clarke, Helen (red) *Developments around the Baltic and the North Sea in the Viking Age/The Twelfth Viking Congress. Birka studies, 3*, Stockholm, s. 183- 189.

Steinsland, Gro 2005. *Norrøn Religion, Myter, riter, samfunn.* Oslo: Pax forlag.

Van Gennep, Arnold 1960. *The rites of passage.* London: Routledge and Kegan Paul.

Williams, Alan (2012) *Swords and the Crucible: A History of the Metallurgy of European Swords up to the 16th Century.* Leiden: Brill.

Appendiks 1. Katalog

De følgende sidene er en katalog over alle sverd undersøkt i oppgaven satt opp etter Museumsnummer. Med mindre annet er oppført har alle sverdene i katalogen blitt undersøkt av forfatteren og personlige observasjoner av sverdenes tilstand er dokumentert. Andre våpen og det øvrige gravgodset fra samme gravkontekst blir også listet opp.

Opplysningene i katalogen er hentet fra Bergen museums tilvekst, gjennom bruk av Unimus.no, Universitetsmuseet i Bergens topografiske arkiv (Topark) og personlig undersøkelse av sverdene. Når andre kilder er brukt er dette oppført på slutten av presentasjonen.

Alle bilder i katalogen er tatt av forfatteren på Universitetsmuseet i Bergen i august 2017 eller på Universitetsmuseet i Bergen konserveringsseksjonen i september 2017 og januar 2018 med mindre annet er oppført.

Figurliste

Figur 1. B558.....	Side 2
Figur 2a. B869 oversikt.....	Side 4
Figur 2b. B869 detalj.....	Side 4
Figur 2c. B869 detalj.....	Side 4
Figur 3a. B943a klingebit og underhjalt.....	Side 6
Figur 3b. B943 overhjalt og knapp.....	Side 6
Figur 4. B1102.....	Side 8
Figur 5. B1133.....	Side 10
Figur 6a. B1165.....	Side 12
Figur 6b. B1165 Ulfberht inskripsjon.....	Side 12
Figur 6c. B1165 inskripsjon mønster.....	Side 13
Figur 6d. B1165 hjalt og tange.....	Side 13
Figur 7a. B1188.....	Side 15
Figur 7b. B1188 side.....	Side 15
Figur 7c. B1189 knapp.....	Side 15
Figur 8a. B1237 klingebit.....	Side 17
Figur 8b. B1237 hjalt og grep.....	Side 17
Figur 9. B1453.....	Side 19
Figur 10. B1483.....	Side 21
Figur 11. B1515.....	Side 23
Figur 12. B1713.....	Side 25
Figur 13a. 1719.....	Side 27
Figur 13b. B1719 grep med dekor.....	Side 27
Figur 14a. B2944.....	Side 29
Figur 14b. B2944 grep.....	Side 29

Figur 14c. B2944 grep andre side.....	Side 29
Figur 15. B3052. Bilde av E. L. Ianke.....	Side 31
Figur 16a. B3064. Bilde av E. L. Ianke.....	Side 33
Figur 16b. B3064 knapp og overhjalte.....	Side 34
Figur 16c. B3064 underhjalte.....	Side 34
Figur 17a. B3315a.....	Side 36
Figur 17b. B3315a.....	Side 36
Figur 17c. B3315a side.....	Side 36
Figur 17d. B3315a oddestykke.....	Side 36
Figur 18a. B3327b type H.....	Side 38
Figur 18b. B3327a type B eller C.....	Side 38
Figur 19a. B3968a.....	Side 40
Figur 19b. B3968a bøye side.....	Side 41
Figur 19c. B3968a bøye detalj.....	Side 41
Figur 19d. B3968a bøye detalj andre side.....	Side 41
Figur 20a. B4307a.....	Side 43
Figur 20b. B4307a detalj.....	Side 43
Figur 21. B4610 IIg.....	Side 45
Figur 22a. B4702a.....	Side 47
Figur 22b. B4702a detalj.....	Side 47
Figur 23a. B4756a.....	Side 49
Figur 23b. B4756a side.....	Side 49
Figur 24a. B4844.....	Side 51
Figur 24b. B4844 side.....	Side 51
Figur 25a. B4852.....	Side 53
Figur 25b. B4852 side.....	Side 53

Figur 25c. B4852 detalj.....	Side 53
Figur 26a. B4943.....	Side 55
Figur 26b. B4943.....	Side 55
Figur 26c. B4943.....	Side 56
Figur 26d. B4943.....	Side 56
Figur 26e. B4943.....	Side 56
Figur 27a. B5129a.....	Side 58
Figur 27b. B5129a side.....	Side 58
Figur 27c. B5129a side.....	Side 58
Figur 28a. B5158a.....	Side 60
Figur 28b. B5158a detalj.....	Side 60
Figur 29a. B5794a.....	Side 62
Figur 29b. B5794a detalj.....	Side 62
Figur 29c. B5794a overhjalte og knapp.....	Side 63
Figur 30. B6085 overhjalte og knapp.....	Side 65
Figur 31a. B6296a underhjalte og klinge.....	Side 67
Figur 31b. B6296a klinge-bit med slire.....	Side 67
Figur 32. B6500h.....	Side 69
Figur 33a. B6515a.....	Side 71
Figur 33b. B6515a detalj.....	Side 71
Figur 33c. B6515a side.....	Side 71
Figur 34a. B6685a.....	Side 73
Figur 34b. B6685a klinge-fragmenter.....	Side 73
Figur 34c. B6685a overhjalte og knapp.....	Side 74
Figur 35a. B6730a del 1.....	Side 76
Figur 35b. B6730a del 2.....	Side 76

Figur 35c. B6730a samlet.....	Side 76
Figur 35d. B6730a side.....	Side 77
Figur 35e. B6730a detalje av knekk.....	Side 77
Figur 36. B6741a.....	Side 79
Figur 37. B6762a.....	Side 81
Figur 38a. B7011a.....	Side 83
Figur 38b. B7011a hjalt detalj.....	Side 83
Figur 39a. B7158a.....	Side 85
Figur 39b. B7158b.....	Side 85
Figur 39c. B7158b.....	Side 85
Figur 40a. B7183a.....	Side 87
Figur 40b. B7183a.....	Side 88
Figur 40c. B7183a grep.....	Side 88
Figur 40d. B7183.....	Side 89
Figur 41a. 7229a.....	Side 91
Figur 41b. B7229a side.....	Side 91
Figur 42a. B7516a.....	Side 93
Figur 42b. B7516a detalj.....	Side 93
Figur 43a. B7650b overhjalt og knapp.....	Side 95
Figur 43b. B7650b underhjalt, tange og klingebit.....	Side 95
Figur 44a. B7678a.....	Side 97
Figur 44b. B7678a detalj.....	Side 98
Figur 44c. B7678a side.....	Side 98
Figur 45a. B7784a.....	Side 100
Figur 45b. B7784a grep og klinge side.....	Side 100
Figur 45c. B7784a klingebit side.....	Side 100

Figur 46. B7788a.....	Side 102
Figur 47. B8135a.....	Side 104
Figur 48. B8361a side.....	Side 106
Figur 49a. B8430a.....	Side 108
Figur 49b. B8430a bøy.....	Side 108
Figur 50. B8446a. Bf_DiA_003653. Fotograf S. Skare © 2018 Universitetsmuseet i Bergen /CC BY-NC-ND 3.0.....	Side 109
Figur 51. B8637a.....	Side 111
Figur 52. B8821a.....	Side 113
Figur 53. B8946a.....	Side 115
Figur 54a. B9087b type H hjalt.....	Side 117
Figur 54b. B9087a type B.....	Side 117
Figur 54c. B9087a type B bøy.....	Side 117
Figur 55. B9203a.....	Side 119
Figur 56. B9501d.....	Side 121
Figur 57a. B9760a.....	Side 123
Figur 57b. B9760a side.....	Side 123
Figur 57c. B9760b overhjalt.....	Side 123
Figur 58. B10585a.....	Side 125
Figur 59a. B11036a del 1.....	Side 127
Figur 59b. B11036a del 2.....	Side 127
Figur 60a. B11096 1a.....	Side 129
Figur 60b. B11096 1a side.....	Side 129
Figur 60c. B11096 1a grep.....	Side 129
Figur 61. B11307a.....	Side 131
Figur 62a. B11603a.....	Side 133

Figur 62b. B11603a side.....	Side 133
Figur 63a. B12387/1 del 1.....	Side 135
Figur 63b. B12387/1 del 2.....	Side 135
Figur 63c. B12387/1 del 1 side.....	Side 136
Figur 63d. B12387/1 del 2 side.....	Side 136
Figur 63e. B12387/1 hjalt og knapp detalj.....	Side 137
Figur 64a. B12559/1.....	Side 139
Figur 64b. B12559/1. hjalt med rester av tekstil.....	Side 139
Figur 64c. B12559/1. Bf_Bn_005089. Foto: A. Olsen © 2018 Universitetsmuseet i Bergen / CC BY-NC-ND 3.0.....	Side 140
Figur 65. B12700/1. Bf_Bn_005240-2. Foto: A. Olsen © 2018 Universitetsmuseet i Bergen / CC BY-NC-ND 3.....	Side 142
Figur 66a. B17202.1.....	Side 144
Figur 66b. B17202.1 grep.....	Side 144
Figur 66c. B17202.1 bøøy.....	Side 145
Figur 66d. B17202.1 bøøy.....	Side 145

B558 (B554-558)

Hove, Vik (Gnr. 26 Bnr. 12)

Datering: Ca. 800-950

Kontekst: Funnet 1847 i kanten av Guhaugen. Graven var sammenblandet med en grav fra eldre jernalder. Ingen tegninger eller plan tilgjengelig.

Sverdet

Enegget sverd av Petersen type H. Bronse og kobberinnlegg på hjalt og knapp.

Andre våpen

- Skjoldbulefragment.
- Tre pilspisser (R539)

Andre gjenstander

- To fragmenter av en jernhank – Saks (R442)

Sverdets tilstand

Sverdet er lett bøyd i svak S-form med små «brett» ved bøyningene.

Litteratur

Lorange, Anders 1876. *Samlingen av Norske Oldsager ved Bergen Museum*. J. D. Beyers Bogtrykkeri, Bergen. s. 96-99.

Moberg, Eva 1992. *Vikingtidssverdene. Hjemlig produserte eller importerte. Med utgangspunkt i et lokalt sverdmateriale fra Sogn og Fjordane*. Upublisert hovedfagsoppgave, Universitetet i Bergen. Appendix 1: Funnliste. s. 2.

Figur 1. B558.

B869 (B865-869)

Lomheim, Luster (Gnr. 142 bnr. 11)

Datering: Ca. 850-950

Kontekst: Funnet 1827 i en av Gullrekhaugene. Ingen tegninger eller plan tilgjengelig.

Sverdet

- Tveegget sverd av Petersen type H eller I. Riflet metallbelegg på hjalt. Sverdet mangler knapp og har blitt vridd to ganger på klingene i motsatt gående retninger.

Andre våpen

- Økseblad (Petersen type D)
- Økseblad (Petersen type F)
- Spydspiss, sølvbelagt (Solbergs type VII. 1A)

Andre gjenstander

- Hank

Sverdets tilstand

Sverdet mangler knapp og har blitt vridd to ganger på klingene i motsatt gående retninger.

Litteratur

Fett, Per 1955. *Førhistoriske Minne i Sogn: Hafslo Prestegjeld*. Universitetet i Bergen, Historisk Museum. s . 7.

Lorange, Anders 1876. *Samlingen av Norske Oldsager ved Bergen Museum*. J. D. Beyers Bogtrykkeri, Bergen. s. 174.

Moberg, Eva 1992. *Vikingtidssverdene. Hjemlig produserte eller importerte. Med utgangspunkt i et lokalt sverdmateriale fra Sogn og Fjordane*. Upublisert hovedfagsoppgave, Universitetet i Bergen. Appendix 1: Funnliste. s. 4.

Figur 2a. B869 oversikt.

Figur 2b. B869 detalj.

Figur 2c. B869 detalj.

B943 (B939-944)

Fedje, Leikanger (Gnr. 159)

Datering: 9.årh.

Kontekst: Funnet 1846 i en røys 10 meter i tverrmål og 2 meter høy.

Sverdet

- Tveegget sverd av Petersen type H. Riflet metallbelegg på hjalt.

Andre våpen

- Økseblad (mellomtype Petersens A-G)
- Skjoldbule (ikke innsendt til museet)
- Spydspiss (Solbergs type VI.3B)

Annet

- Hank - celt – sigdblade – bisset (R570).

Sverdets tilstand

Sverdet er brukket i to deler på midten av klingen og nedre halvparten av denne mangler, ikke bøyd på brudd.

Litteratur

Fett, Per 1954. *Førhistoriske Minne i Sogn: Leikanger Prestegjeld*. Universitetet i Bergen, Historisk Museum. s. 10.

Lorange, Anders 1876. *Samlingen av Norske Oldsager ved Bergen Museum*. J. D. Beyers Bogtrykkeri, Bergen. s. 176.

Lorange, Anders 1889. *Den Yngre Jernalders Sverd. Et Bidrag til Vikingetidens Historie og Teknologi*. Utgitt ved C.H. Delgobe. John Griegs Bogtrykkeri, Bergen. Pl. VII fig. 9.

Moberg, Eva 1992. *Vikingtidssverdene. Hjemlig produserte eller importerte. Med utgangspunkt i et lokalt sverdmateriale fra Sogn og Fjordane*. Upublisert hovedfagsoppgave, Universitetet i Bergen. Appendix 1: Funnliste. s. 4.

Figur 3a. B943 klingebit og underhjalt.

Figur 3b. B943 overhjalt og knapp.

B1102 (B1099-1102)

Bjerga, Fjaler (Gnr. 65)

Datering: 900-950

Kontekst: Funnet omtrent 1830 i en gravhaug.

Sverdet

Tveegget sverd av Petersen type H.

Andre våpen

- Økseblad av (Petersen type I)
- Økseblad, mellomform (Petersen type E)
- Rester av skjoldbule

Sverdets tilstand

Klingen er lett forvitret, mangler knapp og er brukket i to på midten og nedre halvparten mangler.

Litteratur

Fett, Per 1957. *Førhistoriske Minne i Fjordane: Fjaler Prestegjeld*. Universitetet i Bergen, Historisk Museum. s. 10.

Lorange, Anders 1876. *Samlingen av Norske Oldsager ved Bergen Museum*. J. D. Beyers Bogtrykkeri, Bergen. s. 183.

Moberg, Eva 1992. *Vikingtidssverdene. Hjemlig produserte eller importerte. Med utgangspunkt i et lokalt sverdmateriale fra Sogn og Fjordane*. Upublisert hovedfagsoppgave, Universitetet i Bergen. Appendix 1: Funnliste. s. 6.

Figur 4. B1102.

B1133 (B1131-1133)

Eri Nedre, Tønjum, Lærdal (Gnr. 20)

Datering: ca. 850-950

Kontekst: Funnet omtrent 1854 i en torvmyr. Gave til museet fra Mathias Jordan.

Sverdet

Enegget sverd av Petersen type H. Spor av sølvbelegg på hjalt og knapp.

Andre våpen

- Skjoldbule, (nærmest som R562)
- Spydspiss (Solbergs type VII. 1A)

Sverdets tilstand

Kraftig forvitret, sverdet er nå brukket i fem biter.

Litteratur

Fett, Per 1952. *Førhistoriske Minne i Sogn: Lærdal Prestegjeld*. Universitetet i Bergen, Historisk Museum. s. 10.

Lorange, Anders 1876. *Samlingen av Norske Oldsager ved Bergen Museum*. J. D. Beyers Bogtrykkeri, Bergen. s. 171.

Moberg, Eva 1992. *Vikingtidssverdene. Hjemlig produserte eller importerte. Med utgangspunkt i et lokalt sverdmateriale fra Sogn og Fjordane*. Upublisert hovedfagsoppgave, Universitetet i Bergen. Appendix 1: Funnliste. s. 6.

Nicolaysen, Nicolay 1862-1866. *Norske fornlevninger: en oplysende fortegnelse over Norges fortidslevninger, ældre en reformationen og henførte til hver sit sted*. Foreningen til Norske fortidsminnesmerkes bevaring, Kristiania. s. 448.

Figur 5. B1133.

B1165 (B1164-1173, B1175-1177, B485)

Hellebost, Gaular (Gnr. 26 Br. 1)

Datering: 850-930

Kontekst: Funnet 1832 i en liten gravhaug.

Sverdet

Tveegget sverd av Petersen type H. Klingen har Ulfberth-inskripsjon og riflet metallbelegg på hjalt.

Andre våpen

- Spydspiss (Solbergs type VI.3B), spydet har mønstersmiing.
- To økseblad (Petersen type E)
- Tre pilspisser, en type R538
- Fragmenter av en skjoldbule

Annet

En spore, vektskål av bronse, celt, hammer (lignende R394), deler av bissel, to bisselringer, sigdblade, stykke av bryne, et beslag, et spidd, et jernredskap, en ring med krampe for skrin.

Sverdets tilstand

Sverdet mangler knapp.

Litteratur

Fett, Per 1957. *Førhistoriske Minne i Fjordane: Gaular Prestegjeld*. Universitetet i Bergen, Historisk Museum. s. 4.

Lorange, Anders 1876. *Samlingen av Norske Oldsager ved Bergen Museum*. J. D. Beyers Bogtrykkeri, Bergen. s. 184-185.

Lorange, Anders 1889. *Den Yngre Jernalders Sverd. Et Bidrag til Vikingetidens Historie og Teknologi*. Utgitt ved C.H. Delgobe. John Griegs Bogtrykkeri, Bergen. Pl. II fig. 2.

Moberg, Eva 1992. *Vikingtidssverdene. Hjemlig produserte eller importerte. Med utgangspunkt i et lokalt sverdmateriale fra Sogn og Fjordane*. Upublisert hovedfagsoppgave, Universitetet i Bergen. Appendix 1: Funnliste. s. 6.

Nicolaysen, Nicolay 1862-1866. *Norske fornlevninger: en oplysende fortegnelse over Norges fortidslevninger, ældre en reformationen og henførte til hver sit sted*. Foreningen til Norske fortidsminnesmerkes bevaring, Kristiania. s. 487.

Figur 6a. B1165.

Figur 6b. B1165 Ulfberht inskripsjon.

Figur 6c. B1165 inskripsjon mønster.

Figur 6d. B1165 hjalt og tange.

B1188 (B1183-1202)

Hollvik, Gloppen (Gnr. 74)

Datering: Første halvdel av 9. årh.

Kontekst: Funnet 1860 i en gravhaug «blant nogle stene». De små gjenstandene lå i kjelen og graven har vært brent.

Sverdet

Eneget klinge (R497) og en løs type H knapp og et underhjalt (ikke sett).

Klingen er mønstersmidd og knappen har spor av riflet metallbelegg.

Andre våpen

- Økseblad (Petersen type D)
- Spydspiss (Solbergs type VI.1A). Spydet har mønstersmiing
- Skjoldbule (R564)
- Fire fragmenter av et spyd
- Tre pilspisser to som R539, en treeget

Annet

Celt – skjeformet bor – fil – to bissel – sigd – saks (R443) - stekespidd – bruddstykker av jernkjele med hank – to pålstaver.

Sverdets tilstand

Klingen er bøyd flere ganger i en dobbel S-form og er brettet på tangen. Knappen og underhjaltet lå separat fra sverdet.

Litteratur

Fett, Per 1960. *Førhistoriske Minne i Fjordane. 13: Gloppen Prestegjeld*. Universitetet i Bergen, Historisk Museum. s. 23.

Lorange, Anders 1876. *Samlingen av Norske Oldsager ved Bergen Museum*. J. D. Beyers Bogtrykkeri, Bergen. s. 185.

Lorange, Anders 1889. *Den Yngre Jernalders Sverd. Et Bidrag til Vikingetidens Historie og Teknologi*. Utgitt ved C.H. Delgobe. John Griegs Bogtrykkeri, Bergen. Pl. V fig, 1.

Moberg, Eva 1992. *Vikingtidssverdene. Hjemlig produserte eller importerte. Med utgangspunkt i et lokalt sverdmateriale fra Sogn og Fjordane*. Upublisert hovedfagsoppgave, Universitetet i Bergen. Appendix 1: Funnliste. s. 7.

Petersen, Jan 1919. *De norske vikingesverd- en typologisk-kronologisk studie over vikingetidens vaapen*. Videnskapselskapets Skrifter. II Historisk-Filosofisk Klasse No. 1. Kristiania. Fig. 13-14.

Figur 7a. B1188.

Figur 7b. B1188 side.

Figur 7c. B1189 knapp.

B1237 (1236-1239)

Roti, Eid (Gnr. 8, Bnr. 7)

Datering: 850-930

Kontekst: Funnet 1845 i en gravhaug.

Sverdet

Tveegget sverd av Petersens type H, klingen er mønstersmidd og hjaltene har riflet metallbelegg.

Andre våpen

- Spydspiss (Solbergs type VII.1B)

- Økseblad (Petersen type E)

Annet

- Hank

Sverdets tilstand

Sverdet er brukket i to biter, en veldig forvitret klingebit og en med hjalt og tange. Sverdet mangler knapp.

Litteratur

Fett, Per 1960. *Førhistoriske Minne i Fjordane. 11-12: Eid Prestegjeld og Hornindal prestegjeld*. Universitetet i Bergen, Historisk Museum. s. 3-4.

Lorange, Anders 1876. *Samlingen av Norske Oldsager ved Bergen Museum*. J. D. Beyers Bogtrykkeri, Bergen. s. 186.

Lorange, Anders 1889. *Den Yngre Jernalders Sverd. Et Bidrag til Vikingetidens Historie og Teknologi*. Utgitt ved C.H. Delgobe. John Griegs Bogtrykkeri, Bergen. Pl VI fig. 1.

Moberg, Eva 1992. *Vikingtidssverdene. Hjemlig produserte eller importerte. Med utgangspunkt i et lokalt sverdmateriale fra Sogn og Fjordane*. Upublisert hovedfagsoppgave, Universitetet i Bergen. Appendix 1: Funnliste. s. 8.

Figur 8a. B1237 klingebit.

Figur 8b. B1237 hjalt og grep.

B1453 (B109, B821-22, B1016-19)

Ljøsno Øvre, Lærdal (Gnr. 9)

Datering: 850-900

Kontekst: Funnet 1831 i en gravhaug.

Sverdet

Tveegget sverd av Petersen type H. Spor av riflet metallbelegg på hjalt.

Andre våpen

- Sju pilspisser
- Spydspiss
- Økseblad (mellomform Petersen type D-E)
- Bruddstykker av skjoldbule (mellomform R562-R564)

Annet

En blå glassperle – bissel – diverse beslag til seletøy

Sverdets tilstand

Ganske forvitret. overhjalt, knappen og mesteparten av klingen mangler.

Litteratur

Fett, Per 1952. *Førhistoriske Minne i Sogn. 4: Lærdal Prestegjeld*. Universitetet i Bergen, Historisk Museum. s. 7-9.

Lorange, Anders 1876. *Samlingen av Norske Oldsager ved Bergen Museum*. J. D. Beyers Bogtrykkeri, Bergen. s. 92, 171.

Moberg, Eva 1992. *Vikingtidssverdene. Hjemlig produserte eller importerte. Med utgangspunkt i et lokalt sverdmateriale fra Sogn og Fjordane*. Upublisert hovedfagsoppgave, Universitetet i Bergen. Appendix 1: Funnliste. s. 9.

Figur 9. B1453.

B1483 (1483-1489)

Vesnes, Stryn (Gnr. 45)

Datering: 800-850

Kontekst: Funnet 1861 i en liten gravhaug. Ubrent.

Sverdet

Tveegget sverd av Petersen type H. Klingen har Ulfberth inskripsjon.

Andre våpen

- Et enegget sverd, sverdet mangler hjalt og knapp, klingen har inskripsjon.
- Spydspiss
- Økseblad

Annet

En sigd - kleberskål med jernhank

Sverdets tilstand

Klingen er veldig svakt bøyd, her ikke tolket som intensjonelt, og er ganske forvitret med flere innhugg og hull. Sverdet mangler odd men er ellers helt. Vanskelig å dømme om brukket eller forvitret.

Litteratur

Fett, Per 1961. *Førhistoriske Minne i Fjordane. 15: Stryn Prestegjeld*. Universitetet i Bergen, Historisk Museum. s. 14.

Lorange, Anders 1876. *Samlingen av Norske Oldsager ved Bergen Museum*. J. D. Beyers Bogtrykkeri, Bergen. s. 186.

Lorange, Anders 1889. *Den Yngre Jernalders Sverd. Et Bidrag til Vikingetidens Historie og Teknologi*. Utgitt ved C.H. Delgobe. John Griegs Bogtrykkeri, Bergen. Pl. I fig. 4.

Moberg, Eva 1992. *Vikingtidssverdene. Hjemlig produserte eller importerte. Med utgangspunkt i et lokalt sverdmateriale fra Sogn og Fjordane*. Upublisert hovedfagsoppgave, Universitetet i Bergen. Appendix 1: Funnliste. s. 10.

Figur 10. B1483.

B1515 (B1514-1516)

Sogn, Sogn og Fjordane

Upublisert

Datering: 900-950, Hvis to begravelser dateres H sverdet til 800-950

Kontekst: Funnopplysninger mangler men sverdet har glødeskal.

«To tveeggete sverd og en spydspiss av jern, funnet etsteds i Sogn. Insendt av biskop Neumann.

B.M. 1514-1516»

(lapp som lå med gjenstandene)

Sverdet

Tveegget sverd av Petersen type H, riflet metallbelegg på hjalt og knapp. Sverdet har inskripsjon på klingene.

Andre våpen

- Tveegget sverd Petersen type Q med lett vridd klinge inkludert tangen.
- Spydspiss (Solbergs type VII.2A)

Sverdets tilstand

Sverdet er lett buet mot spissen i J- form, kan være naturlig.

Litteratur

Moberg, Eva 1992. *Vikingtidssverdene. Hjemlig produserte eller importerte. Med utgangspunkt i et lokalt sverdmateriale fra Sogn og Fjordane*. Upublisert hovedfagsoppgave, Universitetet i Bergen. Appendix 1: Funnliste. s. 10.

Figur 11. B1515.

B1713 (B1708, B1710-13, B1715-16)

Årberg, Gaular (Gnr. 56)

Datering: 800-950

Kontekst: Branngrav funnet i 1832, i grop dekket av helle i en liten haug.

Sverdet

Enegget sverd av Petersen type H. Står «sølvbelegg på hjaltene» i tilveksten, dette er ikke synlig.

Andre våpen

- Spydspiss (Solbergs typegruppe VII)

- Økseblad

Annet

Sigdblade – bor – knivblad – stykker av et bissel

Sverdets tilstand

Står i tilveksten at det er bøyd, men ved undersøkelse i magasin var sverdet brukket i 10 biter.

Litteratur

Fett, Per 1957. *Førhistoriske Minne i Fjordane. 3: Gaular Prestegjeld*. Universitetet i Bergen, Historisk Museum. s. 6.

Lorange, Anders 1876. *Samlingen av Norske Oldsager ved Bergen Museum*. J. D. Beyers Bogtrykkeri, Bergen. s. 184.

Moberg, Eva 1992. *Vikingtidssverdene. Hjemlig produserte eller importerte. Med utgangspunkt i et lokalt sverdmateriale fra Sogn og Fjordane*. Upublisert hovedfagsoppgave, Universitetet i Bergen. Appendix 1: Funnliste. s. 11.

Figur 12. B1713.

B1719 (1719-1727)

Årdalstangen, Årdal (Gnr. 4 Bnr. 1)

Datering: 800-880

Kontekst: Funnet 1833 i gravhaug, brent i en urne/jernkjele

Sverdet

Tveegget sverd av Petersen type H. Tydelig riflet metallbelegg på hjalt og knapp.

Andre våpen

- Økseblad (Petersen type D)

- Stykker av en skjoldbule

Annet

En nagle – kniv – stykker av et bissel – stykker av gravurnen, jernkjele med hank – hestetenner og knokler.

Sverdets tilstand:

Godt bevart, rett klinge med en liten vri nederst.

Litteratur

Fett, Per 1957. *Førhistoriske Minne i Fjordane. 3: Årdal Prestegjeld*. Universitetet i Bergen, Historisk Museum. s. 4.

Lorange, Anders 1876. *Samlingen av Norske Oldsager ved Bergen Museum*. J. D. Beyers Bogtrykkeri, Bergen s. 171.

Moberg, Eva 1992. *Vikingtidssverdene. Hjemlig produserte eller importerte. Med utgangspunkt i et lokalt sverdmateriale fra Sogn og Fjordane*. Upublisert hovedfagsoppgave, Universitetet i Bergen. Appendix 1: Funnliste. s. 12.

Figur 13a. B1719.

Figur 13b. B1719 grep med dekor.

B2944 (2944-2947)

Sunndalen, Fjaler (Gnr. 82 Bnr. 1 eller 2)

Datering: 850-930

Kontekst: Funnet 1874 i en gravhaug, brent.

Sverdet

Tveegget sverd av Petersen type H. Klingen har Ulfberth inskripsjon. Knapp og hjalt har rester av riflet metallbelegg.

Andre våpen

- Spydspiss (Solbergs type VII.1A), bøyd i svak S-form
- Bruddstykker av en skjoldbule
- Økseblad (nærmest som Petersen type E)

Sverdets tilstand

Sverdet er bøyd i en svak S-form. Klingen mangler odd brukket av på skrå, og en del av både underhjalt og knapp men er ellers helt.

Litteratur

Fett, Per 1957. *Førhistoriske Minne i Fjordane. 2: Fjaler Prestegjeld*. Universitetet i Bergen, Historisk Museum. s. 11.

Lorange, Anders 1876. *Samlingen av Norske Oldsager ved Bergen Museum*. J. D. Beyers Bogtrykkeri, Bergen. s. 183-184.

Lorange, Anders 1889. *Den Yngre Jernalders Sverd. Et Bidrag til Vikingetidens Historie og Teknologi*. Utgitt ved C.H. Delgobe. John Griegs Bogtrykkeri, Bergen. Pl. I fig. 2.

Moberg, Eva 1992. *Vikingtidssverdene. Hjemlig produserte eller importerte. Med utgangspunkt i et lokalt sverdmateriale fra Sogn og Fjordane*. Upublisert hovedfagsoppgave, Universitetet i Bergen. Appendix 1: Funnliste. s. 13.

Figur 14a. B2944.

Figur 14b. B2944 grep.

Figur 14c. B2944 grep andre side.

B3052 (3052-3058)

Mo, Førde (Gnr. 47 Bnr. 1)

Datering: 800-950

Kontekst: Funnet i en gravhaug i 1861. Graven lå under en helle i sand blandet med rust. Ingen brente bein funnet.

Sverdet

Tveegget sverd av Petersen type H.

Andre våpen

- Økseblad (Petersen D, E eller F type)
- Skjoldbule

Annet

Celt – brudstykke av bryne – jernhempe med klinknagle – saks – ukjent redskap.

Sverdets tilstand

Sverdet mangler knapp og er brukket i to på klingens, nedre halvparten mangler. Rester av slire på klingens. Underhjalten er splittet i to på langs.

Litteratur

Fett, Per 1958. *Førhistoriske Minne i Fjordane. 5: Førde Prestegjeld*. Universitetet i Bergen, Historisk Museum. s. 7.

Moberg, Eva 1992. *Vikingtidssverdene. Hjemlig produserte eller importerte. Med utgangspunkt i et lokalt sverdmateriale fra Sogn og Fjordane*. Upublisert hovedfagsoppgave, Universitetet i Bergen. Appendix 1: Funnliste. s. 14.

Figur 15. B3052.

B3064 (3064-3081)

Bø, Breim, Gloppen (Gnr. 113 Bnr. 5)

Brent men funnopplysninger mangler.

Datering: 800-950

Kontekst: Brent båtgrav, funnet før 1875.

Sverdet

Tilveksten: Kraftig, usedvanlig bred klinge. Enegget, riflet bronsebelegg på hjalt og knapp.

Andre våpen

- Økseblad (Petersen type D)

- Økseblad (Petersen type H)

- Økseblad

- Spydspiss

- skjoldbule

- Pilspiss

Annet

Kniv – to bissel (ene vanskelig bestembar, andre som R571) – tverrøks – to smedtenger (ene som R390) – skjeformet bor (R418)– fem fragmenter av ljåblad – sigdfragment – jernhank – skålvekt – fil – jernstykke.

Tapt: Vektlodd – gryte – saumlo – båtsaum

Sverdets tilstand

Sverdet er «knust» i flere biter, minst 9.

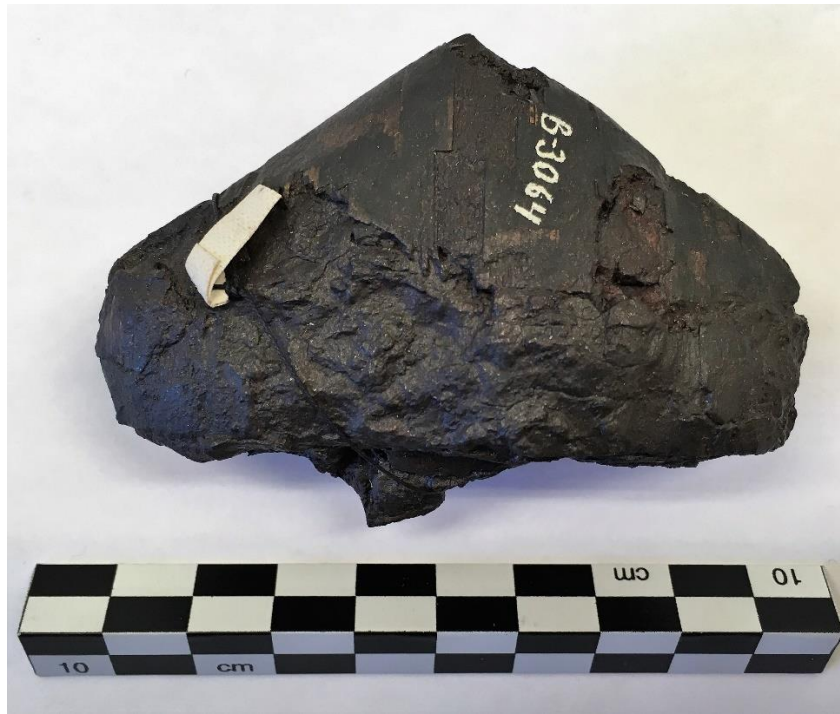
Litteratur

Fett, Per 1960. *Førhistoriske Minne i Fjordane. 13: Gloppen Prestegjeld*. Universitetet i Bergen, Historisk Museum. s. 39.

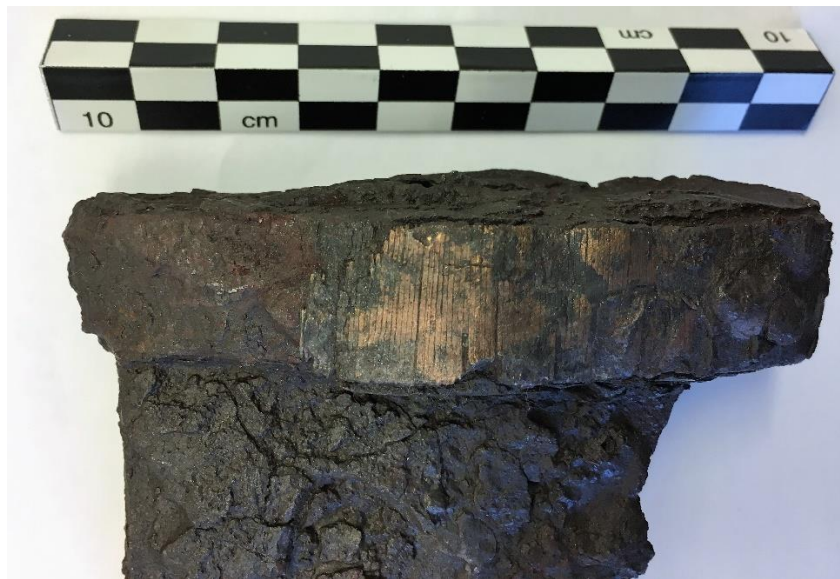
Moberg, Eva 1992. *Vikingtidssverdene. Hjemlig produserte eller importerte. Med utgangspunkt i et lokalt sverdmateriale fra Sogn og Fjordane*. Upublisert hovedfagsoppgave, Universitetet i Bergen. Appendix 1: Funnliste. s. 14.

Figur 16a. B3064.

Figur 16b. B3064 overhjalt og knapp.

Figur 16c. B3064 underhjalt.

B3315a (a-d)

Langve, Stryn (Gnr. 126)

Datering: 800-880

Kontekst: Funnet i en gravhaug, brent.

Sverdet

Tveegget Petersen type H, klingen har inskripsjon av mønstersmidde bokstaver/tegn.

Sverdet har riflet bronsebelegg på hjalt og knapp.

Andre våpen

- Spydspiss (Solbergs type VI.3A)

-Økseblad (Petersen type D), har glødeskal.

- Del av en skjoldbule

Sverdets tilstand

Klingen er bøyd og brukket i to på midten. Det er tydelig bøy på bruddet.

Litteratur

Fett, Per 1960. *Førhistoriske Minne i Fjordane. 14: Innvik Prestegjeld*. Universitetet i Bergen, Historisk Museum. s. 10.

Lorange, Anders 1889. *Den Yngre Jernalders Sverd. Et Bidrag til Vikingetidens Historie og Teknologi*. Utgitt ved CH. Delgobe. Bergen Museum, Bergen. Pl. IV fig. 2.

Moberg, Eva 1992. *Vikingtidssverdene. Hjemlig produserte eller importerte. Med utgangspunkt i et lokalt sverdmateriale fra Sogn og Fjordane*. Upublisert hovedfagsoppgave, Universitetet i Bergen. Appendix 1: Funnliste. s. 17.

Figur 17a. B3315a.

Figur 17b. B3315a.

Figur 17c. B3315a side.

Figur 17d. B3315a oddstykke.

B3327b (a-e)

Haugland Nedre, Gulen (Gnr. 128)

Datert: 800-900

Kontekst: Funnet 1858 ettergravd omtrent 1879 i en avlang haug med mye kull og aske. I haugen fantes flere steinsetninger, rektangulære og trekantete.

Sverdet

Enegget sverd av Petersen type H. Riflet metallbelegg på hjaltet.

Andre våpen

- Tveegget sverd (Petersen type B eller C), sterkt forvitret.
- Økseblad
- Økseblad (Petersen type D)
- Fragmenter, muligvis spydspiss

Annet

Kull – bein – hestetenner – glass-skår av grønn farge

Sverdets tilstand

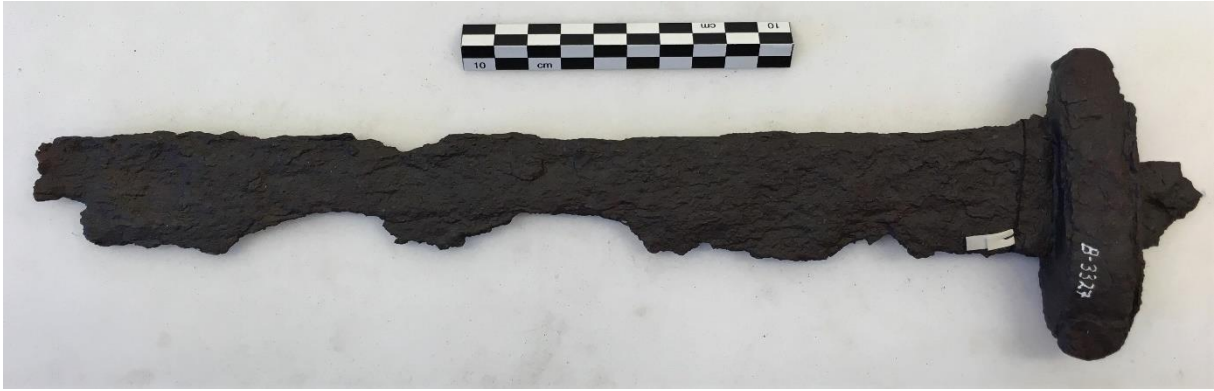
Bare underhjalte og øverste halvparten av klingene igjen.

Litteratur

Bergensposten nr. 31. 12.04.1859.

Fett, Per 1954. *Førhistoriske Minne i Sogn: Lavik Prestegjeld*. Universitetet i Bergen, Historisk Museum. s. 9.

Moberg, Eva 1992. *Vikingtidssverdene. Hjemlig produserte eller importerte. Med utgangspunkt i et lokalt sverdmateriale fra Sogn og Fjordane*. Upublisert hovedfagsoppgave, Universitetet i Bergen. Appendix 1: Funnliste. s. 17-18.

Figur 18a. B3327b type H.

Figur 18b. B3327a type B eller C.

B3968a (a-q)

Vik, Stryn (Gnr. 46)

Datering: 800-850

Kontekst: Brent båtgrav, funnet i røys. Gjenstandene spredte mellom steinene i askeblandet jord. Alle småsakene lå i jernkjelen.

Sverdet

Enegget sverd av Petersen type H. Hjalt og knapp har riflet metallbelegg.

Andre våpen

- Spydspiss (Solbergs type VI.4A)
- Skjoldbule (R564)
- Bruddstykker av to skjoldbuler (R564)

Annet

Ni fragmenter av jernkjele med hank – to bissel (R570, R566) – et rembeslag lignende (R577) – et sigdblåd – en stor saks (R442-R443)– en merlspiker – tre spantnagler – fire nagler – to spikre – en beslag plate med isittende småspiker – bruddstykke av en fil – bryne av skifer – bruddstykke av bryne – bissering med beslag.

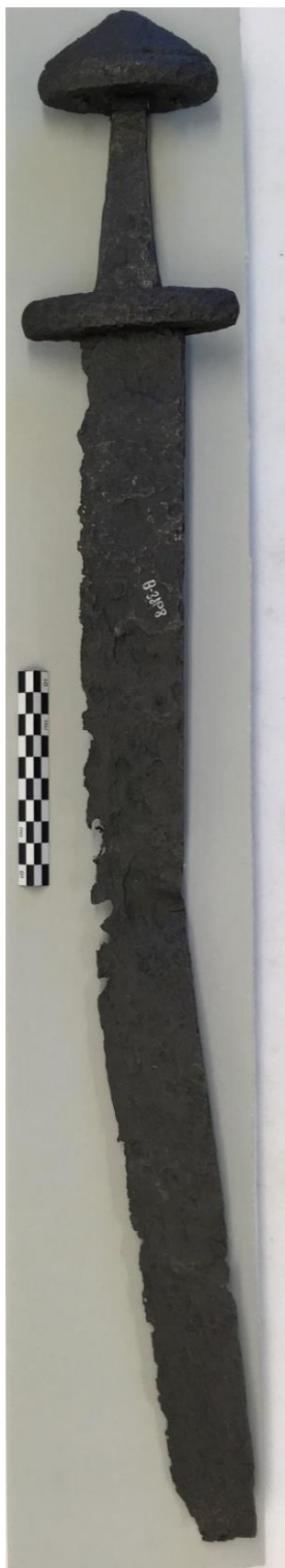
Sverdets tilstand

Klingen er bøyd på øvre del, har en liten knekk/vri på midten hvoretter det retter ut. Klingen mangler odd.

Litteratur

Fett, Per 1961. Førhistoriske Minne i Fjordane. 15: Stryn Prestegjeld. Universitetet i Bergen, Historisk Museum. s. 15.

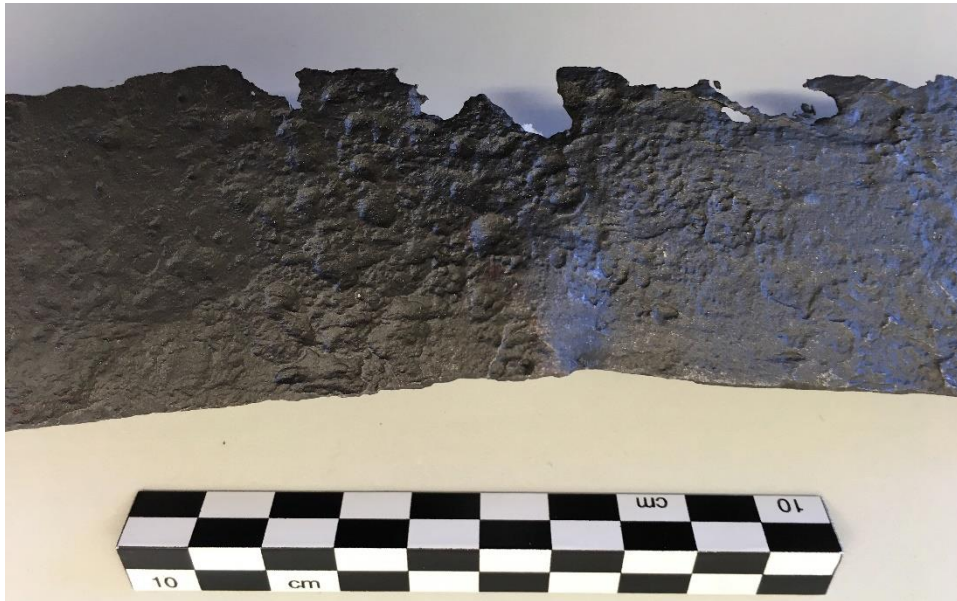
Moberg, Eva 1992. *Vikingtidssverdene. Hjemlig produserte eller importerte. Med utgangspunkt i et lokalt sverdmateriale fra Sogn og Fjordane*. Upublisert hovedfagsoppgave, Universitetet i Bergen. Appendix 1: Funnliste. s. 18.

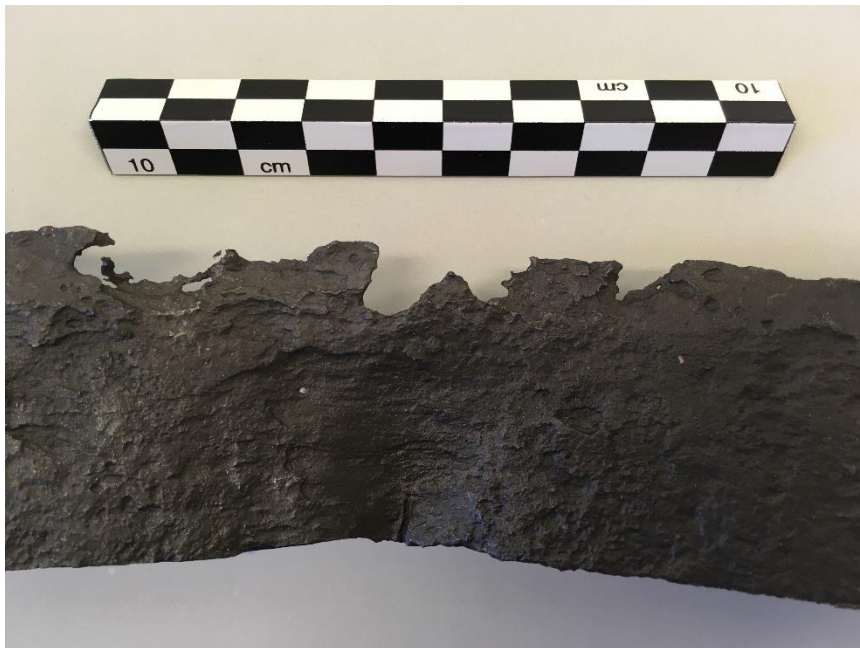
Figur 19a. B3968a.

Figur 19b. B3968a bøøy side.

Figur 19c. B3968a bøøy detalje.

Figur 19d. B3968a bøøy detalje andre siden.

B4307a (a-c)

Nornes, Sogndal (Gnr. 81 Bnr. 3)

Datering: 900-950

Kontekst: Funnet i en røys. Flere bautasteiner på gården.

Sverdet

Tveegget sverd av Petersen type H. Klingen har innlegg med ringer OOO. Hjaltet har metalldekor i et rute og stripe mønster.

Andre våpen

- Eneegget sverdklinge (R498)
- Spydspiss (Solbergs type VII.I)

Sverdets tilstand

Sverdet har brudd på tangen og mangler overhjalt, knapp og odd.

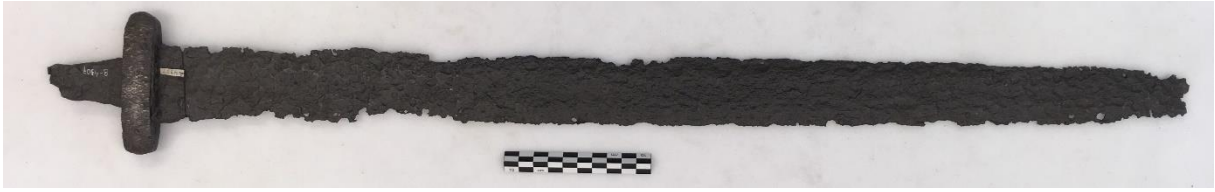
Litteratur

Fett, Per 1955. *Førhistoriske Minne i Sogn. 5: Sogndal Prestegjeld*. Universitetet i Bergen, Historisk Museum. s. 11-12.

Nb. Fett (1955) skriver at bilder kan ses i: Grieg, Sigurd 1922. *Merovingisk og Norsk: Eneeggede sverd fra VII. Og VIII. Aarhundrede*. Kristiania. fig. 36-37.

Dette må være en feil, bildet viser B1483-84. Fig. 39 ser korrekt ut.

Moberg, Eva 1992. *Vikingtidssverdene. Hjemlig produserte eller importerte. Med utgangspunkt i et lokalt sverdmateriale fra Sogn og Fjordane*. Upublisert hovedfagsoppgave, Universitetet i Bergen. Appendix 1: Funnliste. s. 19.

Figur 20a. B4307a.

Figur 20b. B4307a detalj.

B4610 IIg (a-æ)

Eide, Gloppen (Gnr. 76 Bnr. 5)

Datering: 850-950

Kontekst: Brent båtgrav funnet i «Rognehøgjen» under 4 heller, sammen med en grav fra eldre jernalder. Haugen var 19 meter i tverrmål og 1 meter høy. Haugen inneholdt også en grav fra eldre jernalder, B4610 I. Funnet av Kristen R. Fjellestad.

Sverdet

Trekantet sverdknapp av Petersen type H.

Andre våpen

- Flere pilspisser, en som (R538)

Annet

-Stekegaffel – jernring med fire remholdere, (lignende R579) – tre vektlodd av jern – deler av to hemper – ca. 130 nitnagler – ca. 40-50 spiker – bruddstykker av jernplater og jernbeslag – ubestemmelige jernfragmenter – beslag av bronse til knivslire – bryne av skifer (R424) – (Unimus) to hanker – tre klinknagler – nøkkel - bisset av jern – ornamentert beinfragment – brente bein og kull.

Sverdets tilstand

Bare knapp, forvitret og ingen synlige spor etter dekor, nagle fortsatt på.

Litteratur

Fett, Per 1960. *Førhistoriske Minne i Fjordane. 13: Gloppen Prestegjeld*. Universitetet i Bergen, Historisk Museum. s. 23-25.

Moberg, Eva 1992. *Vikingtidssverdene. Hjemlig produserte eller importerte. Med utgangspunkt i et lokalt sverdmateriale fra Sogn og Fjordane*. Upublisert hovedfagsoppgave, Universitetet i Bergen. Appendix 1: Funnliste. s. 22-23.

Figur 21. B4610 IIg.

B4702a (a-e)

Rygg, Gloppen (Gnr. 12 Bnr. 3)

Datering: 800-850

Kontekst: Flatmarksgrav funnet i bakkehelling sammen med kull og brente steiner og bein. Gravd 1903 av Haakon Shetelig.

Sverdet

Tveegget sverd av Petersen type H. Klinge har inskripsjon -mønstersmidde/tegn/bokstaver.

Andre våpen

- Økseblad (mellomform Petersen type B-D)
- To pilspisser (R538, R539)

Annet

Celt (R401) – sigd/ljå - kull og brente bein

Sverdets tilstand

Sverdet er brukket i tre biter. Ett brudd på tangen og et på omtrent midten av klingene, lett bøy på brudd.

Litteratur

Fett, Per 1960. *Førhistoriske Minne i Fjordane. 13: Gloppen Prestegjeld*. Universitetet i Bergen, Historisk Museum. s. 9.

Moberg, Eva 1992. *Vikingtidssverdene. Hjemlig produserte eller importerte. Med utgangspunkt i et lokalt sverdmateriale fra Sogn og Fjordane*. Upublisert hovedfagsoppgave, Universitetet i Bergen. Appendix 1: Funnliste. s. 23.

Figur 22a. B4702a.

Figur 22b. B4702a detalj.

B4756a (a-ø)

Vik, Stryn (Gnr. 46, Bnr. 2)

Datering: 800-850

Kontekst: Brent dobbel båtgrav funnet 1891 i en fordypning i en fjellknaus, lå mellom noen steiner i kullblandet jord. Orienterert omtrent N-S, sverdet lå med odden mot N.

Sverdet

Enegget sverd av Petersen type H.

Andre våpen

- Spydspiss (Solbergs type VI.1B)
- Bruddstykker av to pilspisser
- to økseblad (mellomform Petersen type B-D)

Annet

- Celt – to hammere, (R394) – høvljern – bor, (R418) – fil – stykker av sagblad – jerninstrument – kniv – et helt og to ufullstendige bisser (R570), liten nøkkel av jern, (Montelius SF. 497) – flere jernbeslag – to hanker – ringnål av bronse – to fragmenter av glassperle – fragmenter av bryner, skifer – smedtang (R391) – bruddstykker av to ovale spenner av bronse – 30 klinknagler og spikre – to sakser - brente beinfragmenter.

Sverdets tilstand

Klingen er bøyd på tange og klinge i en svak U-form og mangler overhjal, knapp samt litt av tangen.

Litteratur

Fett, Per 1961. *Førhistoriske Minne i Fjordane. 15: Stryn Prestegjeld*. Universitetet i Bergen, Historisk Museum. s. 14-15.

Moberg, Eva 1992. *Vikingtidssverdene. Hjemlig produserte eller importerte. Med utgangspunkt i et lokalt sverdmateriale fra Sogn og Fjordane*. Upublisert hovedfagsoppgave, Universitetet i Bergen. Appendix 1: Funnliste. s. 25.

Figur 23a. B4756a.

Figur 23b. B4756a side.

B4844a (a-q)

Gloppestad, Gloppen (Gnr. 66)

Datering: 850-950

Kontekst: «Huldrehøgjen» 23 meter tverrmål og 4,5 meter høy, gravd 1890 av Gabriel Gustafson og 1891 av J. Sverdrup. Brent sekundergrav. Brent.

Sverdet

Tveegget sverd av Petersen type H/I, Mønstersmidde bokstaver/tegn på klingene. Hjaltene har rester av metallbelegg.

Andre våpen

- Spydspiss (mellomform Petersen av type F-I), bøyd
- Spydspiss, mindre men tilsvarende form som forrige, mangler spiss
- Ni pilspisser (R539)
- Fire skjoldbuler (to som R562)
- Økseblad (Petersen type H)

Annet

- Stykke av en kniv – klinknagle – rest av skålvekt – skål av bronse – krittbitar – stekepanne – skjerding – jernlenke – sigdblade – brente bein, sannsynligvis menneske.

Sverdets tilstand

Sverdet mangler knapp og odd og er lett bøyd i S-form, overhjøltet er vridd.

Litteratur

Fett, Per 1960. *Førhistoriske Minne i Fjordane. 13: Gloppen Prestegjeld*. Universitetet i Bergen, Historisk Museum. s. 18-19.

Moberg, Eva 1992. *Vikingtidssverdene. Hjemlig produserte eller importerte. Med utgangspunkt i et lokalt sverdmateriale fra Sogn og Fjordane*. Upublisert hovedfagsoppgave, Universitetet i Bergen. Appendix 1: Funnliste. s. 25-26.

Figur 24a. B4844.

Figur 24b. B4844 side.

B4852a (a-c)

Brekke, Høyanger (Gnr. 2 Bnr. 3)

Datering: 900-950

Kontekst: Funnopplysninger savnes men sverdet har glødeskal. Funnet 1892.

Sverdet

Tveegget sverd av Petersen type H. Klingen har mønstersmiing. Det er spor av innhamret sølvtråd på underhjaltet.

Andre våpen

- Spydspiss (Solbergs type VII.2A)
- Økseblad (mellomform Petersens type E-H)

Annet

Fett (1954) mener B4853, et vevlodd, hører til funnet.

Sverdets tilstand

Sverdet mangler knapp og odd og er bøyd i svak S-form med knekk og vri ved odden.

Litteratur

Fett, Per 1954. *Førhistoriske Minne i Sogn. 10: Lavik Prestegjeld*. Universitetet i Bergen, Historisk Museum. s. 3.

Moberg, Eva 1992 *Vikingtidssverdene. Hjemlig produserte eller importerte. Med utgangspunkt i et lokalt sverdmateriale fra Sogn og Fjordane*. Upublisert hovedfagsoppgave, Universitetet i Bergen. Appendix 1: Funnliste. s. 26.

Petersen, Jan 1919. *De norske vikingesverd- en typologisk-kronologisk studie over vikingetidens vaapen*. Videnskapsselskapets Skrifter. II Historisk-Filosofisk Klasse No. 1. Kristiania. s. 99.

Figur 25a. B4852.

Figur 25b. B4852 side.

Figur 25c. B4852 detalj.

B4943a (a-o)

Dale, Breim, Gloppen (Gnr. 79)

Datering: 900-950

Kontekst: «Nyåkrehøgjen», brent. Gravd i 1893 av Gabriel Gustafson.

Sverdet

Tveegget sverd av Petersen type H. Hjaltene har riflet belegg.

Andre våpen:

- Økseblad (Petersens type E)
- Spydspiss (Solbergs type VII.2)
- 3/2 pilspisser den ene som (R539)
- Skjoldbule (R562)

Annet

- En kniv - liten krumkniv – del av jernhank – lenke av jern, (lignende R494), men ikke vridde – jernfragmenter – remspenne av bronse – bronsering – to bruddstykker av et bryne – et stykke av et lignende bryne.

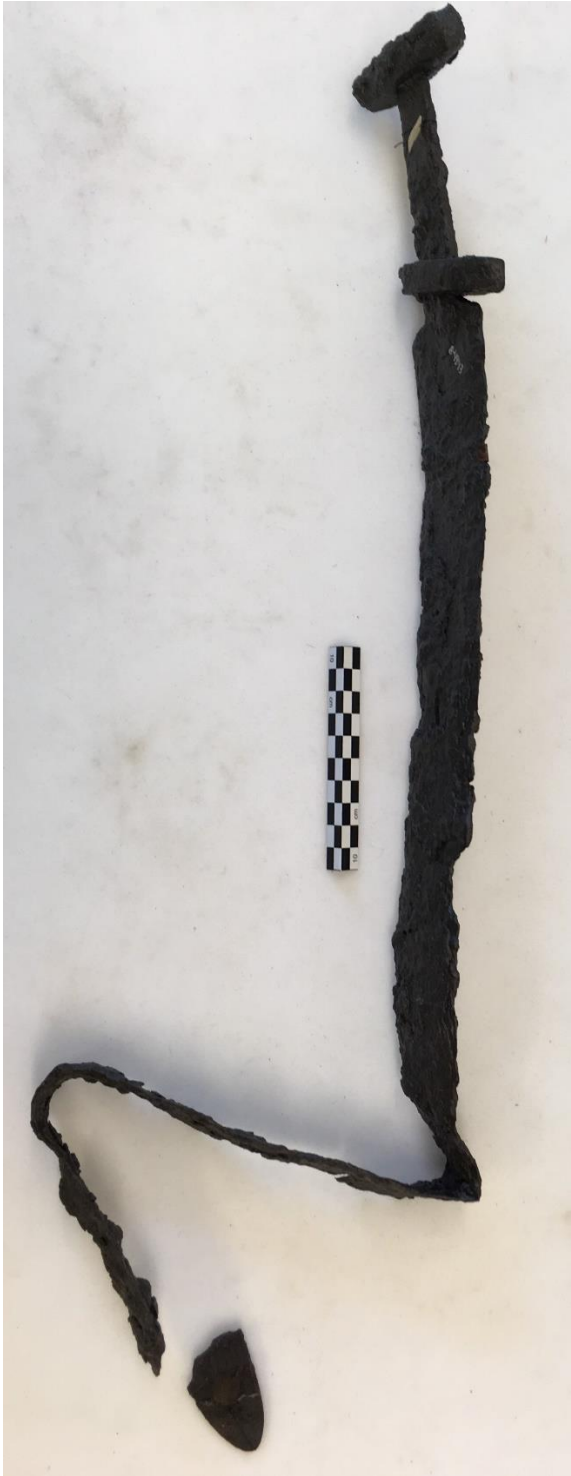
Sverdets tilstand

Sverdet mangler knapp og odden er brukket av men ligger ved. Klingen er bøyd i sterk S-form, nesten som en Z, og er i tillegg vridd ved bøyingene.

Litteratur

Fett, Per 1960. *Førhistoriske Minne i Fjordane. 13: Gloppen Prestegjeld*. Universitetet i Bergen, Historisk Museum. s. 29.

Moberg, Eva 1992. *Vikingtidssverdene. Hjemlig produserte eller importerte. Med utgangspunkt i et lokalt sverdmateriale fra Sogn og Fjordane*. Upublisert hovedfagsoppgave, Universitetet i Bergen. Appendix 1: Funnliste. s. 26.

Figur 26a. B4943.

Figur 26b. B4943.

Figur 26c. B4943 detalj.

Figur 26d. B4943 detalj.

Figur 26e. B4943 hjalt og tange detalj.

B5129a (a-n)

Hauge Ytre, Gloppen (Gnr. 67 Bnr. 5)

Datering: 800-900

Kontekst: Funnet i en rundhaug 10 meter i tverrmål, gjenstandene lå uten orden mellom to jordfaste steiner. Minst en dobbeltbegravelse. Brent.

Sverdet

Tveegget sverd av Petersen type H. Klingen har mønstersmiing og hjalt og knapp har spor av riflet metallbelegg.

Andre våpen

- Spydspiss (Petersens type E), bøyd
- Økseblad (Petersens type B)
- Skjoldbule (R564) muligvis to
- To pilspisser

Annet

- Bissel – sigdblade – fragmenter av jernkjele – mulig nøkkel – to ovale spenner, NO. 647 – Ringformet bronsebånd, ornamentert, muligvis fra et skaft – 39 perler.

Sverdets tilstand

Klingen er bøyd men formen kan ikke tolkes da klingen brukket i to og nederste delen mangler i graven. Det er bøy på bruddet.

Litteratur

Fett, Per 1960. *Førhistoriske Minne i Fjordane. 13: Gloppen Prestegjeld*. Universitetet i Bergen, Historisk Museum. s. 20.

Moberg, Eva 1992. *Vikingtidssverdene. Hjemlig produserte eller importerte. Med utgangspunkt i et lokalt sverdmateriale fra Sogn og Fjordane*. Upublisert hovedfagsoppgave, Universitetet i Bergen. Appendix 1: Funnliste. s. 28.

Figur 27a. B5129a.

Figur 27b. B5129a side.

Figur 27c. B5129a side.

B5158a (a-f)

Uglum, Stedje, Sogndal (Gnr. 34 Bnr. 1)

Datering: 800-850

Kontekst: Funnet under en «bergnabb».

Sverdet

Enegget sverd av Petersen type H.

Andre våpen

- Spydspiss (som NO. 523)
- Del av pilspiss
- Økseblad (mellomform av Petersens typer B-D)

Annet

- Ljåblad – sigdblad

Sverdets tilstand

Klingen brukket i to deler på skrå nær underhjaltet. Sverdet mangler knapp.

Litteratur

Fett, Per 1955. *Førhistoriske Minne i Sogn. 5: Sogndal Prestegjeld*. Universitetet i Bergen, Historisk Museum. s. 8.

Moberg, Eva 1992. *Vikingtidssverdene. Hjemlig produserte eller importerte. Med utgangspunkt i et lokalt sverdmateriale fra Sogn og Fjordane*. Upublisert hovedfagsoppgave, Universitetet i Bergen. Appendix 1: Funnliste. s. 29.

Figur 28a. B5158a.

Figur 28b. B5158a detalj.

B5794a (a-c)

Bortnheim, Dale, Fjaler (Gnr. 44)

Datering: 850-950

Kontekst: Funnet i gravhaug. Gravd 1896 av Gabriel Gustafson.

Sverdet

Tveegget sverd av Petersen type H. Klingen er mønstersmidd. Ruteformet og stripet dekor i sølv og kobber på hjalt og knapp.

Andre våpen

- Økseblad (nærmest som Petersens type G)

Annet

- Bruddstykker av jern, muligvis en smedsaks.

Sverdets tilstand

Sverdet er brukket i seks biter. Det er rester av sliren på klingens.

Litteratur

Fett, Per 1957. *Førhistoriske Minne i Fjordane. 2: Fjaler Prestegjeld*. Universitetet i Bergen, Historisk Museum. s. 6.

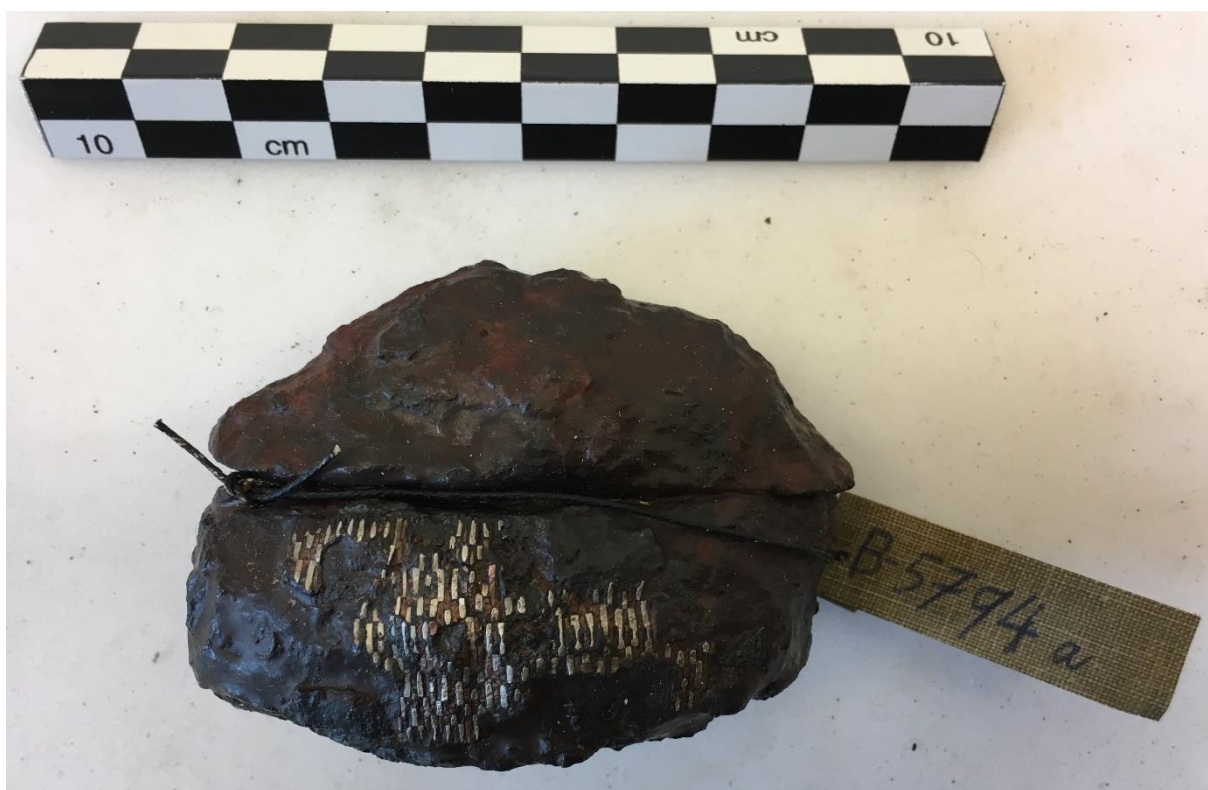
Moberg, Eva 1992. *Vikingtidssverdene. Hjemlig produserte eller importerte. Med utgangspunkt i et lokalt sverdmateriale fra Sogn og Fjordane*. Upublisert hovedfagsoppgave, Universitetet i Bergen. Appendix 1: Funnliste. s. 35.

Figur 29a. B5794a.

Figur 29b. B5794a detalj.

Figur 29c. B5794a overhjalt og knapp.

B6085a (a-h)

Husabø, Leikanger (Gnr. 12 Bnr. 42)

Datering: 900-950

Kontekst: Båtgrav orientert N-S funnet i bunnen av en haug. Ettergravd av Shetelig 1907. Flere bautasteiner i området, mulig en som sto i haugen.

Sverdet

Sverd med ukjent klinge av Petersen type H.

Riflet metallbelegg på hjalt og knapp i kobber eller bronse, samt et kobber/bronse «bånd» mellom overhjalt og knapp.

Andre våpen

- Økseblad (nærmest som Petersens type H)
- Bruddstykke av en skjoldbule (R564)

Annet

- To bruddstykker av en jernsigd – bruddstykker av en del større jernbeslag – bryne av skifer – klinknagler med fastrustedede rester av tre (mange fler enn det som har blitt bevart) – ubestemmelige jernfragmenter .

Sverdets tilstand

Størsteparten av sverdet mangler. Knapp, overhjalt, underhjalt og litt av øverste del av klinge igjen.

Litteratur

Fett, Per 1954. *Førhistoriske Minne i Sogn. 7: Leikanger Prestegjeld*. Universitetet i Bergen, Historisk Museum. s. 5.

Moberg, Eva 1992. *Vikingtidssverdene. Hjemlig produserte eller importerte. Med utgangspunkt i et lokalt sverdmateriale fra Sogn og Fjordane*. Upublisert hovedfagsoppgave, Universitetet i Bergen. Appendix 1: Funnliste. s. 39.

Petersen, Jan 1919. *De norske vikingesverd- en typologisk-kronologisk studie over vikingetidens vaapen*. Videnskapselskapets Skrifter. II Historisk-Filosofisk Klasse No. 1. Kristiania. Pl. II fig. 1.

Figur 30. B6085.

B6296a (a-c)

Hjelle, Førde (Gnr. 24)

Datering: 800-950

Kontekst: Ubrent grav fra haug, opprinnelig 20 meter i tverrmål. Orientert NO-SV med heller over. Ettergravd av Haakon Shetelig i 1909.

Sverdet

- Eneget sverd av Petersen type H.

Andre våpen

- Spydspiss B6494 er fra samme haugen, kan muligvis tilhøre samme grav.

Annet

- En jernkjele av sammenklinkete plater – et ubestemmelig jernstykke.

Sverdets tilstand

Sverdet er brukket i tre deler og er ganske forvitret. Rester av sliren fastrustet på klingen. Sverdet mangler mesteparten av klingen, samt tange, overhjalte og knapp.

Litteratur

Fett, Per 1958. *Førhistoriske Minne i Fjordane. 5: Førde Prestegjeld*. Universitetet i Bergen, Historisk Museum. s. 5.

Moberg, Eva 1992. *Vikingtidssverdene. Hjemlig produserte eller importerte. Med utgangspunkt i et lokalt sverdmateriale fra Sogn og Fjordane*. Upublisert hovedfagsoppgave, Universitetet i Bergen. Appendix 1: Funnliste. s. 40.

Figur 31a. B6296a underhjalte og klinger.

Figur 31b. B6296a klingebite med slire.

B6500h (h-w)

Skjervo, Vik (Gnr. 38)

Datering: 850-900

Kontekst: Båtgrav funnet i en haug. Båten var orientert NV-SO og var omtrent 6 meter lang. Det lå en unghest i den ene enden av båten med hodet mot SV.

Sverdet

Tveegget sverd av Petersen type H. Klingen har mønstersmiing.

Andre våpen

- Økseblad (Petersens type A)
- Bruddstykker av skjoldbule (R562)

Annet

To runde jernringer, antagelig fra to bisler – kniv – bruddstykke av knivskaft av tre – hammer (R395) – bruddstykke av ljåblad – jernstykke – bruddstykker av haspe, hengsler og beslag til skrin – ca. 20 klinknagler med trerester bevart, flere funnet ved senere graving, samt et hesteskjelett.

Sverdets tilstand

Sverdet er brukket i sju biter og mangler knapp men er ellers komplett.

Litteratur

Fett, Per 1954. *Førhistoriske Minne i Sogn. 9: Vik Prestegjeld*. Universitetet i Bergen, Historisk Museum. s. 16-17.

Moberg, Eva 1992. *Vikingtidssverdene. Hjemlig produserte eller importerte. Med utgangspunkt i et lokalt sverdmateriale fra Sogn og Fjordane*. Upublisert hovedfagsoppgave, Universitetet i Bergen. Appendix 1: Funnliste. s. 41-42.

Figur 32. B6500h.

B6515a (a-g)

Lund, Eid (Gnr. 67)

Datering: 850-930

Kontekst: Branngrav funnet i «Kjempehågjen». Gjenstandene ble funnet da man kjørte vekk restene av haugen.

Sverdet

Tveegget sverd lik Petersen type H, men har flatere knapp og hjalt.

Andre våpen

- Økseblad (Petersens type E)

Annet

-Stor, tung hammer av jern, (R 395) – fil – skjeformet bor – bruddstykke av jern – bryne av skifer - brente beinstumper fastrustet til jernet.

Sverdets tilstand

Sverdet har glødeskal og fastrustete kull- og beinbiter, øverste del av klingens er lett bøyd i svak U-form og har vridd tange. Sverdet mangler odd og er brukket i flere biter begynnende med et brudd på midten, nederste del er brukket i flere biter.

Litteratur

Fett, Per 1960. *Førhistoriske Minne i Fjordane. 11-12: Eid Prestegjeld og Hornindal prestegjeld*. Universitetet i Bergen, Historisk Museum. s. 9.

Moberg, Eva 1992. *Vikingtidssverdene. Hjemlig produserte eller importerte. Med utgangspunkt i et lokalt sverdmateriale fra Sogn og Fjordane*. Upublisert hovedfagsoppgave, Universitetet i Bergen. Appendix 1: Funnliste. s. 43.

Figur 33a. B6515a.

Figur 33b. B6515a detalj.

Figur 33c. B6515a side.

B6685a (a-u)

Eide, Gloppen (Gnr. 76)

Datering: 800-850

Kontekst: Dobbeltbegravelse funnet i mannslang hellekiste orientert NV-SO i en haug. Kullag funnet vest for kisten uten bein eller gjenstander. Ubrent.

Sverdet

Tveegget sverd av Petersen type H. Knapp og overhjalte er helstøpt i bronse og derfor ganske tungt i forhold til de andre sverdene.

Andre våpen

- Bruddstykker av sju pilspisser (R539), en er hel

Annet

- To ovale spenner, variasjon av (R647), og en (R649) – bronsenål- celt – en større celt, muligvis jordhakke – klinkhammer – en tung hammer – smedtang – bruddstykker av en mindre smedtang – fil – trådjern – skjebor – knivlignende redskap av jern – bruddstykker av knivblad – to skrinhasper – spikre med fastrustedede trerester – bruddstykker av jern – en bit flint – skiferbryne – saumlo.

Sverdets tilstand

Sverdet er brukket i flere deler og mangler underhjalte og odd. Rester av tregrep bevart.

Litteratur

Fett, Per 1960. *Førhistoriske Minne i Fjordane. 13: Gloppen Prestegjeld*. Universitetet i Bergen, Historisk Museum. s. 25-26.

Moberg, Eva 1992. *Vikingtidssverdene. Hjemlig produserte eller importerte. Med utgangspunkt i et lokalt sverdmateriale fra Sogn og Fjordane*. Upublisert hovedfagsoppgave, Universitetet i Bergen. Appendix 1: Funnliste. s. 46.

Petersen, Jan 1951. *Vikingetidens redskaper*. Dybwad, Oslo. Fig. 72.

Figur 34a. B6685.

Figur 34b. B6685 klingefragmenter.

Figur 34c. B6685a overhjalte og knapp.

B6730a (a-e)

Kvammen, Jølster (Gnr. 49)

Datering: 800-850

Kontekst: Funnet 1913 i en askehaug under flat mark, gjenstandene bærer spor av brann.

Sverdet

Enegget sverd av Petersen type H. Riflet metallbelegg på hjalt.

Fra samme kontekst

- Et økseblad (Petersens type A)
- Bruddstykke av en skjoldbule (R564)

Annet

- Et ringbissel – et sigdblade

Sverdets tilstand

Sverdet er bøyd og vridd i en dobbel S-form samt brukket i to deler omtrent på midten av klingen. Det mangler knapp og odd. En jernbit har blitt satt på for å feste overhjalte til klingen.

Litteratur

Fett, Per 1958. *Førhistoriske Minne i Fjordane. 4: Jølster Prestegjeld*. Universitetet i Bergen, Historisk Museum. s. 8.

Moberg, Eva 1992. *Vikingtidssverdene. Hjemlig produserte eller importerte. Med utgangspunkt i et lokalt sverdmateriale fra Sogn og Fjordane*. Upublisert hovedfagsoppgave, Universitetet i Bergen. Appendix 1: Funnliste. s. 47.

Figur 35a. B6730a del 1.

Figur 35b. B6730a del 2.

Figur 35c. B6730a samlet.

Figur 35d. B6730a side.

Figur 35e. B6730a detalj av knekk.

B6741a (a-b)

Belle, Aurland (Gnr. 19)

Datering: 800-950

Kontekst: Funnet ved jorddyrking, stammer antageligvis fra en ødelagt grav.

Sverdet

Tveegget sverd av Petersen type H. Hjalt og knapp dekorert med «blomster» mønster – sølv, messing og kobber.

Annet

- Bruddstykker av jern – saks – kniv.

Sverdets tilstand

Bare øverste delen med hjalt, knapp og 4,6 cm. klinge igjen. Overhjalt og knapp brukket av øverst på tangen.

Litteratur

Fett, Per 1954. *Førhistoriske Minne i Sogn. 6 : Aurland Prestegjeld*. Universitetet i Bergen, Historisk Museum. s. 9-10.

Moberg, Eva 1992. *Vikingtidssverdene. Hjemlig produserte eller importerte. Med utgangspunkt i et lokalt sverdmateriale fra Sogn og Fjordane*. Upublisert hovedfagsoppgave, Universitetet i Bergen. Appendix 1: Funnliste. s. 48.

Petersen, Jan 1919. *De norske vikingesverd- en typologisk-kronologisk studie over vikingetidens vaapen*. Videnskapsselskapets Skrifter. II Historisk-Filosofisk Klasse No. 1. Kristiania. Pl. 1. fig. 2.

Figur 36. B6741a.

B6762a (a-c)

Foss, Sogndal (Gnr. 19)

Datering: 800-900

Kontekst: En av «Fosshaugane». Gjenstandene ble funnet sammen under jordarbeid. Ubrent.

Sverdet

Enegget sverd av Petersen type H. Knapp og hjalt har belegg av bronseblekk.

Andre våpen

- Spydspiss (Solbergs type VI.4A), mangler odd
- Økseblad (Petersens type D)

Sverdets tilstand

Sverdet er brukket i fem deler og mangler odd. Øvre del av klingen og tangen er lett vridd, ellers helt rett.

Litteratur

Fett, Per 1955. *Førhistoriske Minne i Sogn. 5: Sogndal Prestegjeld*. Universitetet i Bergen, Historisk Museum. s. 5.

Moberg, Eva 1992. *Vikingtidssverdene. Hjemlig produserte eller importerte. Med utgangspunkt i et lokalt sverdmateriale fra Sogn og Fjordane*. Upublisert hovedfagsoppgave, Universitetet i Bergen. Appendix 1: Funnliste. s. 49.

Figur 37. B6762a.

B7011a (a-g)

Verlo, Innvik, Stryn (Gnr. 157)

Datering: 750-800

Kontekst: Funnet i en haug av blandet jord og stein, gjenstandene lå samlet uten spor av gravanlegg.

Sverdet

Enegget sverd (R491) av Petersen type H.

Andre våpen

- Seks pilspisser, tre lik R538, en R539, en som Oldtiden VII, B. M tilvekst 1914/15 fig. 14. En defekt og en ikke identifiserbar.

Annet

- Smitang (R391), liten - fil (R399) – jernspiss – hengsel fra skrin – skive av kleber, for stor til å være spinnehjul.

Sverdets tilstand

Sverdet mangler knapp, overhjalte og odd. Klingen er brukket i 4 biter. Underhjalte er splittet på ene siden og bøyd.

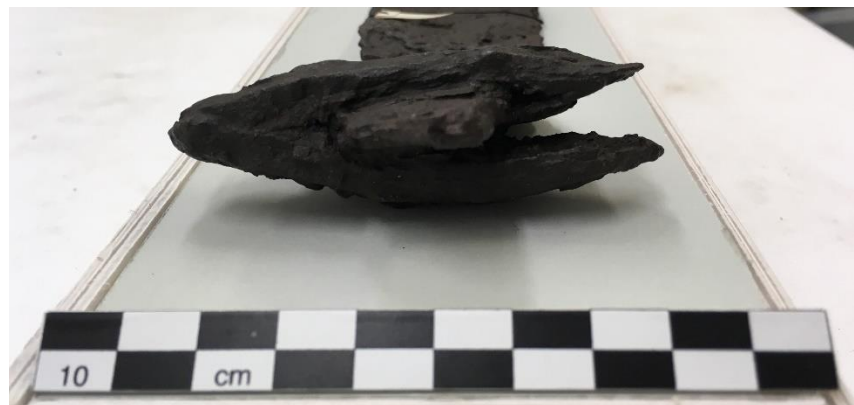
Litteratur

Fett, Per 1960. *Førhistoriske Minne i Fjordane. 14 : Innvik Prestegjeld*. Universitetet i Bergen, Historisk Museum. s. 14.

Petersen, Jan 1951. *Vikingetidens redskaper*. Dybwad, Oslo. Fig. 128, s. 233.

Figur 38a. B7011a.

Figur 38b. B7011a hjalt detalj.

B7158 (a-g)

Gloppestad, Vereide, Gloppen (Gnr. 66 Bnr. 3)

Datering: 750-800

Kontekst: Funnet 1920 i en tidligere forstyrret haug. En steinmur omtrent 30-40 cm høy og like brei ble funnet inni haugen. Et 10 cm. tykt svart jordlag var under muren. Det fantes båtnagler både under og over dette laget. Båten har vært orientert øst-vest. Gjenstandene lå samlet i øst med heller over.

Sverdet

Enegget sverd av Petersen type H. Klinge og hjalt lå separat og hjaltene har ikke sittet på sverdet da det ble lagt i graven.

Andre våpen

- Skjeggøks (R559)

Annet

- Ildstål (R426) – ravperle – klinknagler ca. 75 stk.- en svær nagle med «ankerformet» klinkplate – en spiker – bruddstykker av jern.

Fett (1960) mener at B7159 (spydspiss) og B6511 (kleberskål), muligvis kan høre til samme grav.

Sverdets tilstand

Sverdet har rett klinge, det ses trerester på klingens og tangens. Sverdet mangler knapp og klingens er brukket i tre deler, den nederste delen av klingens mangler.

Litteratur

Fett, Per 1960. *Førhistoriske Minne i Fjordane. 13 : Gloppen Prestegjeld*. Universitetet i Bergen, Historisk Museum. s. 18-19.

Idsøe, Rune 2004. *Fortellinger om sverdet. Våpenverdighet, ære og krigerideologi i yngre jernalder*. Upublisert hovedfagsoppgave, Universitetet i Bergen. Appendix 1. Funnliste. s. XXX.

Figur 39a. B7158a.

Figur 39b. B7158b.

Figur 39c. B7158b.

B7183a (a-h)

Store Sunde, Olden, Innvik, Stryn (Gnr. 96)

Datering: 800-850

Kontekst: Brent grav mellom to jordfaste steiner orientert N-S. graven var dekket av stein (ikke heller) og jord. Alle oddene var orientert mot S.

Sverdet

Tveegget sverd av Petersen type H. Rester av metallbelegg på hjalt og knapp.

Andre våpen

- Spydspiss (Solbergs type VI.4A)
- To pilspisser (R538)
- Økseblad (nærmest Petersens type D)
- Skjoldbule (R564)

Annet

- Ringbissel – kjele av sammenklinkete jernplater – brente bein og kull.

Sverdets tilstand

Klingen er bøyd i en dobbel S-form, mangler odd og har glødeskal.

Litteratur

Fett, Per 1960. *Førhistoriske Minne i Fjordane. 14 : Innvik Prestegjeld*. Universitetet i Bergen, Historisk Museum. s. 5.

Moberg, Eva 1992. *Vikingtidssverdene. Hjemlig produserte eller importerte. Med utgangspunkt i et lokalt sverdmateriale fra Sogn og Fjordane*. Upublisert hovedfagsoppgave, Universitetet i Bergen. Appendix 1: Funnliste. s. 52.

Figur 40a. B7183a.

Figur 40b. B7183a.

Figur 40c. B7183a grep.

Figur 40d. B7183a.

B7229a (a-k)

Hauge, Dale, Fjaler (Gnr. 86)

Datering: 800-880

Kontekst: Funnet 1921 i haug, gjenstandene lå samlet i et lag av trekull like under overflaten.

Sverdet

Tveegget sverd av Petersen type H. Det er synlige rester av riflet belegg på overhjalten.

Andre våpen

- Økseblad (mellomform Petersens type E-F)
- Fire pilspisser (R539)

Annet

- Saks (R443) ene armen bøyd– sigdblad, spissen bøyd – liten kniv, (R405) – fil (R399) – skjebor (R418) – syl – to biter fra et skiferbryne.

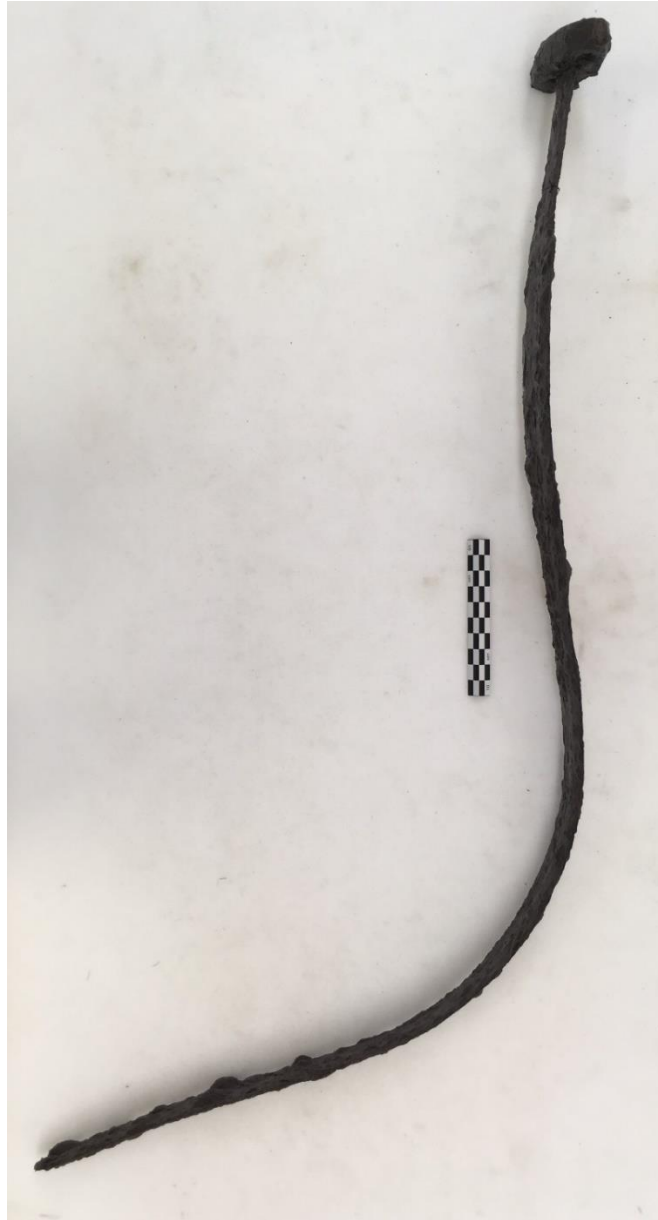
Sverdets tilstand

Klingen er bøyd i nesten en kombinasjon mellom U-form og en svak S-form og mangler odd. Sverdet mangler underhjalten og knapp.

Litteratur

Fett, Per 1957. *Førhistoriske Minne i Fjordane. 2 : Fjaler Prestegjeld*. Universitetet i Bergen, Historisk Museum. s. 11.

Moberg, Eva 1992. *Vikingtidssverdene. Hjemlig produserte eller importerte. Med utgangspunkt i et lokalt sverdmateriale fra Sogn og Fjordane*. Upublisert hovedfagsoppgave, Universitetet i Bergen. Appendix 1: Funnliste. s. 52.

Figur 41a. B7229a.

Figur 41b. B7229a.

B7516a (a-b)

Ulvestad, Tjugum, Balestrand (Gnr.33)

Datering: 750-830

Kontekst: Flatmarksgrav, funnet 1923.

Sverdet

Enegget sverd av Petersen type H. Hjaltet har riflet metallbelegg.

Andre våpen

- Økseblad (Petersens type A), rester av tre i skafthull.

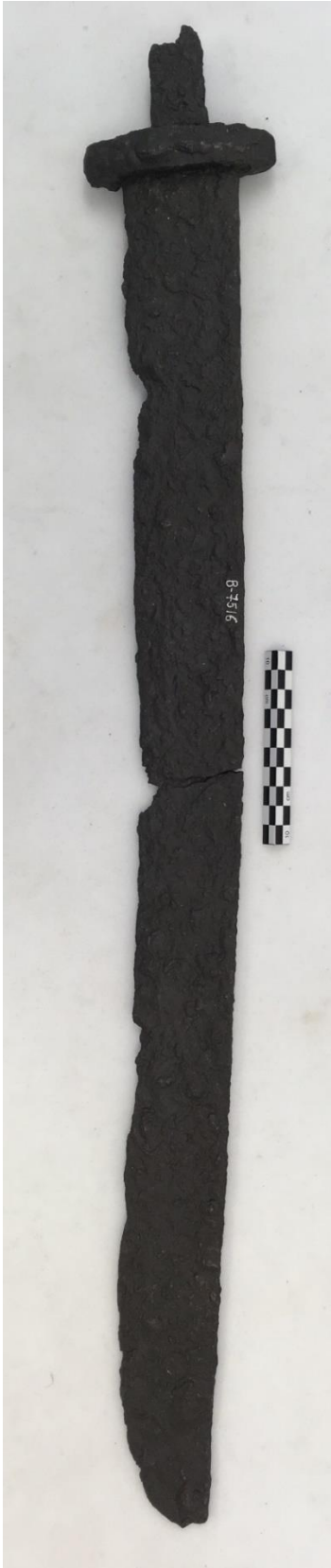
Sverdets tilstand

Klingen er veldig lett bøyd og har en knekk på midten, men ikke brudd. Sverdet mangler overhjalt, meste av tange, knapp og odd. Rester av tre på tange og klinge.

Litteratur

Fett, Per 1954. *Førhistoriske Minne i Sogn. 8 : Balestrand Prestegjeld*. Universitetet i Bergen, Historisk Museum. s. 7.

Moberg, Eva 1992. *Vikingtidssverdene. Hjemlig produserte eller importerte. Med utgangspunkt i et lokalt sverdmateriale fra Sogn og Fjordane*. Upublisert hovedfagsoppgave, Universitetet i Bergen. Appendix 1: Funnliste. s. 54.

Figur 42a. B7516a.

Figur 42b. B7516a.

B7650b (a-c)

Hatlheim, Øn, Hyllestad (Gnr. 29)

Datering: 750-800

Kontekst: Funnet i 1924 sammen med kull i en bakke, opprinnelig var det trolig en haug over Brent.

Sverdet

Sverd med ukjent klinge av Petersen type H.

Andre våpen

- Skjeggøks (R559)

Annet

- Celt

Sverdets tilstand

Overhjalte, underhjalte og knapp med rester av klinge og tange.

Klinge-biter ikke tatt med ved utgravning.

Litteratur

Fett, Per 1954. *Førhistoriske Minne i Sogn. 12-13 : Solund Prestegjeld og Hyllestad prestegjeld*. Universitetet i Bergen, Historisk Museum. s. 7.

Idsøe, Rune 2004. *Fortellinger om sverdet. Våpenverdighet, ære og krigerideologi i yngre jernalder*. Upublisert hovedfagsoppgave, Universitetet i Bergen. Appendix 1. Funnliste s. XXXII.

Figur 43a. B7650b overhjalt og knapp.

Figur 43b. B7650b underhjalt, tange og klingebit.

B7678a (a-d)

Myklebost, Fjaler (Gnr. 87)

Datering: 750-800

Kontekst: Funnet 1926 i midten av en haug. Flere graver i haugen.

Sverdet

Tveegget sverd av Petersen type H. Riflet metallbelegg på hjalt.

Andre våpen

- Eneegget sverd (R498) uten hjalt og knapp
- Våpenkniv (R496)

Annet

- Ljåblad (R386)

Sverdets tilstand

Klingen er bøyd i en svak S-form med et knekk på midten av klingen og en liten vri nederst. Klingen mangler odd. På klingen kan det også ses et spiralformet merke, ser ut som at dette har blitt trykket inn i klingen.

Litteratur

Fett, Per 1957. *Førhistoriske Minne i Fjordane. 2 : Fjaler Prestegjeld*. Universitetet i Bergen, Historisk Museum. s. 11-12.

Idsøe, Rune 2004. *Fortellinger om sverdet. Våpenverdighet, ære og krigerideologi i yngre jernalder*. Upublisert hovedfagsoppgave, Universitetet i Bergen. Appendix 1. Funnliste s. XXXIII.

Figur 44a. B7678a.

Figur 44b. B7678a detalj.

Figur 44c. B7678a side.

B7784a (a-f)

Bjordal, Guddal, Fjaler (Gnr. 107)

Datering: 800-900

Kontekst: Lå i midten av en steinring i en hule full av aske og kull. Like ved mot N-Ø lå en nesten identisk steinring med B7783, også en mannsgrav fra yngre jernalder.

Sverdet

Tveegget sverd av Petersen type H. Klingens mønstersmiing og hjaltene har spor av riflet metallbelegg.

Andre våpen

- Øks (mellomform Petersens type B-D)
- Spydspiss (Solbergs type VII.1A)
- Skjoldbulefragment (R562-64)

Annet

- Jernfragmenter – brente bein fastrustet til jernsakene
- (Fett 1957) Spillebrikker av bein – en glassmosaikkperle samt andre perler (B8311).

Sverdets tilstand

Klingen er bøyd i en U-form, sverdet er nå i fire deler men det ser ut som at det opprinnelig har vært brukket på midten og nedre del mangler nå helt. Underhjøltet er kløvet og knappen mangler.

Litteratur

Fett, Per 1954. *Førhistoriske Minne i Sogn. 10 : Lavik Prestegjeld*. Universitetet i Bergen, Historisk Museum. s. 4.

Fett, Per 1957 *Førhistoriske Minne i Fjordane. 2 : Fjaler Prestegjeld*. Universitetet i Bergen, Historisk Museum. s. 13.

Moberg, Eva 1992. *Vikingtidssverdene. Hjemlig produserte eller importerte. Med utgangspunkt i et lokalt sverdmateriale fra Sogn og Fjordane*. Upublisert hovedfagsoppgave, Universitetet i Bergen. Appendix 1: Funnliste. s. 55-56.

Figur 45a. B7784a.

Figur 45b. B7784a grep og klinge side.

Figur 45c. B7784a klingebit side.

B7788a (a-i)

Amla Øvre, Kaupanger, Sogndal (Gnr. 106)

Datering: 800-950

Kontekst: Funnet 1926 i en hellekiste nedskåret i bakken dekket av heller, retning NV-SØ. Hodet lå mot NV.

Sverdet

Eneget sverd (R491) av Petersen type H.

Andre våpen

- Spydspiss (R517)

- Seks pilspisser

Annet

- To kniver av jern, en som R404 – bisset av jern (R567) – tønneformet, blå mosaikkperle – to stykker ubearbeidet rav – ildflint – to stykker bergkrystall – firesidet skiferbryne – jernfragmenter, muligvis større eneget jernredskap, tangen til et ljåblad, mulig to syler med treskaft, rester av spikre – jernredskap som (R438, vevlodd i jern) ikke bevart – tenner og kjevefragmenter.

Sverdets tilstand

Sverdet er brukket i fire biter og mangler tange, odden er brukket av men ligger ved. Rester av tre på klingene. Bruddene er gamle ifølge Unimus.

Litteratur

Fett, Per 1955. *Førhistoriske Minne i Sogn. 5 : Sogndal Prestegjeld*. Universitetet i Bergen, Historisk Museum. s. 15-16.

Idsøe, Rune 2004. *Fortellinger om sverdet. Våpenverdighet, ære og krigerideologi i yngre jernalder*. Upublisert hovedfagsoppgave, Universitetet i Bergen. Appendix 1. Funnliste. s. XXXIII.

Figur 46. B7788a.

B8135a (a-o)

Kandal, Gloppen (Gnr. 122)

Datering: 800-880

Kontekst: Funnet i haug under dyrkning og ettergravd. Graven bestod av tre groper skåret ned i undergrunnen. Den i midten hadde rester av rust, muligvis jernkjele, de andre hadde rester av fett, muligvis foret med skinn. Ubrent.

Sverdet

Tveegget sverd av Petersen type H. Riflet metallbelegg på hjalt og knapp.

Andre våpen

- Økseblad (Petersens type D)

- Stykker av skjoldbule

Annet

- Ringbissel av jern som R566 – celt (R401) – Hammer av jern nærmest R394 – knivblad som R406 – stykke av skaftet til et skjebor (R418) – stor nagle av jern – fragmenter fra grytebank av jern – to biter av bryne av skifer – to flintbiter – flere små klinknagler av jern – jernfragmenter

- Stigbøyer (Fett 1960)

Sverdets tilstand

Sverdet er brukket rett under underhjaltet, underhjaltet er også brukket. Det er også brudd på tangen. Klinge oppført som 77,3 cm og mangler odd men denne mangler i magasinet.

Litteratur

Fett, Per 1960. *Førhistoriske Minne i Fjordane. 13 : Gloppen Prestegjeld*. Universitetet i Bergen, Historisk Museum. s. 41.

Moberg, Eva 1992. *Vikingtidssverdene. Hjemlig produserte eller importerte. Med utgangspunkt i et lokalt sverdmateriale fra Sogn og Fjordane*. Upublisert hovedfagsoppgave, Universitetet i Bergen. Appendix 1: Funnliste. s. 59.

Figur 47. B8135a.

B8361a (a-c)

Husabø, Leikanger (Gnr. 12)

Datering: 800-850

Kontekst: Båtgrav funnet i 1933 ved tomtegraving like ved en knaus, sakene lå på fjellbunnen ca. 50 cm. under jordskorpen. Flatmarksgrav.

Sverdet

Tveegget sverd av Petersen type H. Knapp litt spesiell, nesten flat. Klingen har mønstersmiing.

Andre våpen

- Spydspiss (Solbergs type V.2)

Annet

- Stykke av nagle med stor klinkplate

Sverdets tilstand

Klingen er brukket i to på midten og mangler odd. Underhjaltet er kløvet.

Litteratur

Fett, Per 1954. *Førhistoriske Minne i Sogn. 7 : Leikanger Prestegjeld*. Universitetet i Bergen, Historisk Museum. s. 5.

Moberg, Eva 1992. *Vikingtidssverdene. Hjemlig produserte eller importerte. Med utgangspunkt i et lokalt sverdmateriale fra Sogn og Fjordane*. Upublisert hovedfagsoppgave, Universitetet i Bergen. Appendix 1: Funnliste. s. 60.

Figur 48. B8361a.

B8430a (a-g)

Fjellheim av Vangsnes, Vik (Gnr. 97)

Datering: 850-930

Kontekst: Dobbeltgrav med både mann og kvinne, funnet i nordre utkanten av en «Håteighaugen» 12 meter i tverrmål og 1,75 meter høy. Graven lå i nordre kan av haugen og var brent. Det hadde tidligere blitt funnet en tom hellekiste samt en grav med full «rustning», våpen og båtnagler i haugen.

Sverdet

Tveegget sverd Petersen type H. Stripeornert metallbelegg på hjaltene. Klingen har inskripsjon.

Andre våpen

- Økseblad som Petersens type G, men kort.

Annet

- Celt (R402)- Oval spenne av bronse (R652) – trefliket spenne av bronse som Petersen: Vikingetidens smykker fig. 97 – båtnagle med rombisk klinkplate – fingerring av gull.

Sverdets tilstand

Sverdet mangler knapp. Klingen har inskripsjon, er bøyd i en J-form og er brukket i to omtrent på midten.

Litteratur

Fett, Per 1954. *Førhistoriske Minne i Sogn. 8 : Balestrand Prestegjeld*. Universitetet i Bergen, Historisk Museum. s. 9-10.

Moberg, Eva 1992. *Vikingtidssverdene. Hjemlig produserte eller importerte. Med utgangspunkt i et lokalt sverdmateriale fra Sogn og Fjordane*. Upublisert hovedfagsoppgave, Universitetet i Bergen. Appendix 1: Funnliste. s. 61.

Figur 49a. B8430a.

Figur 49b. B8430a bøy.

B8446a (a-c)

Æråker, Borgund, Lærdal (Gnr. 77)

Datering: 900-950

Kontekst: Funnet under flatmark uten tegn på haug eller annen grav.

Sverdet

Tveegget sverd av Petersen type H.

Andre våpen

- Spydspiss (Solbergs type VIII.1). Har glødeskal.
- Stor pilspiss av lignende form som spydspissen. Har glødeskal.

Sverdets tilstand

Ikke sett da sverdet ikke er på museet. Har rett klinge og mangler knapp på bilde.

Litteratur

Fett, Per 1952. *Førhistoriske Minne i Sogn. 4 : Lærdal Prestegjeld*. Universitetet i Bergen, Historisk Museum. s. 6.

Moberg, Eva 1992. *Vikingtidssverdene. Hjemlig produserte eller importerte. Med utgangspunkt i et lokalt sverdmateriale fra Sogn og Fjordane*. Upublisert hovedfagsoppgave, Universitetet i Bergen. Appendix 1: Funnliste. s. 61.

Figur 50. B8446a (© 2018 Universitetsmuseet i Bergen / CC BY-NC-ND 3.0).

B8637a (a-h)

Steinsåker, Breim, Gloppen (Gnr. 82)

Datering: 800-850

Kontekst: Funnet i en liten haug, ble funnet klinknagler og kull rundt gjenstandene.

Sverdet

Tveegget sverd av Petersen type H. Riflet belegg på knapp og hjalt.

Andre våpen

- Økseblad (Petersens type A)
- Skjoldbule (R564)
- 10-12 pilspisser, fleste som R539

Annet

- Bissel av jern – fragment av sigd eller ljà – jernfragmenter – en klinknagle – fragmenter av spiker eller nagler – flere klinknagler funnet men ikke bevart.

Sverdets tilstand

Sverdet er brukket i sju deler, fem er klinge-biter men odden mangler. Bit av tange mangler. Rester av treslire på klinge.

Litteratur

Fett, Per 1960. *Førhistoriske Minne i Fjordane. 13 : Gloppen Prestegjeld*. Universitetet i Bergen, Historisk Museum. s. 30.

Moberg, Eva 1992. *Vikingtidssverdene. Hjemlig produserte eller importerte. Med utgangspunkt i et lokalt sverdmateriale fra Sogn og Fjordane*. Upublisert hovedfagsoppgave, Universitetet i Bergen. Appendix 1: Funnliste. s. 62.

Figur 51. B8637a.

B8821a (a-u)

Eide, Vereide, Gloppen (Gnr. 76)

Datering: 900-950

Kontekst: Funnet i en ødelagt haug. Orientert NNV-SSØ. Det var heller i NV. Sverdet lå i NV, spydet lå i SV under en kjele, begge med oddene mot S. Kroken og pilspissene lå sammen i NV ende, resten lå i SØ ende. Ubrent.

Sverdet

Ukjent klinge type H, klingen har inskripsjon av mønstersmidde bokstaver (Moberg 1992:98)

Riflet metallbelegg på hjalt.

Andre våpen

- Spydspiss (Solbergs type VII.2A)

- Økseblad (Petersens type F)

- Skjoldbule (R562)

- Pilspisser, ni som R539, en som R546, en som R526 samt rester etter ni treskaft.

Annet

- Vekt av bronse (R476) – to vektlodd av bly, en som R481 – jerngryte med skaft (V. J. G fig. 440) – hammerhode av jern (R394) – sigd av jern – tollekniv av jern – kniv eller saksearm av jern - rester av skrinbeslag hengsler, hasper, beslag- syl av jern – noen firkantete jernstenger – ubestemmelige jernbeslag – jernfragmenter – nagler – spikere – smale jernbånd – to spillebrikker av rødbrent leire – skiferbryne – seks flintbiter – fire biter av glimmer – en rullestein av sandstein – to biter av brent bein – emalje fra en hestetann.

Sverdets tilstand

Sverdet er brukket i fire store biter, flere mindre biter og mangler knapp og odd.

Det kan ses rester av slire med tre, hår og stoff på klingens

Litteratur

Fett, Per 1960. *Førhistoriske Minne i Fjordane. 13 : Gloppen Prestegjeld*. Universitetet i Bergen, Historisk Museum. s. 25-26.

Moberg, Eva 1992. *Vikingtidssverdene. Hjemlig produserte eller importerte. Med utgangspunkt i et lokalt sverdmateriale fra Sogn og Fjordane*. Upublisert hovedfagsoppgave, Universitetet i Bergen. Appendix 1: Funnliste. s. 62.

Figur 52. B8821a.

B8946a (a-g)

Åbrekke, Olden, Stryn (Gnr. 99 Bnr. 3)

Datering: 800-900

Kontekst: Ubrent grav funnet i haug. Graven bestod av et mannslangt rom av steiner orientert NNV-SSØ. Opprinnelig flere hauger i området.

Sverdet

Enegget sverd av Petersen type H. Riflet belegg på hjaltet.

Andre våpen

- Skjoldbule (R564)
- Minst åtte pilspisser, fleste som R539. Rester av treskaft på noen.

Annet

- Celt (R401) – bissel av jern – jernfragmenter – rester av skrinhaspe – bryne av skifer – flate beslag med nagler

Sverdets tilstand

Bare underhjalt med biter av tange og klinge. Svært forvitret, mangler meste av klinge og tange samt overhjalt og knapp.

Litteratur

Fett, Per 1960. *Førhistoriske Minne i Fjordane. 14 : Innvik Prestegjeld*. Universitetet i Bergen, Historisk Museum. s. 6.

Moberg, Eva 1992. *Vikingtidssverdene. Hjemlig produserte eller importerte. Med utgangspunkt i et lokalt sverdmateriale fra Sogn og Fjordane*. Upublisert hovedfagsoppgave, Universitetet i Bergen. Appendix 1: Funnliste. s. 63.

Figur 53. B8946a.

B9087b (a-i)

Tistham, Innvik, Stryn (Gnr. 163)

Datering: 800-850

Kontekst: Funnet under restene av en røys uten tegn til gravkammer, skåret ned i bakken og fylt med matjord. Brent.

Sverdet

Petersen type H over- og underhjalt med riflet metallbelegg.

Andre våpen

- Et enegget sverd (Petersen type B)
- Spydspiss (Solbergs type VI.3A)
- Økseblad (Petersens type D)
- Skjoldbule (R539)
- Pilspiss (R539)

Annet

- Sigd av jern – bissel av jern (R569), men med rembeslag som R570 – to stykker brent bein.

Sverdets tilstand

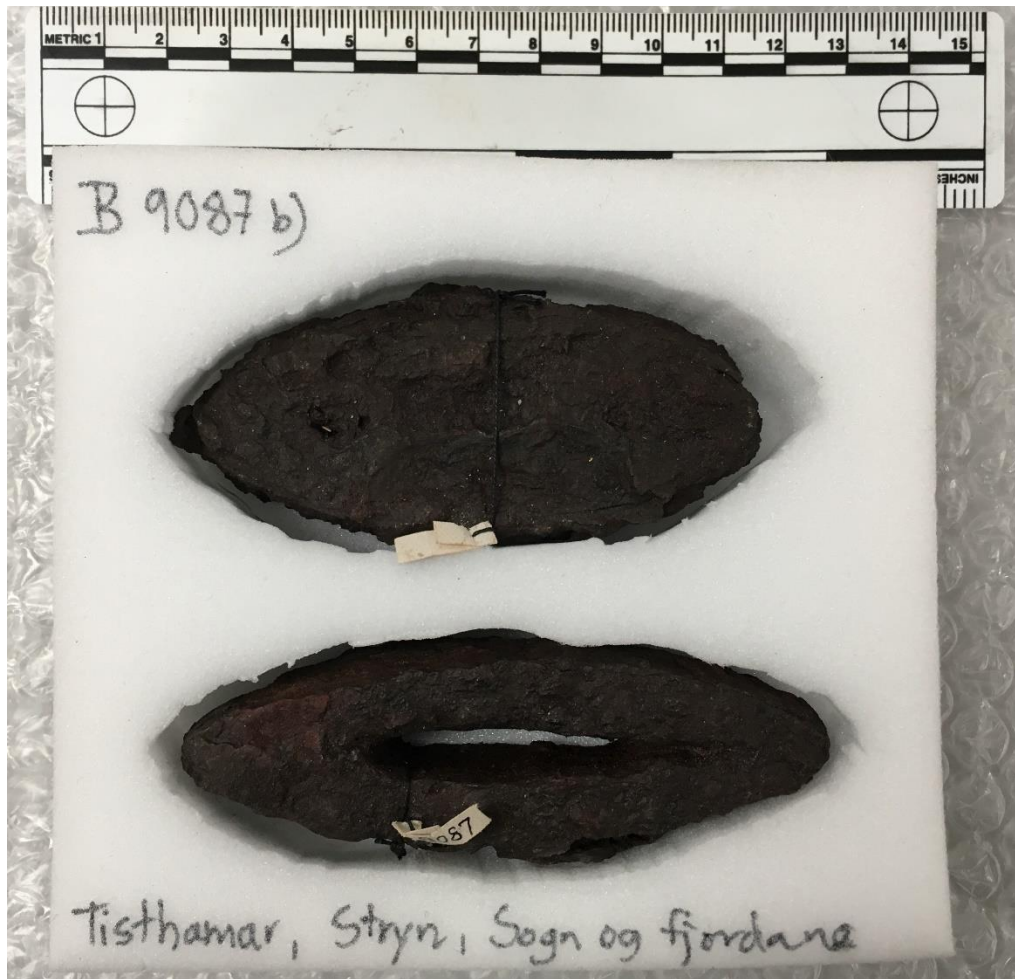
Type H – Over og underhjalt, ingen knapp.

Type B - Klingen er bøyd og vridd på to punkter i en svak «S» form. Mangler odd, tange, overhjalt og knapp.

Litteratur

Fett, Per 1960. *Førhistoriske Minne i Fjordane. 14 : Innvik Prestegjeld*. Universitetet i Bergen, Historisk Museum. s. 15.

Moberg, Eva 1992. *Vikingtidssverdene. Hjemlig produserte eller importerte. Med utgangspunkt i et lokalt sverdmateriale fra Sogn og Fjordane*. Upublisert hovedfagsoppgave, Universitetet i Bergen. Appendix 1: Funnliste. s. 65.

Figur 54a. B9087b type H hjalt.

Figur 54b. B9087a type B.

Fig 54c. B9087a type B bøy.

B9203a (a-i)

Loen, Stryn (Gnr. 70)

Datering: 800-850

Kontekst: Flatmarksgrav uten synlige tegn på gravanlegg, ubrent.

Sverdet

Enegget sverd av Petersen type H. Rester av riflet metallbelegg på underhjalt.

Andre våpen

- Spydspiss (Solbergs type VI.1A)
- Økseblad (Petersens type D)
- Bruddstykker av pilspisser av jern (R539)

Annet

- Liten smedtang (R391) – fil av jern – celt av jern (R401) – ildstål (R426) – fragmenter av to skrinhasper – kniv av jern – ubestemmelige jernredskaper – klinknagler til skrin.

Sverdets tilstand

Står helt og komplett på Unimus men tangen er brukket, evt. tangebit med overhjalt og knapp var ikke med da jeg undersøkte sverdet. Klingens mangler odd, bruddet er rent.

Litteratur

Fett, Per 1961. *Førhistoriske Minne i Fjordane. 15 : Stryn Prestegjeld*. Universitetet i Bergen, Historisk Museum. s. 21-22.

Moberg, Eva 1992. *Vikingtidssverdene. Hjemlig produserte eller importerte. Med utgangspunkt i et lokalt sverdmateriale fra Sogn og Fjordane*. Upublisert hovedfagsoppgave, Universitetet i Bergen. Appendix 1: Funnliste. s. 66.

Figur 55. B9203a.

B9501d (a-u)

Bø, Breim, Gloppen (Gnr. 113)

Datering: 800-900

Kontekst: Kvinne og mannsgrav funnet i båt i en grushaug . Båten var orientert Ø-V og det var store steiner i båten særlig ved stevnene. Ubrent.

Sverdet

Tveegget sverd av Petersen type H. Rester av riflet metallbelegg på knapp og hjalt.

Andre våpen

- Økseblad (Petersens type A)
- Fem pilspisser, to som R541, tre som R539

Annet

- Tre ovale spenner av bronse – fire perler, en rav, en lys blå og en lys grønn av glass, en tønneformet av mørkt blått glass – fire små tøybiter – Tverrøks av jern (R403) – beslag til seletøy av jern og bronse (R577) – stekepanne av jern (R430) – vevskje av jern (R440) – to spinnehjul av kleber (R434) – saks av jern (R442) – 44 stykker av linhekletinner – ni vevlodd av kleber – sigd (R385) – fire ljàfragmenter av jern som R386 – 276 klinknagler og fragmenter – 12 større klinknagler – 11 store klonagler – omtrent 30 jernfragmenter, muligvis skrinbeslag – stort skiferbryne.

Sverdets tilstand

Sverdet er i fire biter men intet mangler. Den «fjerde» biten ser ut som at den ikke passer sammen med resten. Tre rester på tange og klinge.

Litteratur

Fett, Per 1960. *Førhistoriske Minne i Fjordane. 13 : Gloppen Prestegjeld*. Universitetet i Bergen, Historisk Museum. s. 39-40.

Moberg, Eva 1992. *Vikingtidssverdene. Hjemlig produserte eller importerte. Med utgangspunkt i et lokalt sverd materiale fra Sogn og Fjordane*. Upublisert hovedfagsoppgave, Universitetet i Bergen. Appendix 1: Funnliste. s. 66-67.

Figur 56. B9501d.

B9760a, b (a-e)

Heggdal, Innvik, Stryn (Gnr. 129)

Datering: 775-825

Kontekst: Funnet ved veiarbeid. Graven lå i en hellekiste, det ble funnet ubrente bein som ikke ble tatt vare på. Det ble funnet masse båtnagler utenfor kisten. Det var en gammel jekteholdeplass der, så det er mulig at naglene ikke hører til funnet.

Sverdet

Enegget sverd av Petersen type H eller I.

Andre våpen

- Spydspiss (Solbergs typegruppe VI)
- Spydspiss av merovingertidstype (VJG fig. 104)
- Økseblad (Petersens type B)

Sverdets tilstand

Klingen er bøyd i en U-form og brukket i to, nederste del av klingen mangler. Overhjøltet lå løst, underhjøltet og knapp mangler.

Litteratur

Fett, Per 1960. *Førhistoriske Minne i Fjordane. 14 : Innvik Prestegjeld*. Universitetet i Bergen, Historisk Museum. s. 11-12.

Moberg, Eva 1992. *Vikingtidssverdene. Hjemlig produserte eller importerte. Med utgangspunkt i et lokalt sverdmateriale fra Sogn og Fjordane*. Upublisert hovedfagsoppgave, Universitetet i Bergen. Appendix 1: Funnliste. s. 68.

Topark filnummer 13651.

Figur 57a. B9760a.

Figur 57b. B9760a side.

Figur 57c. B9760b overhjølt.

B10585a (a-d)

Sande under Kolgrov Husøy, Solund (Gnr. 9 Bnr. 8)

Datering: 800-900

Kontekst: Funnet ved fjerning av røys, gjenstandene lå i et lag av «aske» under en helle, men bærer ikke spor av brann. Det sitter biter av kull i rusten på jernsakene, men Fett (1954) skriver ubrent.

Sverdet

Enegget sverd av Petersen type H. Det er rester av sølvbelegg i sikksakk mønster på knappen, og rifler på overhjøltet.

Andre våpen

- Økseblad i en «rustkake» sammen med resten av sverdet, det er ikke typebestemt.
- Spydspiss (Solbergs typegruppe VI)

Sverdets tilstand

Sverdet er brukket i sju biter og det er rester av treslire på klingen. Underhjøltet er rustet fast på en øks fra funnet så er ikke undersøkt.

Litteratur

Fett, Per 1954. *Førhistoriske Minne i Sogn. 12-13 : Solund prestegjeld og Hyllestad Prestegjeld*. Universitetet i Bergen, Historisk Museum. s. 3-4.

Moberg, Eva 1992. *Vikingtidssverdene. Hjemlig produserte eller importerte. Med utgangspunkt i et lokalt sverdmateriale fra Sogn og Fjordane*. Upublisert hovedfagsoppgave, Universitetet i Bergen. Appendix 1: Funnliste. s. 70.

Figur 58. B10585a.

B11036a (a-i)

Gjerde, Eid (Gnr. 45 Bnr. 1)

Datering: 800-950

Kontekst: Flatmarksgrav.

Sverdet

Tveegget sverd av Petersen type H. Klingen har mønstersmiing.

Annet

- Tverrøks av jern – økselignende jernstykke, muligvis et emne – sterk forrustet saks (R442) – knivblad av jern – jernstykke, muligvis fragment fra ljà eller sigd – tre sammenhørende stykker av en flat, firesidig jernstang, muligvis beslag – tre nagler – et stort naglehode – en krampe – ubestemmelige jernbiter – bryne av skifer (R423).

Sverdets tilstand

Sverdet er brukket i fire deler som har blitt limt sammen til to deler, mulig dette bare er forsterkning og at sverdet bare er i to deler. En med underhjalt og en klingedel. Sverdet mangler det meste av tangen, samt overhjalt og knapp. Rester av slire kan ses på klingen.

Litteratur

Fett, Per 1960. *Førhistoriske Minne i Fjordane. 11-12 : Eid Prestegjeld og Hornindal prestegjeld*. Universitetet i Bergen, Historisk Museum. s. 7.

Moberg, Eva 1992. *Vikingtidssverdene. Hjemlig produserte eller importerte. Med utgangspunkt i et lokalt sverdmateriale fra Sogn og Fjordane*. Upublisert hovedfagsoppgave, Universitetet i Bergen. Appendix 1: Funnliste. s. 72.

Figur 59a. B11036a del 1.

Figur 59b. B11036a del 2.

B11096 Ia (Ia-IVu)

Henden Øvre, Vereide, Gloppen (Gnr. 148)

Datering: 800-900

Kontekst: Funnet i røys med 3 graver fra både vikingtid og folkevandringstid. Grav I lå i bunnen av røysens NØ kant dekket av steiner. Sverdet lå orientert Ø-V med spissen mot øst, øksen lå like ved grepet. Ubrent.

Sverdet

Enegget sverd av Petersen type H. Riflet metallbelegg kan ses på hjalt og knapp.

Andre våpen

- Økseblad tilhørende typerekken Petersens A-G-H-I
- Skjoldbule (R564)

Annet

- Liten hammer – rest av kniv – haspe av jern – to jernstifter – flintbit – skiferbryne – to biter av en jernstein – ubestemmelig brudstykke av jern.

Sverdets tilstand

Klingen er bøyd i en svak U-form og er brukket i fire biter. Klingen er bøyd på bruddene som om det har blitt brukket av med kraft.

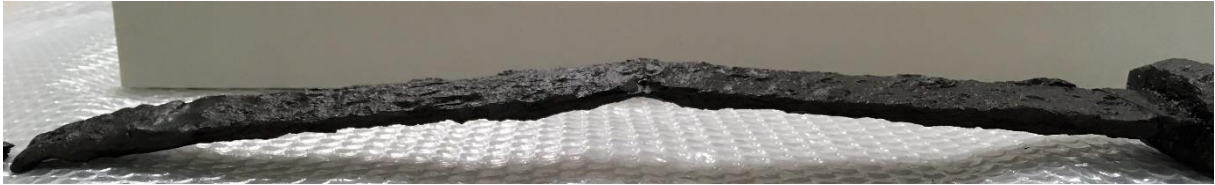
Litteratur

Fett, Per 1960. *Førhistoriske Minne i Fjordane. 13 : Gloppen Prestegjeld*. Universitetet i Bergen, Historisk Museum. s. 13-14.

Moberg, Eva 1992. *Vikingtidssverdene. Hjemlig produserte eller importerte. Med utgangspunkt i et lokalt sverdmateriale fra Sogn og Fjordane*. Upublisert hovedfagsoppgave, Universitetet i Bergen. Appendix 1: Funnliste. s. 72-73.

Figur 60a. B11096 Ia.

Figur 60b. B11096 Ia side.

Figur 60c. B11096 Ia grep.

B11239a (a-j)

Revikja, N-Vågsøy, Vågsøy (Gnr. 127)

Datering: 900-950

Kontekst: Funnet i fjøresteinsrøys. Graven lå i ytre del av røysen orienter N-S med hodet i sør uten kiste. Bunnen i graven var kullblandet sand. Graven utvasket av regn så tingene lå ikke in situ. Ubrent.

Sverdet

Sverd med ukjent egg av Petersen type H. Klingen har inskripsjon.

Andre våpen

- Økseblad trolig som Petersen type I.

Annet

- to deler av en sigd av jern – knivtange – tre stykker av en jerntein – flatt, firkantet jernstykke – skiferbryne – skiferbryne – snellehjul av kleber – tann og beinrester fra menneske.

Sverdets tilstand

Sverdet ble funnet i 12 biter, både nye og gamle brudd og ikke alle passer sammen. Dette sverdet ble ikke funnet i magasinet så det er ikke sett. Jeg fant heller ikke bilder tatt av museet.

Litteratur

Fett, Per 1960. *Førhistoriske Minne i Fjordane. 8-9 : Selje prestegjeld og Vågsøy Prestegjeld*. Universitetet i Bergen, Historisk Museum. s. 22.

Moberg, Eva 1992. *Vikingtidssverdene. Hjemlig produserte eller importerte. Med utgangspunkt i et lokalt sverdmateriale fra Sogn og Fjordane*. Upublisert hovedfagsoppgave, Universitetet i Bergen. Appendix 1: Funnliste. s. 73-74.

B11307

Sandal, Breim, Gloppen (Gnr. 95)

Datering: 850-950

Kontekst: Funnet i en røys 14 meter i tverrmål og 1,5 meter høys uten andre gjenstander.

Sverdet

Sverd med ukjent egg av Petersen type I, klingens har inskripsjon. Rester av sølvinnlegg kan ses på underhjølet. Ser mest ut som at det har vært tveegget.

Sverdets tilstand

Klingen er brukket i to med lett bøy ved bruddet som det ble brutt av med kraft, hele klingen er lett buet samme veien. Nedre del av klingen mangler, men det kan antas at hele sverdet har vært bøyd i U-form. Halve tangen med overhjølet og knapp mangler også.

Litteratur

Fett, Per 1960. *Førhistoriske Minne i Fjordane. 13 : Gloppen Prestegjeld*. Universitetet i Bergen, Historisk Museum. s. 36.

Moberg, Eva 1992. *Vikingtidssverdene. Hjemlig produserte eller importerte. Med utgangspunkt i et lokalt sverdmateriale fra Sogn og Fjordane*. Upublisert hovedfagsoppgave, Universitetet i Bergen. Appendix 1: Funnliste. s. 74.

Figur 61. B11307.

B11603a (a-b)

Grov, Gjemmestad, Gloppen (Gnr. 11)

Datering: 800-930

Kontekst: Funnet under pløying. Sverdet lå orientert N-S med grepet i nord. Lå i et mørkt lag like under bakken. Ubrent.

Sverdet

Tveegget sverd av Petersen type H. Riflet metallbelegg kan ses på overhjaltet.

Andre våpen

- Spydspiss (Solbergs type VII.1A)

Sverdets tilstand

Klingen er bøyd i S-form, mangler odd og er brukket på tangen.

Litteratur

Moberg, Eva 1992. *Vikingtidssverdene. Hjemlig produserte eller importerte. Med utgangspunkt i et lokalt sverdmateriale fra Sogn og Fjordane*. Upublisert hovedfagsoppgave, Universitetet i Bergen. Appendix 1: Funnliste. s. 80.

Figur 62a. B11603a.

Figur 62b. B11603a side.

B12387/1 (1-6)

Sætre Nedre, Gloppen (Gnr. 87)

Datering: 800-950

Kontekst: Funnet ved dyrkningsarbeid.

Sverdet

Enegget sverd av Petersen type H. Hjalt og knapp er belagt med messingtråder.

Annet

- Bisselring av jern – ildstål – fragment av kniv av jern – to faler av jern – fem jernbiter.

Sverdets tilstand

Sverdet er i to biter brukket på midten, klingen er bøyd på tre steder i en dobbel S-form.

Litteratur

Moberg, Eva 1992. *Vikingtidssverdene. Hjemlig produserte eller importerte. Med utgangspunkt i et lokalt sverdmateriale fra Sogn og Fjordane*. Upublisert hovedfagsoppgave, Universitetet i Bergen. Appendix 1: Funnliste. s. 82.

Tilvekstfortegnelse 1970-1977 for Historisk Museum, Arkeologisk avdeling, Universitetet i Bergen. Inv. Nr. 12200-12878. Bergen 1982. s 124.

Figur 63a. B12387/1 del 1.

Figur 63b. B12387/1 del 2.

Figur 63c. B12387/1 del 1 side.

Figur 63d. B12387/1 del 2 side.

Figur 63e. B12387/1 hjalt og knapp detalj.

B12559/1 (1-3)

Årberg, Gaular (Gnr. 56)

Datering: 900-950

Kontekst: Funnet på en stor naturlig haug uten spor av grav. Sverdet lå orientert øst-vest med hjaltet mot vest.

Sverdet

Eneget sverd av Petersen type H. Underhjaltet er belagt med messingtråder. Rester av stoff kan ses på underhjaltet.

Sverdet er registrert som tveegget, men mål av klingebredde viser at ene siden måler nesten 1 cm i bredde mens andre siden måler ca. 2 mm. Visuelt er den brede siden flat mens den smale siden ser ut som en egg. Ut fra dette vil jeg konkludere at dette er et eneget sverd.

Andre våpen

- Økseblad (Petersens type K)

Annet

- Fem jernbiter.

Sverdets tilstand

Ikke hele sverdet sett. Sverdet er brukket i seks biter, bare bitt med underhjalte observert. Ut i fra bildet kan det ses at tangen mangler.

Litteratur

Moberg, Eva 1992. *Vikingtidssverdene. Hjemlig produserte eller importerte. Med utgangspunkt i et lokalt sverdmateriale fra Sogn og Fjordane*. Upublisert hovedfagsoppgave, Universitetet i Bergen. Appendix 1: Funnliste. s. 82.

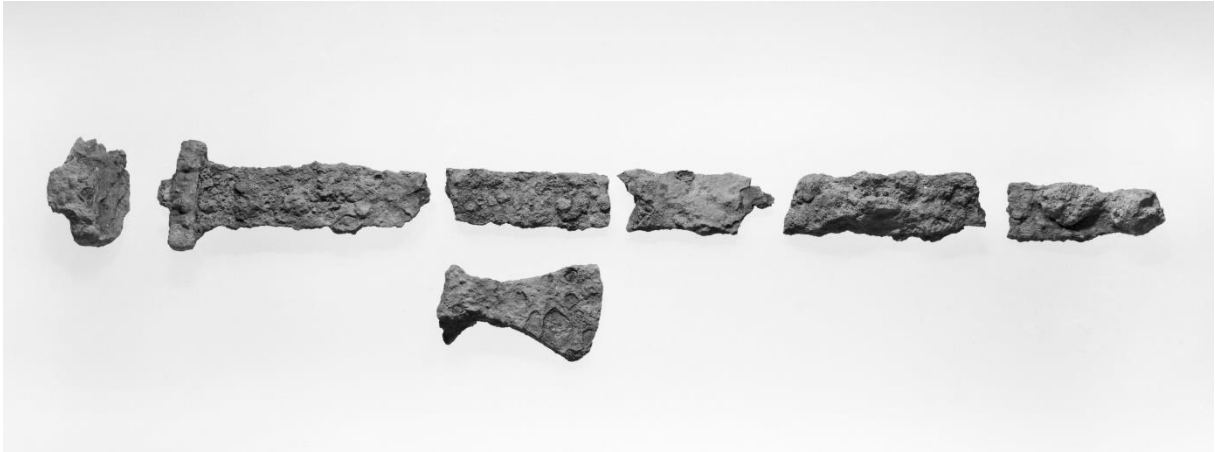
Tilvekstfortegnelse 1970-1977 for Historisk Museum, Arkeologisk avdeling, Universitetet i Bergen. Inv. Nr. 12200-12878. Bergen 1982. s. 172.

Figur 64a. B12559/1.

Figur 64b. B12559/1 hjalt med rester av tekstil.

Figur 64c. B12559/1 (© 2018 Universitetsmuseet i Bergen / CC BY-NC-ND 3.0).

B12700/1

Maurstad, Vågsøy (Gnr. 177)

Datering: 850-930

Kontekst: Funnet i nordre kanten av en røys.

Sverdet

Over og underhjalte til et sverd av Petersen type H med rester av riflet metallbelegg.

Andre våpen

- Økseblad (Petersens type E)
- Spydspiss (tapt).

Sverdets tilstand

Bare over og underhjalte. Ble ikke funnet i magasin.

Litteratur

Moberg, Eva 1992. *Vikingtidssverdene. Hjemlig produserte eller importerte. Med utgangspunkt i et lokalt sverdmateriale fra Sogn og Fjordane*. Upublisert hovedfagsoppgave, Universitetet i Bergen. Appendix 1: Funnliste. s. 84.

Figur 65. B12700/1 (© 2018 Universitetsmuseet i Bergen / CC BY-NC-ND 3.0).

B17202.1 (1-123)

Nordheim, Sogndal (Gnr. 11 Bnr. 92)

Datering: Ca. 800

Kontekst: Branngrav under en helle. Graven har vært brent på stedet men gjenstandene har blitt tatt opp, rensset og systematisk lagt på plass. Antallet av spiker i graven tyder på at den døde har blitt brent i en kiste.

Sverdet

Enegget sverd av Petersen type H, brent. Riflet metallbelegg kan ses på hjalt og knapp.

Andre våpen

- Skjeggøks
- Pilspiss x 2

Annet

Celt – digelgaffel – høvljern – sigd – fire dreieslipeplater – stor ambolt – ildrake – tang – hammer – slegge-hammer – meisel – liten ambolt – tre skrinhanker – saumlo – ni bryner – 59 + spikere – bretthammer – to kammer – skjeformet bor – to ljàblad – redskapskniv – kullskuffe - smedsaks – glassperle – klinknagle – skavkniv – ildstål -

Samt flere mindre jernsaker. Ikke alle har blitt identifisert ennå.

Sverdets tilstand

Klingen er bøyd to ganger men er i en sterk U-form. Overhjaltet sitter på skrå på tangen. Fortsatt mye jord på sverdet når dette ble sett.

Litteratur

Roberts, Howel. M 2015. *An Early Viking Period Smiths Grave from Nordheim, Sogndal. An Interim Report*, Upubliserte rapporter ved Universitetsmuseet i Bergen.

Barndon, Randi & Bruen Olsen, Asle 2018. En grav med smedverktøy fra tidlig vikingtid på Nordheim i Sogndal, VIKING, Norsk Arkeologisk Årbok, Vol: LXXXI (2018), s. 63-88. I trykk desember 2018.

Figur 66a. B17202.1.

Figur 66b. B17202.1 grep.

Figur 66c. B17202.1 bøy.

Figur 66d. B17202.1 bøy.

Appendiks 2. Opplisting av bøyde sverd

Museumsnr.	Gård	Kommune	Gnr.	Datering	Type	Egg	Type bøy	Brent/Ubrent
B 0558	Hove	Vik	26. Bnr. 12	800-950	H	En	S	Ukj.
B 1188	Hollvik	Gloppen	74	800-850	H	En	S dobbel	B
B 1515				800-950	H	Tve	J	Ukj.
B 1713	Årberg	Gaular	56	800-950	H	En	Ukjent	B
B 2944	Sundalen	Fjaler	82	850-930	H	Tve	S	B
B 3315	Langve	Stryn	126	800-880	H	Tve	Ukjent	B
B 3968	Vik	Stryn	46	800-850	H	En	V	B
B 4756	Vik	Stryn	46	800-850	H	En	V	B
B 4844	Gloppestad	Gloppen	66	850-950	H	Tve	S	B
B 4852	Brekke	Høyanger	2	900-950	H	Tve	S	Ukj.
B 4943	Dale, Breim	Gloppen	79	900-950	H	Tve	S	B
B 5129	Ytre Hauge	Gloppen	67	800-900	H	Tve	Ukjent	B
B 6515	Lund	Eid	67	850-930	H	Tve	V	B
B 6730	Kvammen	Jølster	49	800-850	H	En	S dobbel	B
B 7183	Store Sunde, Olden	Stryn	96	800-850	H	Tve	S dobbel	B
B 7229	Hauge, Dale	Fjaler	86	800-880	H	Tve	V	B
B 7678	Myklebost	Fjaler	87	750-800	H	Tve	S	B
B 7784	Bjordal, Guddal	Fjaler	107	800-900	H	Tve	V	B
B 8430	Fjeldheim av Vangsnes	Vik	97	850-930	H	Tve	J	B
B 9087	Tisthamar	Stryn	163	800-850	B, H	En/Ukj.	S	B
B 9760	Heggdal	Stryn	129	775-825	H	En	V	U
B 11096	I Henne, Vereiede	Gloppen	148	800-900	H	En	V	U
B 11307	Sanddal, Breim	Gloppen	95	850-950	I	Ukj.	Ukjent	Ukj.
B 11603	Grov, Gjemmestad	Gloppen	11	800-930	H	Tve	S	B
B 12387	Sætre	Gloppen	87	800-950	H	En	S dobbel	Ukj.
B 17202	Nordheim	Sogndal	Gnr. 11 Bnr. 92	Ca. 800	H	En	V	B

Gnr. - Gårdsnummer

Bnr. - Bruksnummer

B - Brent

U - Ubrent

Ukj. – Ukjent

Intentional destruction and variations in burial customs

An investigation of swords from the younger iron age in Sogn og Fjordane.

In this paper I have investigated the intentional destruction of swords from the younger iron age. The material chosen for the paper where 67 swords of Petersen's (1919) type H and type I from Sogn og Fjordane county in Norway. The main goals of the paper where to investigate what the intentionally destroyed swords can tell us about iron age burial customs and the position of the sword within the burial ritual with focus on swords that have been intentionally bent. This question will be answered through looking into the condition of the individual swords, the context of the swords (grave type, grave goods etc.), the geographical distribution of the swords and similarities and dissimilarities between the destroyed swords and the non-destroyed swords. Previous studies have suggested that intentional destruction is related to cremation burials, so I investigate if this is the case with the material from Sogn and Fjordane. The analysis of the swords was carried out using object biography.

The study has shown that within the material from Sogn and Fjordane there is great variation. Both within the burials and in the ways the swords have been treated in the burial ritual and several different forms of intentional destruction have been defined. There is a definite correlation between intentionally bent swords and cremation burials, but the swords have been destroyed in several different ways and I conclude that the intentional destruction of the sword might be connected to its individual "biography" through a metaphor of life and death.